

UNDER COVER

Izložba naslovnica albuma
nezavisnih glazbenika iz Hrvatske i regije

UNDER COVER

Izložba naslovnica albuma
nezavisnih glazbenika iz Hrvatske i regije

U sklopu ciklusa “Samo jednom prvi put”

Galerija PIKTO
Ul. kneza Branimira 29, Zagreb
www.pikto.co

UNDER COVER

Ispod površine *indie* omota

Povijesni razvoj i vizualno značenje omota glazbenog albuma

Pregled razvoja nezavisnog (*indie*) glazbenog pokreta

KATALOG DJELA

DOKUMENTACIJA

Popis glazbenika

Biografija Kolektiva

UNDER COVER

Ispod površine *indie* omota

Under Cover – izložba naslovnica albuma nezavisnih glazbenika iz Hrvatske i regije projekt je nastao slučajnim pregledavanjem novih izdanja nezavisne glazbe na internetskoj platformi *bandcamp.com*. Začetak ideje pokreće formiranje kustoskog kolektiva *emge* čiji članovi nastoje proučavati povjesničarsko-umjetničke teme u popkulturnom okruženju s primjesom teoretskog pristupa. Naslov izložbe kao igra riječi daje naslutiti cilj izložbe – otkrivanje značenjskih elemenata svakog zasebnog omota (*eng. cover*). Unatoč povjesničarsko-umjetničkom pristupu temi, istraživanje i konačni produkt zasnivaju se primarno na korespondenciji i razgovoru s umjetnicima i glazbenicima. U središte istraživanja postavljaju se grupacije i glazbenici nezavisne glazbene scene (*eng. independent music, indie*) i njihovi omoti albuma koji svojim djelovanjem odolijevaju komercijalnim pristupima unutar glazbene industrije.

Direktnim prijevodom engleske inačice pojma *independent music* ili kraće *indie music* dolazimo do spoznaje o uporabi pojma *indie* u svakodnevnom leksiku različitih medijskih platformi na hrvatskom jeziku. I dok pojam u hrvatskom ne stvara probleme, u engleskom dolazi do jezične dihotomije koja se manifestira kroz razilaženje značenja ostvarenih postupnim razvojem onoga što je poznato kao nezavisna glazba (*indie*). S jedne strane taj pojam označava noviju žanrovsku podvrstu *rocka*, dok s druge strane isto tako označava i djelatnost bavljenja glazbom neovisnom od diskografske kuće. Ukratko se *indie* glazba može okarakterizirati kao odstupanje od tematskih, glazbenih i performativnih zakonitosti prilikom čega se postavlja kao alternativa za sveprisutnu masovnu tj. *pop* kulturu. *Indie* je pojam koji se ne odnosi samo na glazbu nego i na filmsku industriju, modu i druge oblike kulturnog izričaja.¹

Indie scena engleskog govornog područja ubrzo prelazi iz lokalne scene u translokalnu, da bi u današnje vrijeme dosegla globalnu razinu prepoznatljivosti i praćenja.² Usporedno s tim i kod nas se razvija tzv. DIY kantautorstvo koje i dalje poprima oblik nezavisne glazbe kao stvaranja i prezentacije, a ne isključivo kao žanrovsku podjelu. DIY etika (*uradi sam, eng. do-it-yourself*) usko je povezana sa stvaranjem *indie* glazbe u Hrvatskoj i regiji što se istodobno manifestira kroz autorsko kantautorstvo, te autonomnu produkciju, realizaciju i nezavisno plasiranje proizvoda. Zbog problematike neutemeljenosti i upitnosti opstojnosti *indie* glazbe kao žanra (u različitim varijacijama od *indie popa, indie rocka, indie metala* itd.) fokus izložbe je u potpunosti stavljen na *indie* kao čin nezavisnog djelovanja, stvaranja i izdavanja glazbe. Na taj se način izbjegava moguća prisutnost komercijalnijeg izričaja podređenog mišljenju raznih producenata, stručnjaka za marketing i same diskografske kuće, tj. potražnjama komercijalnog tržišta. Tome naprotiv nezavisni glazbenici formiraju alternativne grupacije koje ostaju neovisne o interesu *mainstream* publike.

Razvojem glazbene industrije javlja se potreba za vizualom kao popratnim elementom glazbenog sadržaja. Od avangardnih prikaza oca *cover arta* Alexa Steinweissa,³ popartističkih pristupa miješanja strategija masovnih medija i kulture do utemeljenja DIY etike započete izradom pankerskih fanzina⁴ 1970-ih,⁵ omoti *indie* estetike zauzimaju posebno mjesto u pregledima vizualnih rješenja. I dok se u popularnijim internetskim i tiskovnim medijima

učestalo objavljuju godišnje ljestvice najboljih albuma – gdje su u većini, simptomatično, sastavi i glazbenici *indie* izričaja – analiza vizualnih identiteta *indie* omota albuma je nekvalitetna ili nepostojeća.

Izložba *Under Cover* bavi se apostrofiranjem vizualnog identiteta albuma nezavisnih bendova i glazbenika okupljajući mnogobrojna imena nezavisne, *underground* i demo hrvatske i regionalne scene i prezentirajući pedeset naslovnica albuma kojima se stvara kontekstualni okvir za buduće promatranje vizualnog aspekta nosača zvuka, ali i mnogobrojnih umjetnika, dizajnera i slučajnih autora koji stoje iza njih. Riječ je o pregledu značajnijih izdanja u posljednjih 10 godina s naglaskom na novijim imenima nezavisne scene Hrvatske i zemalja iz regije kao što su Crna Gora, Makedonija, Slovenija i Srbija. Područje bivše Jugoslavije zanimljivo je jer predstavlja neku vrstu translokalne tj. regionalne scene (sve se države razvijaju u usponu *pop* i *rock* kulture i ikonike) koja ovisno o žanru djeluje i utječe na strujanja unutar pojedinih država, ali je nedovoljno znanstveno obrađena od raspada SFRJ što daje prostora novim spoznajama i zaključcima. Upravo iz tog razloga važno je uključenje regionalnog konteksta *indie* kulture u projekt *Under Cover*.

Vizualne umjetnosti kao popratni sadržaj glazbenog proizvoda nisu često viđena tema u galerijskim i muzejskim prostorima. Prvi pokušaj unošenja omota *rock* albuma u izložbeni prostor realizirao je Darko Glavan 1974. godine u zagrebačkom Studentskom centru. 2006. godine članovi Društva za istraživanje *pop* kulture (Branko Kostelnik, Vanja Babić, Željko Marciuš i umjetnički tandem Bachrach-Kristofić) organiziraju izložbu pod naslovom „Sound&Vision - Izbor omota ploča i cd-a iz povijesti pop i rock glazbe“ u zagrebačkoj galeriji Forum. Godine 2009. Glavan priprema izložbu u Muzeju za umjetnost u obrt na temu „Dizajn u ritmu muzike za ples: Rock i likovnost“ koja nije održana zbog autorove smrti što je ujedno i posljednji pokušaj samostalne izložbe na temu omota albuma.⁶ Usprkos prijašnjim izložbama, *Under Cover* predstavlja prvu izložbu posvećenu omotima isključivo nezavisnih sastava i glazbenika.

Izložbom se želi pojasniti uloga samih vizuala koji variraju u temama, pristupima i tehnikama. Bez dodatne alokacije na već navedene podjele, stavlja se naglasak na svaku pojedinu naslovnicu koji danas više nego ikad predstavlja važan medij u obliku poruke ili estetski privlačnog vizuala. Kultura interneta promijenila je percepciju medijskih sadržaja, pa tako i omota, dostupnih u svakom trenutku, a da ne iziskuju značajnije produkcijske napore. Upravo zbog toga se mnogi hrvatski i regionalni bendovi odlučuju za DIY omote koji daju mnogo intimniji uvid ne samo u vizual, nego i u glazbeni aspekt nosača. Česte su također suradnje s bliskim prijateljima i poznanicima *indie* glazbenika gdje se opet uski krug ljudi uključenih u projekt može protumačiti premisom nezavisnog autorstva – autentičnost je sve.

Sav materijal i interpretacije nastale su u suradnji kustoskog kolektiva i pripadajućih autora i glazbenika pri čemu se naglasak stavljao na autorsku interpretaciju kao način vrednovanja rada i autorstva.

Sudjelovanje mnogih dizajnera, likovnjaka i amaterskih umjetnika govori o potencijal-

noj vrijednosti vizuala kao umjetničkog djela i mogućnostima zasebnog izlaganja omota kao djela. Istovremeno se izložba bavi idejnim začecima, motivom i procesom nastajanja, što albuma kao glazbenog produkta, što vizuala kao prve zaprimljene poruke. Iznoseći različite estetike, šarolike poetike i razmišljanja, postav i popratni katalog daju kontekstualni okvir koji predstavlja jednu viziju interpretativnog prikaza, ali istovremeno ostavlja mnogo prostora za drugačiji diskurs.

L. Č.

1. Usp. Newman Z., Michael. *Indie Culture: In Pursuit of the Authentic Autonomous Alternative*, Cinema Journal, Vol. 48, No. 3. (Spring 2009), str. 16.
2. Usp. Novara J., Vincent; Henry, Stephen. *A Guide to Essential American Indie Rock (1980-2005)*, Notes, Second Series, Vol. 65, No. 4 (Jun., 2009), str. 816-833.
3. Usp. Peter. *Cover Song: A Brief History of Alex Steinweiss, the Inventor of Album Art*. Art on Paper, Vol. 12, No. 5 (May/June 2008), str. 56-61.
4. Usp. *fanzin* (izg. fenzin), m publ., časopis koji je isključivo posvećen nekoj temi (znanstvena fantastika, određeni žanr, pop-grupa i sl.)* *engl. amer.*, v. fan + v. (maga)zine, Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi Liber, 2002.
5. Usp. Teal Trigg. *Scissors and Glue: Punk Fanzines and the Creation of a DIY Aesthetic*, Journal of Design History, Vol. 19, No. 1, Do It Yourself: Democracy and Design (Spring, 2006), str. 69-83.
6. Usp. Pavlic, Mateja. *Vizualni identitet suvremene hrvatske glazbene rock i pop produkcije (1990. – 2010.)*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2014., str. 33.

Povijesni razvoj i vizualno značenje omota glazbenog albuma

Dvije naslovnice albuma koje su obilježile 60-e savršeno načinju priču o povijesti i razvitku omota. Riječ je naravno o *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* iz 1967., te *The Velvet Underground & Nico* iz iste godine. Iako su izašle svega nekoliko mjeseci jedna iza druge, na prvi pogled djeluju jako različito. Ono što ih ipak povezuje je njihov golem utjecaj na produkciju i promišljanje naslovnica ploča od tog trenutka nadalje. *The Velvet Underground & Nico* minimalistički je cover koji prikazuje sliku banane na bijeloj pozadini. Autor Andy Warhol htio je time poručiti da omot albuma nije ništa drugo nego vizualni pokušaj reklame kojem je u cilju prodati glazbu koju predstavlja u što više primjeraka, kao što je to slučaj i s voćem ili bilo kojim drugim proizvodom u trgovini. S druge strane, Beatlesi su nam ponudili *horror vacui* koji obiluje slikama poznatih kulturnih, političkih i glazbenih ikona bliže i dalje prošlosti, a njima uz bok stoje njih četvorica kao predvodnici te šarolike skupine. Beatlesi su na neki način prikazani kao politički vođe, koji poput kakvih diktatora koriste vizualno propagandu kako bi prodali svoj album. Kulturne ikone koje su ovdje izmiješane s političkim daju nam do znanja kako je i kapitalistička propaganda popularne kulture ideološka i ne mnogo drugačije prirode.

Rečeni omoti postavljaju nam neka od ključnih pitanja o tome koja je zapravo funkcija omota. Postoji li omot samo zato da bi zaštitio ploču, CD, ili neki drugi oblik glazbene reprodukcije? Postoji li zato da se još jedna površina ispuni slikama kojima svijet ionako danas obiluje? Ima li dekorativnu funkciju? Je li u pitanju samo promidžba? Ili sve od navedenog?

Nakon niza postavljenih pitanja, ne preostaje drugo nego vratiti se na početak i uvidjeti kako je sve to krenulo. Prvi tipovi glazbene reprodukcije dostupniji masama pojavili su se još krajem 19. stoljeća, a bilježenje zvuka u obliku diska, tj. ploče pojavljuje se početkom 20. stoljeća. Oko 1910. omot postaje standardni dio opreme, no ne izgleda nimalo atraktivno. Razlikuju se tek dva tipa: jednobojni s vidljivim logom diskografske kuće, te obični bijeli s rupom u sredini kroz koju se na samoj ploči moglo očitati ime diskografske kuće.⁷ Prvi primjer kreativnog pristupa omotu zabilježen je 1910.,⁸ no kako je bila riječ o starom tipu ploča s dužinom od jedne pjesme, većina autora prihvaća Alexa Steinweissa kao prototipnog dizajnera ploča koji je u tom području napravio ozbiljniji korak naprijed.⁹ On se pojavio 1938. i zasjao sa svojim originalnim i inovativnim idejama. Osim što je ponudio novo rješenje za oblik i materijal samog omota (tvrđi papir, bez rupe u sredini), krenuo je s potpuno novim načinom oblikovanja vizuala po uzoru na grafičku tradiciju francuskih i njemačkih plakata 30-ih godina. Za razliku od trendova koji su preferirali stavljati lice izvođača na omot, on je smatrao kako će muzička i kulturna ikonografija snažnije privući pažnju publike.¹⁰

U 50-im godinama nastavlja se razvijati vizual ploča, a u progresivnom shvaćanju dizajna svakako prednjače omoti albuma *jazz* glazbenika koji se (kao i sama glazba) oslanjaju na utjecaje avangardnijih umjetničkih strujanja. U to vrijeme i *rock* glazba dobiva prepoznatljiv vizualni identitet, te postaje sve jasnije kako i dizajneri i publika počinju poistovjećivati određeni tip vizualnog dojma s glazbom koju predstavlja. To postaje poseb-

no vidljivo u drugoj polovici 60-ih kada s *hippie* pokretom taj identitet dobiva ne samo gotovo definirane standarde slika na *coveru*, nego i jasno prepoznatljivu tipografiju, koja se oslanja na vizualnu estetiku *art nouveau*. Tako i tipografija postaje standardizirana, te bendovi prvi put počinju koristiti logotipe za svoja imena.

Kako se 60-ih svaki dio omota standardizirao, u 70-ima dizajn postaje „business“, te se u njega ulaže i do 10 puta više novca. Generalno se smatra kako je za kvalitetan vizualni omot potrebno i više uložiti, a upravo 70-ih nastaju i neke od najraskošnijih naslovnica u povijesti rock glazbe. Tako se ističu naslovnice albuma Led Zeppelina, Pink Floyda, Yesa i Genesis. Za uloženi iznos često se zapošljavalo poznate umjetnike kao što su Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Salvador Dalí, a u novije vrijeme i Keith Haring, Damian Hirst ili Banksy. Izdvojili su se i mnogi poznati dizajneri čija je specijalnost bila upravo dizajn omota u čemu je prednjačio glasoviti duo Storm Thorgerson i Aubrey Powell, poznatiji pod zajedničkim imenom Hipgnosis (autori glasovitog *The Dark Side of the Moon*).

U jednom se trenutku počelo činiti kako je takav masovni financijski preokret počeo štetiti kvaliteti vizuala te se okrenuo komercijalnosti a glazba postala svojevrsnom komodifikacijom na kapitalističkom tržištu. Ipak, takvo je stanje iz temelja protresao punk pokret koji je nihilističkom silinom stao na kraj raskoši 70-ih. Jakim DIY pristupom, korištenjem apropijacije i pod pokroviteljstvom nezavisnih diskografskih kuća, imali su mnogo veću slobodu, te su postupno svoj utjecaj krenuli širiti i na ostale glazbene žanrove. Krajem 70-ih mogu se prepoznati tri linije u dizajnu omota: prva na tragu punka, ali sa nešto većim stupnjem rafiniranosti, druga koja se više oslanja na uporabu praznog prostora i klasičniji vokabular te treća koja prati umjetničke tendencije, eksperimentira s raznim tehnikama, uključujući eksperimentalnu fotografiju, crtež ili slikarske tehnike.¹¹

Osamdesete predstavljaju miješanje svih tih tendencija, a evidentan je snažan utjecaj 50-ih, uporaba snažnih neonskih i jarkih boja u *pop* glazbi te često koketiranje sa kompjuterskim efektom pod utjecajem razvoja tehnologije. Alternativni glazbenici ponovno inspiraciju nalaze u avangardi poput ruskog konstruktivizma te kineske komunističke propagande.¹² Pojavom CD-a događa se korak unazad u razvoju dizajna omota jer se površina zamišljena za vizual dodatno smanjuje. Ipak, to ne zaustavlja nastanak novih i kreativnih naslovnica. Kako se u zadnjih nekoliko godina kupovina glazbe gotovo u potpunosti preselila u virtualnu sferu, naslovnice više nemaju istu funkciju. Omot više nije zaštita nosaču zvuka, već ima isključivo estetsku i promidžbenu svrhu. Neki autori skeptično ustvrđuju kako ni promidžbena svrha neće trajati još dugo budući da većina (63 %)¹³ korisnika na internetu glazbu kupuje ciljano, a ne kao nekad kada se ulazilo u prodavaonicu ploča i u šarenilu među tisućama ploča izabralo i kupilo ono što kupca privlači. O budućnosti i nema smisla mnogo spekulirati, dok se za sadašnjost može utvrditi kako je dizajn omota i dalje unosan posao, te rezultira mnogim kvalitetnim rješenjima. Postoje mnogi načini da se putem interneta potencijalni kupci susretnu s naslovnicom albuma, što preko društvenih mreža, što preko različitih članaka, vijesti, foruma i sličnih mehanizama. Omoti albuma tako uz videe upotpunjuju pomno isplanirani vizualni identitet glazbenika. Primjer takvog plan-

iranja je i recimo naslovnica albuma *Art Pop* Lady Gage koji je dizajnirao Jeff Koons,¹⁴ a čiji se vizualni identitet provlači kroz videe i sve njezine javne nastupe i pojavljivanja. Pojavom interneta važnost omota svakako se smanjila u odnosu na prijašnje dekade, a neki bi možda ustvrdili i kako je za već etablirane glazbenike izgled omota ionako sekundaran budući da svojom slavom i prisustvom u medijima zadržavaju pažnju svojih obožavatelja. Ipak, omoti su nam zanimljivi kao dio kulturne scene, kao umjetnička djela i vizualni svjedoci svog vremena. Prema primjerima pojedinih poznatih omota iz prošlosti, uviđa se fenomen u kojem je naslovnica u mnogo slučajeva nadživjela popularnost same glazbe koju predstavlja, a to nam najbolje govori o njihovoj vizualnoj snazi.

I. C.

7. Usp. Jones, Steve; Sorger, Martin. *Covering Music: A brief history and analysis of album cover design*, *Journal of popular Music Studies* (11), 1999., str. 4.

8. Usp. Pavlic, Mateja. *Vizualni identitet suvremene hrvatske glazbene rock i pop produkcije (1990. – 2010.)*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2014., str. 10.

9. Usp. <http://www.rockartpictureshow.com/vinylgallery/>, datum pristupa 3. rujna 2016.

10. Usp. <http://thevinylfactory.com/vinyl-factory-releases/alex-steinweiss-the-story-of-the-worlds-first-record-sleeve-artist/2/>, datum pristupa 3. rujna 2016.

11. Usp. Jones, Steve; Sorger, Martin. *Nav. dj.*, str. 14.

12. Isto, str. 15.

13. Isto, str. 26.

14. Usp. <http://mentalfloss.com/article/82016/12-famous-artists-who-designed-album-covers>, datum pristupa 4. rujna 2016.

Pregled razvoja nezavisnog (*indie*) glazbenog pokreta

U popularnoj glazbi, indie glazba (od *independent*=*nezavisna*) predstavlja neograničen broj žanrova, scena, supkultura, stilskih i kulturalnih obilježja koje karakterizira stupanj neovisnosti o komercijalnoj *pop* glazbi i *mainstream* kulturi, te autonoman, *do-it-yourself* (DIY), „uradi sam“ pristup. Tijekom povijesti, nezavisna glazba pogrešno se smatrala glazbenim stilom umjesto obilježjem statusa. *Indie* je jedinstveni glazbeni izraz koji se ne odnosi samo na oznake pripadnosti i glazbeni stil, nego je usko vezan uz etički i vrijednosni sistem, poput derivata *punk* pokreta.¹⁵

Indie kao termin prvi je put korišten za razlikovanje *pop* glazbe i nezavisnih izvođača. Polazi od činjenice da su *indie* izvođači bili dio nezavisnih izdavačkih kuća; kao nešto što se nije očitavalo na stilskim odlikama glazbe. *Indie* kao glazbeni izraz rezultat je pomutnje koja se pojavila kada se određen zvuk poistovjetio s pojmom, te su glazbeni stilovi bendova zasjenili originalnu konotaciju *indie* pojma. Pojam *indie* najučinkovitiji je kada se koristi kao opisni dodatak na pojam glazbenog žanra, pri čemu se odredi razlika između umjetničkog i statusnog aspekta glazbe. Na primjer: *indie-rock*, *indie-pop*, *indie-rap*, *indie-metal*, itd. Ipak, *indie* se i dalje uveliko koristi kao samostalan termin, što je rezultiralo pojmom koji je širok i neodređen. Početak uporabe tog izraza primarno se veže uz englesko govorno područje, koje se naknadno širi na ostatak svijeta. U Americi se termin razlikuje od njegove uporabe u Britaniji, s obzirom na to da u svakoj od navedenih regija postoje potpuno različite povijesti, a time i različite konotacije.

Indie glazbene ljestvice pojavile su se u Velikoj Britaniji ranih 80-ih. Kao i u Americi, gdje su postojale ljestvice za *pop*, *re&b*, *adult contemporary* itd., Britanija ima slične kategorije uz dodatnu nezavisnu glazbenu sekciju. Zvukovi koji su dominirali ljestvicama, tijekom njihovog nastanka ranih 80-ih, bili su alternativna glazba na bazi električne gitare iz *C86* pokreta, *Sarah Records* „twee pop“ zvuka i ostalih *indie pop* umjetnika.¹⁶ Stoga su se zvukovi prvih *indie* izvođača pogrešno interpretirali kao *indie* zvuk. Postupno, te izvan tih početnih utjecaja, zvukovi *indie* glazbe postali su široki i raznoliki poput onih na komercijalnom tržištu, povezani samo terminologijom po pripadnosti njihovoj nezavisnoj izdavačkoj kući.

U Americi *indie* ima drugačiju povijest. *Indie* i *alternative* sinonimni su izdanci *post-punka* i novovalnog pokreta, koji su pak derivati *punk* pokreta 70-ih godina. Žanr koji je rezultirao bila je alternativa komercijalnoj radio glazbi, prozvana „college rock“ zbog svoje prevladavajuće zastupljenosti na radijskim postajama raznih fakulteta. Kad je alternativni rock probio granice *underground* scene na komercijalno tržište ranih 90-ih godina, došlo je do podjele na alternativnoj sceni. Pojavile su se dvije frakcije: umjetnici koji su prešli u velike diskografske kuće i oni koji su ostali *underground*. Bendovi poput Nirvane postali su komercijalno lice alternativnog rocka, dok su bendovi poput Pavementa stvorili estetske i stilске osnove za *indie rock* 90-ih. Umjetnici koji su ostali *underground* kategorizirani su kao *indie*, dok je „alternativan“ postao univerzalan izraz za opisivanje popularne glazbe iz tog žanra. Još jednom je zvuk, a ne komercijalan status bendova, kao što je npr. Pavement, postao povezan s *indie*, te se brkanje terminologije zadržava do danas.¹⁷

U Jugoslaviji se u to vrijeme, kao posljedica tendencija još u šezdesetima, javljaju supkulture koje predstavljaju autentičnu jugoslavensku supkulturu, nastalu unutar srednjoklasne socijalne i duhovne okoline, te sa specifičnim egzistencijalnim, estetskim i političkim konceptima djelovanjem reflektiraju i artikuliraju moralno-psihološke probleme najčešće mladih i njihovog otpora spram roditeljske kulture. Karakterizira ih to da su apolitične te uglavnom odbijaju otvorenu konfrontaciju s državnim aparatom. U usporedbi sa svjetskim, jugoslavenski pankeri i sljedbenici novog vala nisu upozoravali na klasne sukobe ili uzroke svog nezadovoljstva, nego su uglavnom ukazivali na generacijske probleme. Najčešće teme tadašnjih glazbenika varijacije su na temu prvih odluka u okružju koje nema razumijevanja za mladenačka maštanja i snove. Novi val predstavlja spoj različitih iskustava kontrakulture te radi značajnu medijsko-umjetničku redefiniciju.¹⁸ U to vrijeme prostor za nove bendove tražio se kroz omladinske demo festivale preko kojih su nepoznati i neafirmirani izvođači dolazili do publike ili izdavačkih kuća. Bogata povijest demo festivala ukazuje na plodna vremena *pop* i *rock* glazbe u cijeloj regiji, kada je socijalizam kao društveno-političko uređenje podržavao omladinske *rock* i *pop* smotre novih izvođača kao mjesta osvjedočene modernosti i građanskih sloboda jugoslavenskog modela socijalizma. Poznate su priče o brzom probouju novih imena nakon manifestacija poput gitarijade u Zaječaru, omladinskog festivala u Subotici, Boom festivala ili Zagrebačkog YURM-a (Yu-rock moment) koji je trajao šest godina (1972. – 1976.), te služe kao podsjetnik na vremena u kojima je do brzog probouja, afirmacije i diskografskih ugovora bend ili izvođač mogao stići za nekoliko mjeseci od svojeg prvog javnog pojavljivanja. Jedan od primjera za to priča je o uspjehu beogradskog novovalnog benda VIS Idoli koji su u samo nekoliko mjeseci od osnivanja, nakon nastupa na festivalu u Subotici postali jedan od najtraženijih klupskih bendova na sceni bivše Jugoslavije. Demo festival je za neafirmirane izvođače u takvim uvjetima kulturne proizvodnje značio prije svega mjesto na kojem mogu doći do publike, preporuke u omladinskim i *rock* magazinima poput Poleta i Džuboksa i ugovora s velikom izdavačkom kućom.¹⁹

Devedesete bivaju obilježene velikim prekretnicama na društvenopolitičkoj i ekonomskoj razini ovih prostora, što naravno ima utjecaj na kulturna događanja. Raspadom Jugoslavije raspao se zajednički glazbeni prostor i tržište, ali se, kulturološki gledano, spram opreke visoke i popularne kulture, ili pak, funkcionalno gledano, spram novonastalih opreka komercijalne i institucionalne kulture/politike ujedno otvorio prostor formiranju nezavisne scene kao nositelja progresivnih strujanja i dekonstruiranja opreka elitnog i popularnog.²⁰ Raspadom jedne državne cjeline i njezina sustava, iz nepovratnog pravocrtnog kretanja: bend – demo festival – ugovor s diskografskom kućom, zbila se promjena u kružni, međuisni, uzročno-posljedični komunikacijski sustav sastavnica glazbene scene: izvođač (bend) – publika – promocija – vidljivost (vizual, novi mediji) – sustav financiranja.

Promišljanje suvremene glazbene i vizualne, odnosno umjetničke scene, nužno je raditi sa sviješću o odustajanju od sveobuhvatnosti. Stoga je metodologija pisanja o njoj mapiranje fragmenata, princip studije slučaja: na temelju odabranog uzorka uočiti kamo, kako, i što

se gdje događa, kao što ova izložba u svojem primarno vizualnom usmjerenju čini. Pitanja poput utjecaja političkih promjena na glazbenu scenu nakon raspada Jugoslavije zahtijevaju opsežan interdisciplinarni poduhvat; no regionalne sredine i dalje će kao reflektori odašiljati svoja kretanja i biti predvodnički „sjaj u tami“ – katkad će to biti slovenska scena, katkad beogradska, ili hrvatska. Pritom je nemoguće ne uzeti u obzir već toliko puta spomenut globalizam, (post?)kapitalizam, i važnije, prebacivanje medija u digitalni oblik te njihov utjecaj na komunikacijske strukture glazbenih kanala.

Promatrajući situaciju u Hrvatskoj, devedesetih godina uz dominantnu *dance* scenu kao popularni importni hibrid i uspostavu nacionalnih diskografskih kuća stvara se popularni ukus.²¹ *Underground* scena postoji i opstaje na lokalnoj razini oslanjajući se na ondašnje medije propagande i distribucije – fanzine uglavnom *anarho/hc/punk* supkulturne tematike i kazete DIY metode sa pripadajućom DIY vizualnom ikonografijom.²² Postupno se uspostavljaju prva nezavisna diskografska izdavaštva, bolje rečeno, manje diskografske kuće, npr. etiketa „Slušaj najglasnije“ već 1988. (Z. Franjić, 1989. „Search & Enjoy“ (A. Dragaš i A. Čikara) i glazbeni festivali lokalnog i regionalnog karaktera, od pulskog Art'nMusic Festivala (od 1993.) do zabočkog HGF-a (od 1996.). Opstojnost festivala postupno će se više-manje pretvoriti u zavisnost o pristanku na suradnju sa korporacijama uz naglasak na profitnu uspješnost i dobrobit za lokalnu i širu zajednicu (usp. npr. aktualan utjecaj banjalučkog Demofesta i prezentacije u popratnim medijima).²⁴ Danas više no ikad postoji velik broj žanrovski raznovrsnih festivala i glazbenih događanja, i svake godine ih je sve više, posebice ljeti.²⁵ Poneki se gase, poneki se restrukturiraju, neki tek dobivaju na važnosti i vidljivosti. Postoji dakle čitav raspon njihova značenja, stupnjeva vidljivosti i popularnosti (od nastupa *mainstream* bendova do isključivo demo bendova i najčešće, kombinacije navedenog) i (komercijalnih) ciljeva: od pobjede na natječaju za nastup na razvikanom popularnom festivalu do ostajanja „u sjeni“ alternativnih događanja i prostora. Publici je pritom, uz koncerte i usmenu preporuku, za informacije i slušanje o određenom bendu najdostupniji i najpopularniji posrednik – internet. Povoljno (ili čak besplatno) moguće je glazbu preuzeti u digitalnom obliku, poslušati na Bandcamp stranici benda, Last.fm-u, SoundCloudu i sl. (uz neizostavne YouTube najčešće amaterske snimke koncerata uživo) ili u *online shopu* nezavisnih kuća naručiti fizički CD ili LP. Uz u posljednje vrijeme dominantni okret publike virtualnom *streamingu* i/ili *downloadingu*, događa se fizički revival vinilki koje kao nosač zvuka uspijevaju nadmašiti prodaju CD-ova. Razlozi tomu mogu biti različiti: od trenda, mode, simbola prestiža do potrage za kvalitetnijim zvukom i „retro nostalgijom“. No s vinilom se javlja i povratak vizualne (i tekstne) opreme. Ilustriraju to Punčke, koje nude zanimljivu interpretaciju naslovnica dodatnim grafičkim pojašnjenjima. Spleen G dodaje ilustracije inspirirane tekstovima pjesama, a uz album „Happiness Machines“ Bernays Propagande je Kristinin društveno-kritički esej od 32 stranice. Povratak vinila, fizičkog artefakta, nije samo znak povratka kvalitete zvuka, nego i kolektivnog rada na čitavoj opremi: glazbenika – producenta – dizajnera, tj. umjetnika. Zaokružen umjetnički produkt time postaje interesantan i u vizualnom smislu,

a DIY filozofija ponovno je na djelu u samom njegovom procesu nastanka i neodvojiva je od nezavisne scene. Nezavisnost (*indie*) postaje svjesnim izborom koji, u usporedbi s velikim izdavačima, omogućuje najviše slobode i odlučivanja, ali i samostalne odgovornosti i organiziranja. Neizbježna stavka, financiranje, pritom je najčešće zatvoreni krug: prvenstveno koncertima i prodajom popratnog *merchandisea* osigurava se novac koji se ulaže potom u opremu, iznajmljivanje prostora, ili snimanje albuma. *Do it yourself* time postaje nužnim, neodvojivim i sveobuhvatnim načelom funkcioniranja nezavisne scene: od stvaranja glazbe, njezina snimanja u improviziranom studiju prijatelja i *supportera* do samoorganiziranja nastupa, raspodjele financija i promocije na društvenim mrežama ili specijaliziranim stranicama.²⁷ Kao još jedno načelo nezavisne scene javlja se međusobno podupiranje i suradnja s ostalim nezavisnim umjetnicima, pa tako i vizualnim, što upravo jest u fokusu ove izložbe. Na primjeru ovog istraživanja o priči „ispod“ vizuala otkriva se čitav interdisciplinarni svijet: glazbenici, dizajneri, slikari, umjetnici, fotografi, po struci ili po DIY, samoučnoj metodi, svi sudjeluju u stvaranju djela prema istim ili sličnim uvjerenjima i afinitetima. Poneki pritom mogu razmatrati i potpisivanje ugovora s *major labelom* kao opciju,²⁸ a poneki beskompromisno žive i doslovno izvode svoja načela (usp. nastup Bernays Propagande u Ksetu 2010.)²⁹. Naposljetku, sve ovisi o individualnom uvjerenju benda. U skladu s tim, i indie kao dvojaki termin možemo promatrati kao glazbeni pravac, i kao stav. Naposljetku, i to ostaje stvar osobnog izbora.

T. B. i M. F.

15. Usp. http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Indie_music, datum pristupa 27. kolovoza 2016.

16. Isto.

17. Isto.

18. Usp. Pavlic, Mateja. *Vizualni identitet suvremene hrvatske glazbene rock i pop produkcije (1990. – 2010.)*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2014., str. 29-30.

19. Usp. <http://www.bilten.org/?p=2230>, datum pristupa 1. rujna 2016.

20. Usp. Mrduljaš M., Vidović, D. (ur.). *Dizajn i nezavisna kultura*, Zagreb: Savez udruga Klubtura; UPI-2M Plus; Kurziv - Platforma za pitanja kulture, medija i društva, 2010., str. 62.

21. Iz Jugotona 1991. nastaje Croatia Records; 1994. osniva se Dallas Records; potom Dancing Bear, Aquarius Records, Menart, Hit Records i dr. Usp. <http://www.hdu.hr/wp-content/uploads/2014/01/HDU-ulaganje2013-web.pdf>, datum pristupa 1. rujna 2016.

22. O fanzinima i nezavisnoj glazbenoj sceni više u: Odak, Petar. *Fanzinska scena u Hrvatskoj devedesetih*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2014.

23. Godine 2013. povodom 20. obljetnice postojanja objavljena je knjiga posvećena festivalu naziva „Ajme & majko – Art & Music Festival 1993.-2013.“ ur. Ante Perkovića.

24. Usp. <http://demofest.org/festivali-promovisu-domace-proizvode-i-pune-lokalne-budzete/>, datum pristupa 31. kolovoza 2016.

25. Samo neki od njih, na prostoru Hrvatske, a koji su uključili i izložene bendove jesu: InMusic Festival (Zagreb), Ferragosto Jam (Orahovica), Superuho (Primošten), Terraneo (Šibenik), Špancifest (Varaždin), DORF (Vinkovci), SARS (Sinj), Rocklive (Koprivnica) i dr.

26. Suvremeno stanje promatrano na temelju bendova izloženih naslovnica također nudi pluralnost nezavisnih kuća: 2004. godine sa sjedištem u Ljubljani nastaje Moonlee Records, nezavisna izdavačka kuća koja, s jedne strane djeluje kao relikvitet iz prošlosti ex-Yu scene a i šire, a s druge prati aktualnu scenu pa tako objavljuje albume i ovdje izloženih Bernays Propagande, Repetitora, XAXAXA. Austrijski Numavi records djeluje od 2006. uz čiju koprodukciju izlazi album Vlaste Popić (HR), a srpski bend Vvhile izdaje preko njih ovdje izložen album „More“ (2015.). S Vlastom Popić ujedno treba povezati i francuski također nezavisnu etiketu Vox Project, s kojom u koprodukciji s *queer* feminističkim Unrecords (2012., Beč) Žen objavljuje „Jantar“, dok im ovdje prezentiran „I onda je sve počelo“ izlazi samostalno pod Unrecordsom. Sonic Doom Records iz Zagreba objavio je 2012. album „Sunrise“ Cojonosa.

27. Npr. Bandcamp, SoundCloud, Last.fm, Facebook stranice bendova, Twitter, Instagram i dr. te glazbeni portali poput: Muzika.hr, Terapija.net, Ravnododna, SoundGuardian, Potlista i dr.

28. Usp. komentar člana slovenskog benda Request Denied preuzet iz citiranog rada P. Odaka: „Shelter je htio svoju spiritualnu poruku prenijeti na široke mase. Najlakši način je bio da potpišu za *major label*. Siguran sam da su bili u dilemi prije rizika, ali svejedno su to učinili. Kao što sam i prije rekao, spiritualni bendovi su tu da daju ljudima nešto pozitivno, spiritualnu alternativu materijalnom životu, i praktično rješenje. Druge vrste bendova (kao prije spomenuti Green Day) potpisali su za *major label* za novac i slavu ili zbog drugih materijalnih motiva. Bez sumnje u to. Nisam protiv toga da bend izda album na *major labelu* ako zna što radi i zašto. Sve se svodi na tvoju svijest kod djelovanja.“, str. 7, 2013.

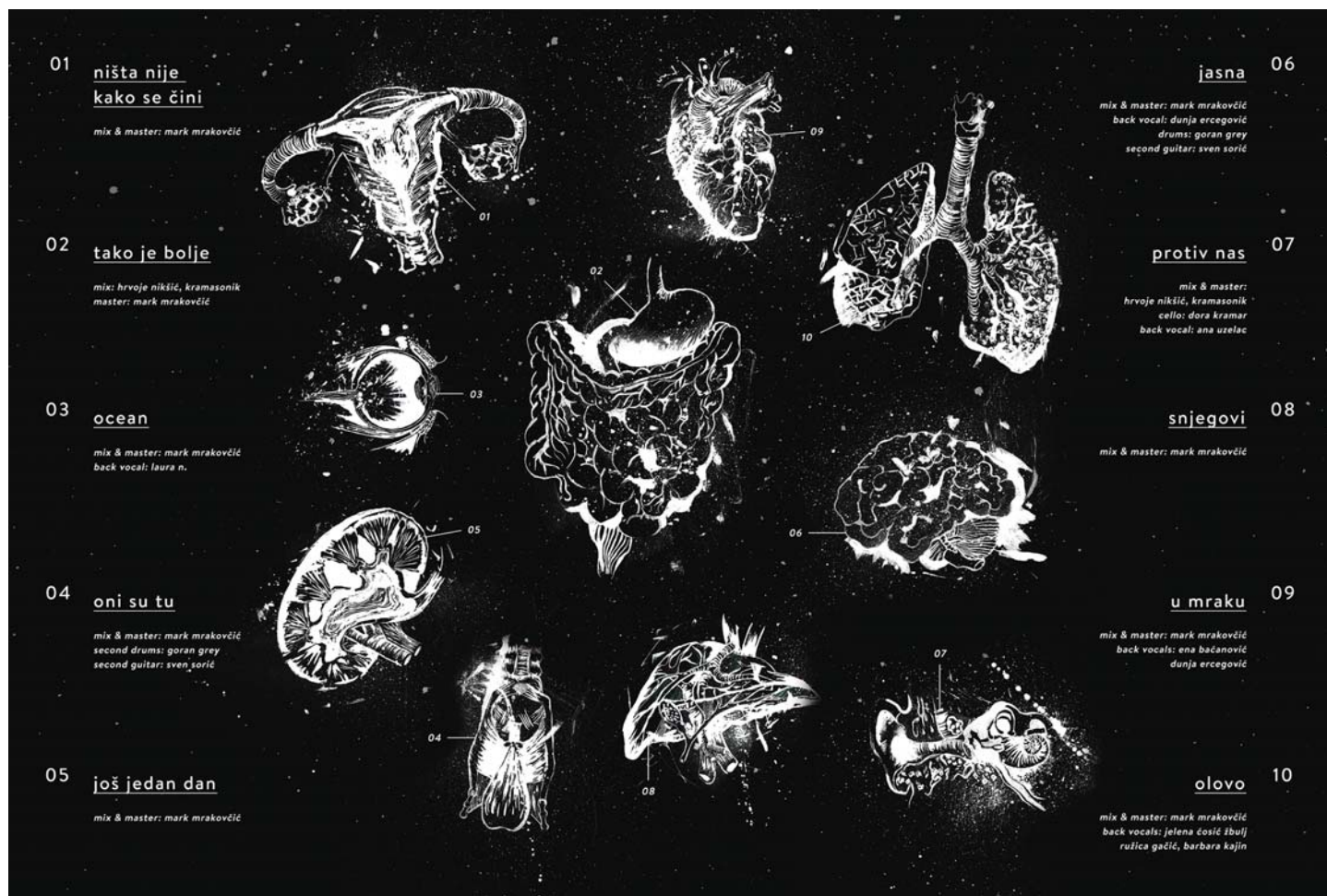
29. Nastup BP u Ksetu, 8. listopada 2010., v. <https://www.youtube.com/watch?v=cgejyVCyyLA>, datum pristupa 20. kolovoza 2016.

KATALOG DJELA

Ime albuma: Ništa nije kako se čini
Glazbenik: Punčke
Autor naslovnice: Ana Uzelac, Ena Bačanović
2015., Zagreb
Tehnika: grafika, digitalna obrada

<https://punchke.bandcamp.com/>

Knjižica s dodatnim ilustracijama
Punčke, *Ništa nije kako se čini*, 2015.
Autorice: Ana Uzelac, Ena Bačanović
Tehnika: grafika, digitalna obrada

Vinkovačko-novski trio nastao 2007. godine, čiji se žanr ne može specificirati u svega dvije do tri riječi, objavio je početkom 2016. godine drugi po redu album pod nazivom „Ništa nije kako se čini“. Ideju za omot dobila je članica benda, Lucija, ujedno i glavna autorica pjesama, a u realizaciji su joj pomogle prijateljica Ana Uzelac s Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu i bubnjarka benda, Ruby, po struci dizajnerica. Sam omot na prvu ne otkriva puno, s obzirom na to da je riječ o crnoj površini. No ako se pogleda bolje pod drugim kutom, ocrta se sjajna silueta ženskog torza bez udova i glave koji ovdje predstavlja tijelo kao objekt, lišen individualnosti i dubine te izložen promatranju. Mračne emocije koje se povezuju s nastankom albuma, kao i atmosfera koja je prisutna tijekom cijelog slušanja, usko su povezane s naslovnicom, pri čemu spomenuto crnilo omota dodatno naglašava oštrinu i agresivnost.³⁰ Knjižica s popisom pjesama glavni je tumač sadržaja ovog albuma dok sam omot predstavlja tek „vanjštinu“. Za svaku od ukupno 10 pjesama na albumu veže se pripadajuća grafika organa koja daje dodatnu dimenziju značenju tekstova svake pjesme. Crteži organa uz sadržaj pjesama simboliziraju osobno unutarnje putovanje, borbe i sazrijevanje, no ujedno i putovanje benda kroz kreativnu krizu popraćeno jednim ključnim osjećajem za svaki organ. Maternica koja se nadovezuje na ženski torzo s omota simbolizira otvaranje vrata i ulazak u novi prostor uz oklijevanje želudac predstavlja mučninu, oko već prije spomenut osjećaj izloženosti pogledu, analizi i seciranju, a stezanje grla veže se uz osjećaj anksioznosti. Bubrezi se asocijativno vežu uz „presušivanje“ i iznemoglost, mozak uz postojanje alter ega i depresije, uho uz nemogućnost komunikacije, nerazumijevanje, ali i potencijalnu mogućnost sklada, kako glazbenog tako i onog među ljudima. Jetra postaje simbol unutarnjeg pročišćenja, srce posveta potpori partneru, te pluća kao metafora za skidanje bremena i disanje. Time završava vizualno-auditivni ciklus kroz koji se bend figurativno i doslovno ogoljuje i pruža promatraču/slušatelju intiman uvid u recentan i turbulentan unutarnji svijet te kreativni proces stvaranja ovog benda.

T. B.

Ime albuma: Gospel Machine
Glazbenik: Moskau
Autor naslovnice: Bojan Koštić
2016., Koprivnica/Zagreb
Tehnika: digitalno obrađena fotografija

<https://moskau.bandcamp.com/>

Eksperimental. *Noise*. Gospel. Sušila za rublje, plastična korita, kuhinjsko posuđe i pribor. Art, performans. I ponekad i do dvadesetak ljudi na pozornici. Sirovost izvedbe, sirovost zvuka. DIY. Iščekivanost, neočekivanost. Jednom riječju, Moskau.

Zagrebačko-koprivnički bend osnovan 2009., 2016. godine objavljuje album „Gospel Machine“ – zbir tradicionalnih gospel pjesama i njihovih suvremenih interpretacija (Cave, Waits, Haden). Bojan, autor omota i bivši član Moskaua, na tragu Andresa Serrana,³¹ dekonstruira klasične kristološke teme: intervencijom na fotografiju raspela, lišava Krista njegova tereta.³² Poigravanjem s tipskim prikazom Raspeta uklanja raspelo s intencijom prikazivanja Isusa bez simbola lišavajući ga time bremena religije, odvajajući, prema Bojanovim riječima, čovjeka od ideologije. Fotografiju kućnoga raspela prebacio je u crno-bijeli prikaz naglašavajući kontrast, uklonio križ i lice, postavio na crnu pozadinu, ubacio tekst i sve provukao kroz *noise* (!) filter s postizanjem zrnatog efekta. Rezultat je, kako kaže Bojan, ispao prekrasno – Isus, izvijen, potpuno jadan, i skvrčen u lebdećem ništavilu. Estetika ružnog, atrofiranog u funkciji je ponovne dekonstrukcije, ovoga puta ikonografske predodžbe ideje Krista do njezina spuštanja do profanog, zadržavajući čitavo vrijeme ambivalentnost između ljudskog i ikoničkog odnosno božanskog. Bojan se tom dvostrukosti Kristove osobe pritom poigrao ističući Kristovu anonimnost – ne znamo kako je Isus izgledao, a opet najpoznatiji je lik ljudske (zapadnokršćanske) povijesti. I unatoč licu anonimno utopljenom u crnilo pozadine, ikonografska tipologija tordirana ljudskoga tijela jasno izaziva prepoznavanje o kojem se ikoničkom simbolu radi i time održava svezu s njim. Kao što je Moskau dekonstruirao tradicionalnu gospel glazbu, Bojan je dekonstruirao ikonički lik Isusa razloživši ga u čovječju materijalnost tijela i krvi naznačene crvenom bojom fonta.

M. F.

31. Andres Serrano (1950.), američki je fotograf poznat po (kontroverznim) fotografijama kojima obuhvaća čovjekove rubne egzistencijalne teme poput tijela, smrti, nasilja, vjere (npr. serije fotografija *The Morgue*, *Bodily Fluids*, *Holy Works*, i dr.). Najpoznatiji je po fotografiji *Immersion*, (*Piss Christ*), 1987., koja prikazuje raspelo uronjeno u umjetnikov urin.

32. Iz razgovora s Bojanom Koštićem (autor naslovnice, ex-Moskau), 19. svibnja 2016., M. F.

Ime albuma: Artan Lili
Glazbenik: Artan Lili
Autor naslovnice: Igor Adamović (Control Creative)
2014., Beograd
Tehnika: digitalni dizajn

<https://artanlili.bandcamp.com/>

Grafički i digitalni dizajn u službi kreativnosti za nastanak inspirativnoga vizualnog rješenja naslovnice beogradske *noise*-pop grupe Artan Lili, bila je vodilja autora Igora Adamovića, osnivača beogradske tvrtke Control Creative i njezine dizajnerske polovice. Polazeći od glazbenog karaktera benda kao energičnog i direktnog, ali i svijesti o suvremenoj vidljivosti u masmedijskoj produkciji digitalnoga doba, pod konceptom „kratko i jasno“ osmišljeno je vizualno rješenje naslovnice u obliku simbola. Inspiracija za ideju simbola bila je indirektno i doslovno sama glazba, ali i sam naziv benda. Artan Lili, beogradski bend nastao 2013., poigrava se riječima – artan je lijek korišten za liječenje shizofrenije; njegova suprotnost jest lili – „nježni“ lilijan. Stoga je dizajneru polazište bio prazni trokut (Δ), oznaka na lijekovima kao simbol upozorenja na negativne utjecaje na psihomotorne sposobnosti. Trokutna forma pronađena je i u grafičkom prikazu zvučnih valova u zvučnome spektru – razloženi na segmente, daju „okrnjene“ trokute. I finalno, izdvojeni krakovi ujedno daju stilizirana početna slova benda: A L. Logikom simbola vizualno rješenje jest jednostavno, ali ne i banalno. Iza simplificirana vizualnog rješenja svježa je i sveobuhvatna inspiracija za oblikovanje simbola koji se kao takav lako utiskuje i pamćenje i postaje, mudro, najbrži okidač prepoznavanja i asocijacije na bend/brend.³³

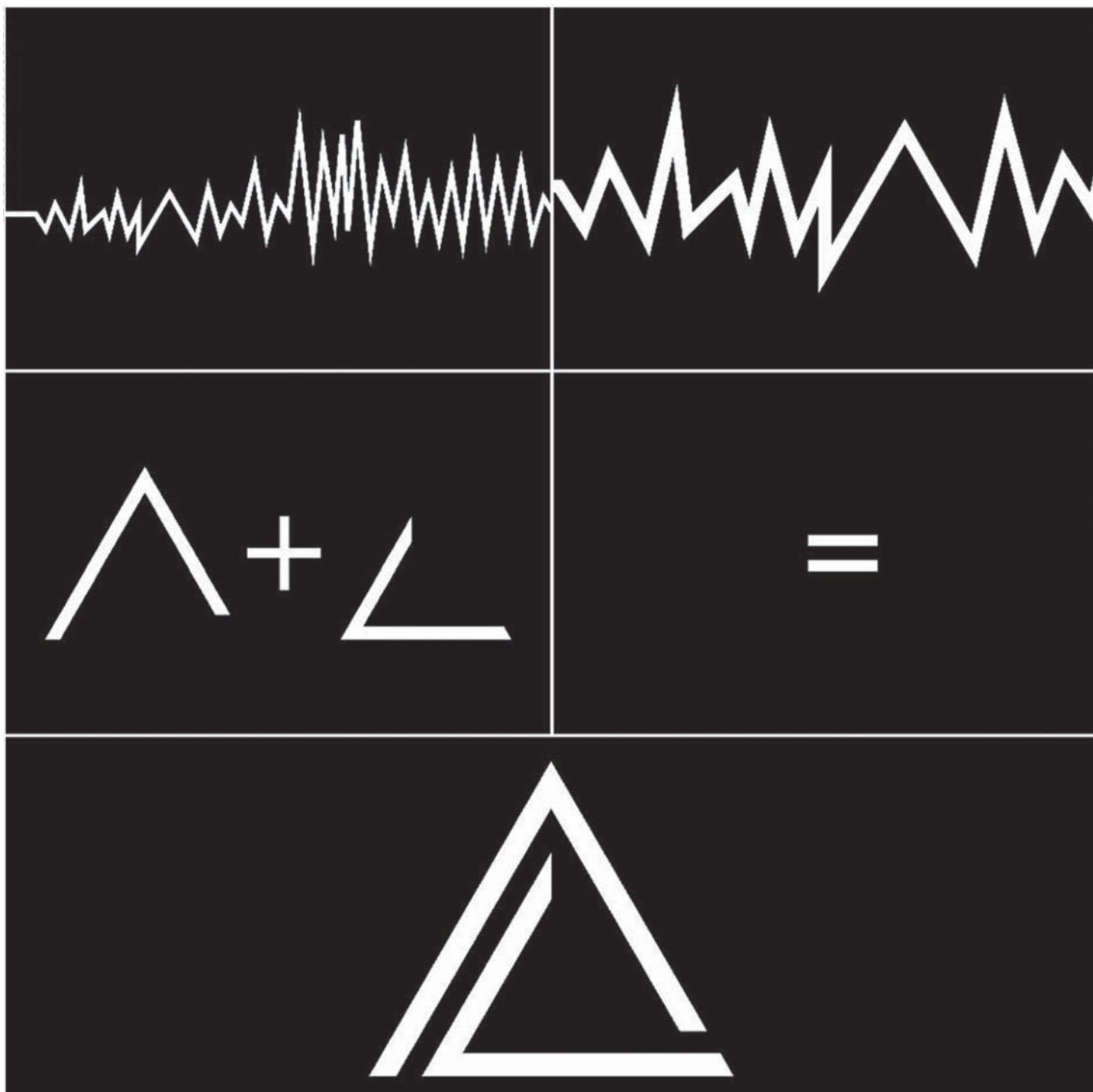
Dakako, stražnjim omotom dominira ikonički prikaz onoga što stoji iza loga – fotografija Artan Lili četvorke, koja je ujedno, prema riječima Bojana Slačale, jedna od prvih fotografija benda, pa i stoga prikladna da se nađe na prvome albumu.³⁴ Crno-bijela fotografija članova postavom asocira na kraftverkovske dijagonalne kompozicije (poput naslovnice albuma „Man Machine“, 1978.), no hladni konstruktivistički stil, nasljedstvo El Lissitzkog,³⁵ strogi geometrizam sukcesivno postavljene četvorke na stepenicama članovi Artan Lilija omekšavaju svojim slobodnijim, „uhvaćen u trenutku“ pozama, organskom spiralom betonske ograde i eksterijeru. Fotografija benda, kao, u povijesti glazbene industrije, najčešće i najjednostavnije rješenje naslovnice albuma, ovaj se put poigrala s memorijom određena duha glazbene epohe, koja, aktualnim kolažiranjem, ugledavanjem na prošlo i njegovim kombiniranim ugrađivanjem, a time i priznavanjem, jest neizbježna ostavština suvremenog zvuka i popratnoga mu vizuala.

M. F.

33. Informacije o vizualnom rješenju posredstvom Bojana Slačale, dostupne na <http://ctrl.rs/rs/artan-lili-pid-3.1.18.html>, datum pristupa 30. lipnja 2016.

34. Iz razgovora s pjevačem i gitaristom benda, Bojanom Slačalom, 14. lipnja 2016.

35. Usp. Albiez, Sean; Pattie, David (ur.). *Kraftwerk: Music Non-Stop*, New York: Continuum, 2011., str. 44.

Grafički prikaz nastanka loga naslovnice
Artan Lili, *Artan Lili*, 2014.
Autor loga: Igor Adamović (Control Creative)
Tehnika: digitalni dizajn

Ime albuma: I AM CO.DA
Glazbenik: Cosmo Daivat
Autor naslovnice: Edin Biščić
 2016., Ljubljana
Tehnika: fotomontaža

<http://www.cosmodaivat.com/>

Slovenski alternativni rock sastav Cosmo Daivat početkom 2016. godine objavljuje album „I AM CO.DA“. Bend kao i njihov album prvijenac nose naziv po fiktivnom superjunaku Co(smo) Da(ivat). Riječ je o konceptu koji su članovi benda osmislili kako bi približili sadržaj samog albuma. Svaka pojedina pjesma, kao i vizual albuma, referiraju se na njihovog superheroja. Gitarist benda Edin Biščić, kreira tamni *neo noir* ambijent na naslovnici albuma uvodeći element postmodernističke arhitekture kao znamen suvremenosti na kojem se iscrtava silueta Cosma, nultog čovjeka koji treba donijeti promjenu, suvremenika društva koji se snalazi u današnjem svijetu i buni se protiv društveno-političkih normi. Naglašavajući tamnim, možda čak futurističkim i postapokaliptičkim ambijentom ulogu samog super heroja, oblikovanje naslovnice u potpunosti je sukladno glazbenom sadržaju nosača zvuka u čijim pjesmama nailazimo na motive metamorfoze, bunta, snage, nasilja i slobode. Nasumične brojke prikazane na arhitekturi, poput samog naslova albuma I AM CO.DA, aludiraju na šifriranje i kodiranje tajnih poruka, subliminalnosti i podsjećaju na digitalno prenošenje informacija. Upravo tu se Cosmo Daivat kao CO.DA predstavlja kao mesija digitalnog, devastiranog svijeta.³⁶ Edin Biščić koristi fotomontažu kao osnovnu tehniku i spominje legendarnog Storma Thorgersena kao uzora manipulacije fotografskim medijem u grafičkom dizajnu.³⁷ Međutim, članovi Cosmo Daivata ne staju samo na omotu albuma nego svoju intermedijalnost prikazuju i kroz popratnu izložbu od 14 plakata od kojih svaki predstavlja jednu pjesmu s albuma, te na taj način prate junaka Cosma kroz put pobune i borbe.

L. Č.

31. Intervju s Edinom Biščićem 5. svibnja 2016., Leggiero bar Avenue Mall, Zagreb, L. Č.

32. Isto.

Ime albuma: Dobar povod za repliku
Glazbenik: Šlagvort na kraju
Autor naslovnice: Anamaria Rončević (ŠNK)
 2016., Zagreb
Tehnika: kolaž, digitalna obrada

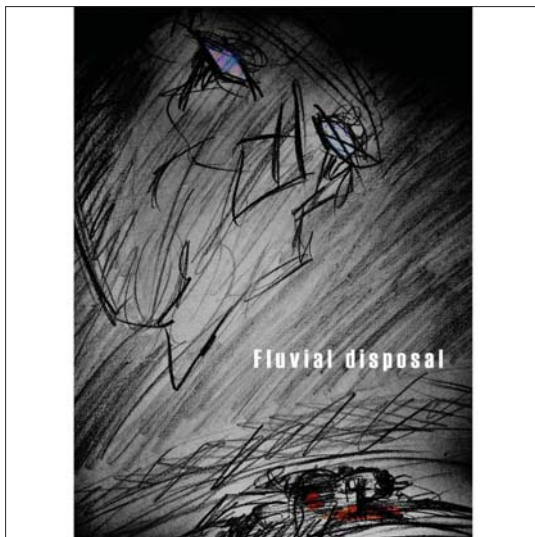
<https://www.facebook.com/%C5%A0lagvort-nakraju-967415876603992/>

Šlagvort na kraju četveročlani je *post-punk/new wave/punk* bend iz Zagreba. Sviraju od 2014. godine, a dosad su izdali dva EP-a te ove (2016.) godine u siječnju i debitantski album „Dobar povod za repliku“. Već u nazivu benda, ali i u njihovim pjesmama (čiju glazbu i tekst potpisuju sami) vidljiva je ironija, sarkazam te suptilna kritika društva. Oko svakog naizgled jednostavnog stiha potrebno je dvaput promisliti o značenju, u čemu leži njihova originalnost. Zanimljivo je kako su uglazbili pjesmu Ivana Slamniga „Radi se o tom da zaustavim(o) konja II“ i povezali dio književnog kanona s *punkom*.

Kao i tekst i glazbu, i izradu naslovnice za album „Dobar povod za repliku“ bend je odlučio preuzeti u svoje ruke. Frontmenica Anamaria Rončević odlučila je baciti se u njoj duboke i mutne vode Photoshopa te pokušati ostvariti neke zamisli koje je bend imao. Naslovnica je napravljena u tehnici kolaža, a članovi benda željeli su postići efekt mračnijeg kolaža koji budi asocijacije na stara, minula vremena, s obzirom da je njihova glazba inspirirana novim valom i *post-punkom* 80-ih, posebice ex-Yu bendovima. Nakon što su pronašli neke „royalty free“ slike na internetu, posložili su ih na praznu bilježnicu sa spiralnim uvezom, poslikali mobitelom (Samsung Galaxy S6) i provukli kroz Magic Pen filter na mobitelu. Na računalu je u Photoshopu do kraja razrađen položaj likova, njihove boje te tekst koji je Anamaria rukom napisala na papiru i slikala mobitelom. Motivi s naslovnice (konj, pas, zgrade, gospodin ptič i ptice na žici, žlica šećera, maratonci) povezani su s pjesmama na albumu (npr. „Šećer“, „Zid/zgrade“, „Žica“) i nalaze se u izmišljenom neodređenom prostoru koji nije s ove planete. To je vidljivo iz „Mjesečeve“ površine na kojoj se nalaze likovi te iz pozadine u kojoj se nazire planet Zemlja. Važno je naglasiti i da je ova varijanta naslovnice nastala tek iz petog pokušaja: „Nije bilo jednostavno usuglasiti četiri vrlo različite glave“. ³⁸

Mar. P.

38. Iz razgovora s članovima benda, 23. svibnja 2016., Mar. P.

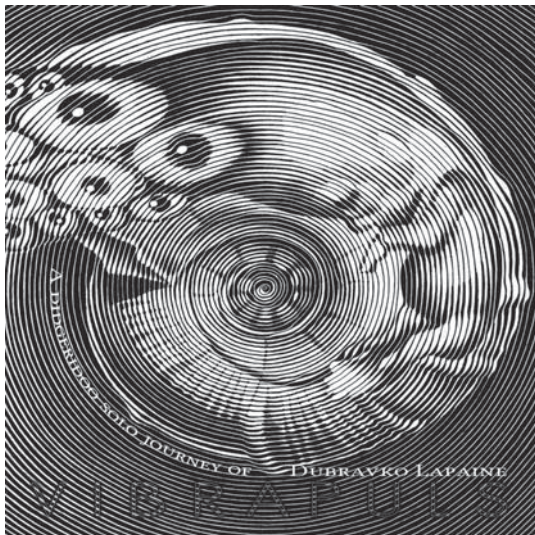
Ime albuma: Fluvial disposal
Glazbenik: Mr. Albino
Autor naslovnice: David Alan
 2012., Zagreb
Tehnika: olovka, digitalna obrada

<https://mralbino1.bandcamp.com/>

Album „Fluvial disposal“ grupe Mr. Albino izdan je 2012. godine u Zagrebu, a autor naslovnice albuma je pjevač grupe, David Alan. Originalno djelo koje je poslužilo i kao naslovnica albuma David je napravio u jednoj večeri, inspiriran konstantnim vanjskim pritiskom okoline na kreativnost. Kako je bend nastao suradnjom mladih glazbenika, istomišljenika koji su se prijatelji u srednjoj školi, povezala ih je ljubav prema umjetničkom izražaju. Zbog toga im je vizualni identitet vrlo bitan, a „Fluvial disposal“ predstavlja začetak prepoznatljivog alter ega benda – Mr. Albina koji je pod stalnim pritiskom okoline i jedino se pronalazi u glazbi. Opći ugođaj albuma odražava se i na naslovnici preko apstraktnih linija koje oslikavaju agresivnu gužvu koja korepondira s pjesmama. Originalni crtež bio je šaren i nacrtan drvenim bojama, odnosno onim što je autoru u trenutku inspiracije bilo pri ruci. Prvobitno šarenilo koje je simboliziralo različite pritiske koje je autor osjećao, u konačnici je poprimilo tamnije nijanse. Tako je finalna verzija naslovnice digitalno obrađena raznim filtrima i postala akromatska čime je stavljen naglasak na liniju, a ne više na boju. Takvom je naslovnicom postignuta harmonija između ugođaja albuma i vizualnog identiteta benda. Iako je linija istaknuta, lik Mr. Albina ovdje još nije u potpunosti prepoznatljiv. Naslovnica albuma u konačnici oslikava pjesme i odgovara im te utjelovljuje ideju nejasnih kontura koja simbolizira konstantni pritisak na kreativnost i breme glazbenika.³⁹

F. P.

39. Iz razgovora s članovima grupe Mr. Albino, 6. svibnja 2016., F. P.

Ime albuma: Vibrapuls
Glazbenik: Dubravko Lapaine
Autor naslovnice: Lonac
 2015., Zagreb
Tehnika: Olovka na papiru, digitalna obrada

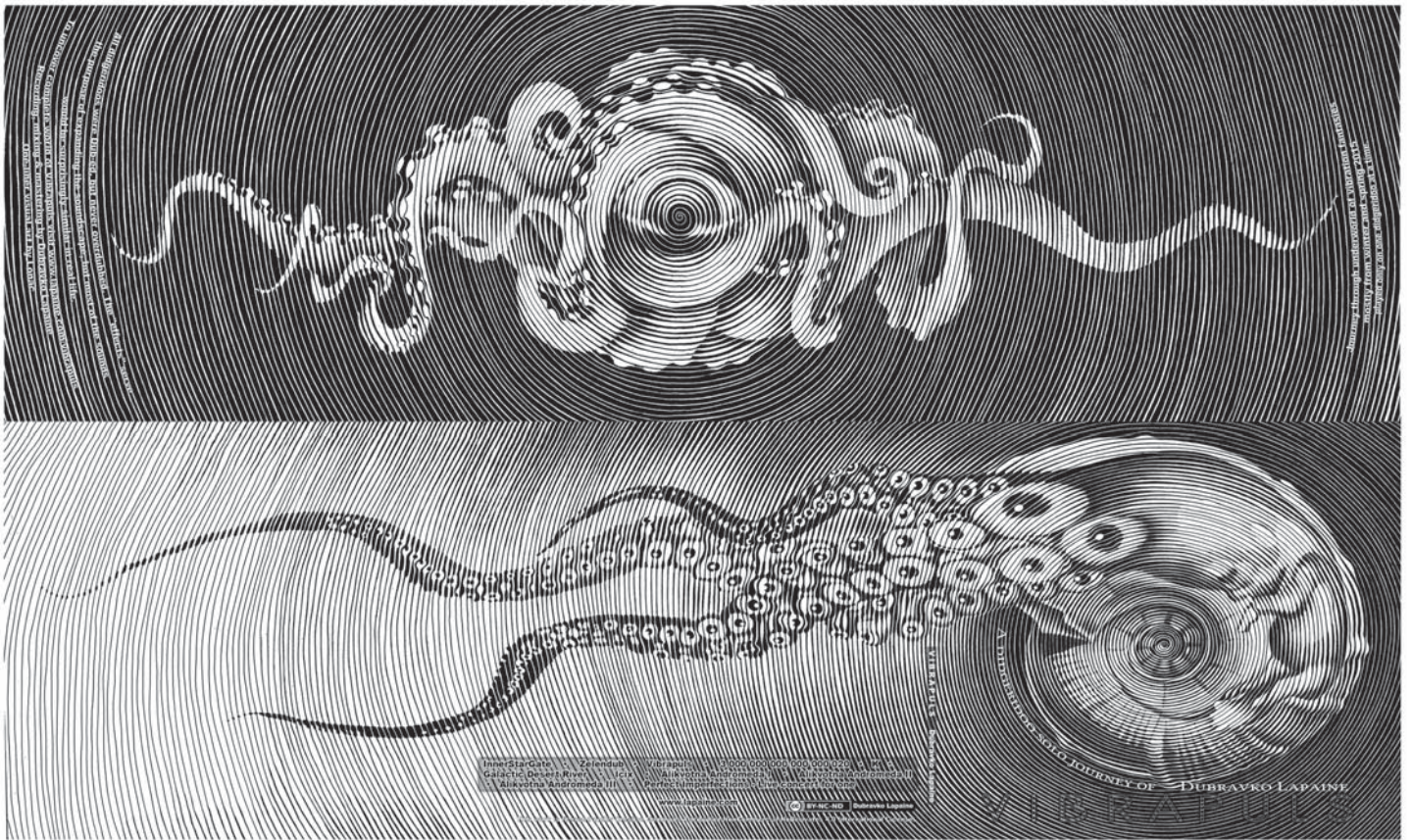
<http://music.lapaine.com/>

Indikativno ime albuma pretače se i u vizualnoj reprezentaciji glazbe Dubravka Lapainea. Zvuk didgeridooa proizlazi iz vibracija nastalih protokom zraka kroz instrument. Lajtmotiv „Vibrapuls“ ispitivanje je granica instrumenta, a time i zvuka pri čemu je konačni produkt apstraktna glazba. Glazba s kojom se nije jednostavno poistovjetiti jer nije kontinuirano prisutna i/ili medijki eksponirana, ali u isto vrijeme intuitivno je jasna i bliska, odražava, na mikrorazini, mnogostruka psihofizička stanja pojedinca. U isto vrijeme obuhvaća i kolektivne obrasce ponašanja. Naslovnica albuma, čiji je autor ulični umjetnik Lonac, u potpunosti odgovara glazbi koju vizualno prezentira: tehnika izrade naslovnice istovjetna je tehnici sviranja didgeridooa – tek je medij izražavanja drugačiji. Riječ je o tehnici crtanja jednom linijom pri čemu se u jedinstvenom potezu jedna linija širi od centra prema rubovima crtačkog polja. Mjestimično širenje linije stvara optičku iluziju definirane, prepoznatljive forme. Odnos punog i praznog prostora, crnog poteza i bijele podloge, promatran s odmakom, stvara dojam trodimenzionalnosti. Ljudski um uobičajeno traži u nedefiniranim uzorcima određeni, unaprijed poznati obrazac.⁴⁰ Stoga je naslovnicu ovog albuma potrebno promatrati u cjelini kako bi se otkrila figuracija – u ovom slučaju fetus i oči koje izlaze iz školjke. Nit vodilja tehnička je zahtjevnost jednolinijskog crtanja koja odgovara tehničkoj zahtjevnosti sviranja didgeridooa. Upravo ta zajednička komponenta – duboko poznavanje materije i mogućnost njezina oblikovanja na kompleksan način, što s vremenom postaje jednostavno, uvjetovala je uspješnu suradnju glazbenika i vizualnog umjetnika.⁴¹ Prepoznatljiva glazba vizualno je prezentirana prepoznatljivom naslovnicom pri čemu se naglašava važnost ne samo vizualnog identiteta u reprezentaciji glazbe nego i međudnosa umjetnika i kompatibilnosti, u izrazu sasvim drugačijih umjetničkih vrsta.

M. P.

40. Iz razgovora s Loncem, 20. svibnja 2016., M. P.

41. Iz razgovora s Dubravkom Lapaineom, 20. svibnja 2016., M. P.

Oprema nosača zvuka
 Dubravko Lepaine, *Vibrapuls*, 2015.
Autor naslovnice: Lonac
Tehnika: olovka na papiru, digitalna obrada

Ime albuma: Dobrodošli na okean
Glazbenik: Repetitor
Autorica naslovnice: Ana-Marija Cupin
 2012., Beograd
Tehnika: kolaž, fotografija, digitalna obrada

<https://repetitor.bandcamp.com/>

„Dobrodošli na okean“ drugi je po redu album beogradskog *alt rock/garage rock* trija Repetitor, koji izlazi 2012. godine. Bend je osnovan 2005. godine i čine ga pjevač i gitarist Boris Vlastelica, basistica Ana-Marija Cupin i bubnjarka Milena Milutinović. Njihova se glazba često smatra začetkom nove srpske scene te brzo nailazi na pozitivnu recepciju i poveću bazu fanova diljem Hrvatske. Dizajn albuma za njihov prvijenac „Sve što vidim je prvi put“ iz 2008. godine potpisuje srpska fotografkinja Katarina Šoškić, a vizualni identitet jedne serije majica benda srpski slikar Davor Gromilović, također jedan od sudionika u sklopu ove izložbe.

Izradu omota „Dobrodošli na okean“ preuzima sama basistica benda, Ana-Marija, po struci grafička dizajnerica i jedna od osnivačica i organizatorica programa u nezavisnom umjetničkom centru Kvaka 22 u Beogradu. Kao centralnu bazu kompozicije koristi staru fotografiju pronađenu u napuštenim arhivama Bigza, nekada najveće štamparije na Balkanu i poznatog primjera arhitekture jugoslavenske moderne, a danas sve poznatijeg centra mladih umjetnika, dizajnera, arhitekata, glazbenika i DJ-eva te, između ostalog, i mjesta održavanja proba Repetitora. Autor fotografije nije poznat, a Ana-Marija ju je izabrala zbog toga što prikazuje društveni kontrast: s jedne strane bezbrižnu dječju igru, a s druge dječčaka, vjerojatno romske nacionalnosti, koji je ovdje došao po vodu.⁴² Djeca s desne strane fotografije u tipičnim su zaigranim i bezbrižnim formama, dok je dječčak koji skuplja vodu pognut, iz čega bi se dala iščitati simbolika bremena koju kao da nosi na ramenima. Članovi benda jasno su prepoznali park u Beogradu s fotografije, a beogradske su im ulice često inspiracija za glazbu koju stvaraju. Suodnos teksta i fotografije takav je da je sam logo benda u očekivanom donjem desnom kutu omota, kao što to i obično biva za potpise autora, no ono što je zanimljivo jest da je sam naslov albuma integriran u fotografiju kao grafit na zidu kuće, nešto što se savršeno uklapa u uličnu scenu i vrlo lako promakne promatraču, u smislu da ostaje otvorenim je li taj grafit naslov albuma ili tek črčkarija na zidu. S obzirom na to da je bend na drugom albumu krenuo istraživati „tvrđi“ zvuk, ova vrsta papira odabrana je s ciljem da asocira na metal. Knjižica je izrađena u tehnici kolaža, te se autorica ovdje više poigravala vlastitim osjećajima i slobodnim formama nego s direktnom simbolikom svake pjesme.

T. B.

42. Iz razgovora s basisticom Ana-Marijom Cupin, 18. lipnja 2016., T. B.

Ime albuma: Orient and Occident
Glazbenik: Jastreb
Autor naslovnice: Dalibor Barić
 2016., Zagreb
Tehnika: grafika, digitalna obrada

<https://jastreb.bandcamp.com/>

Jastreb je šamanistički ritualno-okultni bend koji prati osobnu filozofiju frontmena, a to je postupno odvajanje od društva kao takvog. Drugim riječima, Jastreb prati odvajanje od standarda života grada i ljudi u njemu što se očituje u repetitiji koja je ključni element njihove glazbe. Naslovnica albuma „Orient and Occident“ rezultat je zajedničke suradnje Nike Potočnjaka i ilustratora Dalibora Barića. Koncept iza omota temeljen je na primarno lingvističkim, a potom i kulturnim te vizualnim indoeuropskim korijenjem koje se prenosi u suvremeni europski kontekst. Fuzija indijske glazbe, kao i kasnije na primjer europske srednjovjekovne glazbe elementi su koje Jastreb inkorporira i translata u načela psihodeličnog rocka. Stoga repeticija kao produkt tih miješanja glazbenih, povijesnih mijena i suvremenih težnji u funkciji postizanja stanja transa. Na prvi pogled omot ovog albuma čini se kao bikromatski kaos formi, međutim, pažljivim promatranjem uočava se statična središnja točka koju čini logo benda, okružen vaginom dentatom, na koju se nadovezuju prepoznatljivi motivi orlova, vukova, zmija (ili zmajeva), zubi i kandži. Naoko nepravilne arabeske stapaju se u zrcalno postavljene motive čija je simbolika utkana u srž mitologije indoeuropskih naroda. Upravo u tom povratku tradicionalnom, a u isto vrijeme odmakom od svega suvremenog, tipičnog i prokušanog, Jastreb naglašava čistu ekspresiju i aktivni otpor aktualnosti.

M. P.

43. Iz razgovora s Nikom Potočnjakom, 27. travnja 2016., M. P.

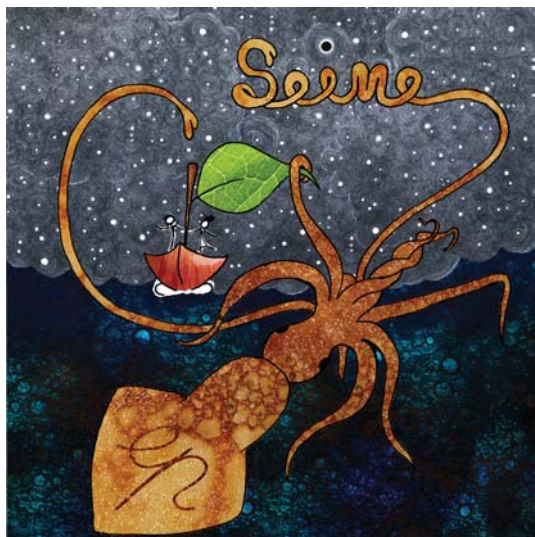
Ime albuma: Kvadrat
Glazbenik: Vlasta Popić
Autor naslovnice: Marta Lučić
 2015., Zagreb
Tehnika: olovka na papiru, digitalna obrada

<https://vlastapopic.bandcamp.com/>

Vlasta Popić tročlani je *punk noise pop* bend iz Varaždina, oformljen 2007. godine. Prvi album „Za očnjake“, objavljen 2012. godine, ušao je na mnogobrojne glazbene ljestvice najboljih albuma na regionalnoj sceni iste godine. U siječnju 2015. objavili su drugi album „Kvadrat“, čiji dizajn omota potpisuje Marta Lučić, studentica sociologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i novinarka glazbene sekcije portala *Ziher.hr*. Početak suradnje između benda i Marte, međutim, datira još iz 2011. godine, kada ih je Marta prvi puta čula na *Festivalu sedam jezera* u Peračkom Blatu, te od tada, opčinjena njihovom energijom, počinje pomno pratiti njihove koncerte po Zagrebu. Prilikom koncerta u *Klubu* u Zagrebu fotografirala ih je za osobnu kolekciju, te nedugo nakon toga dobila poziv od bubnjarke Tene Rak da službeno fotografira njihov *merchandise*, čime je započelo dugogodišnje prijateljstvo. Kako su Tena i Marta ujedno i cimerice, Marta je imala imala priliku ekskluzivno čuti sve snimke tokom pripreme „Kvadrata“. Postavilo se i logično pitanje omota, te se Marta u šali ponudila, a Vlasta istog trena dala odriješene ruke i um. Iako je bila izrazito počašćena danim povjerenjem i mogućnosti da izrazi svoju viziju omiljenog benda, pribijavala se vlastitog nedostatka tehničkog znanja. Odgađajući tjednima realizaciju omota, netom prije finalnog roka, Marta je jednog dana odlučila umjesto odlaska na predavanje ostati doma i crtati dok sluša album. S obzirom na to da je novi album zvučao sirovije i snažnije, podsjetio ju je odmah na neki hladni, veliki grad koji malog čovjeka guta svim njegovim mrežama, ulicama i sustavima protiv kojih se ne može i ne zna boriti. Staklene zgrade i zamišljena mašinerija koja escherovski vrti i pokreće zbir svojih teških cijevi i opruga predstavlja lutanje u besmislu. Distopijski grad metafora je sustava ili bilo kojeg procesa koji guši pojedinca i titra u pozadini uma, to jest sivoj zoni neosvijetljenog nemira koju svatko posjeduje. Detalj ogleдалa koji viri iz glavne cijevi uključuje u prizor s ciljem da podsjeti pojedinca da u svemu uvijek treba preusmjeriti pogled na samog sebe i moći skupiti snage za autorefleksiju.⁴⁴ Omot je rađen olovkom na papiru. Počevši od apstraktnog prizora, s ciljem da si olakša realizaciju crteža, Marta je na kraju ipak u najdražem motivu *črčkanja* spojila prepoznatljive figure s apstraktnima. U naknadnoj digitalnoj obradi crtež je iznad konture olovke dobio tamnu sjenu grada. Font je izradio frontmen Ivan Ščapec, a obradu u Photoshopu i pripremu za ispis izvela je Eva Badanjak. Bend je ubrzo nakon izdavanja „Kvadrata“ prekinuo s radom te je trenutno neaktivan, no Marta naglašava kako su atmosfera i emocije povezane s tim prijateljskim DIY kolektivom još uvijek pozitivne, usprkos tome što im se životni putovi razilaze.

T. B.

44. Iz razgovora s Martom Lučić, 28. lipnja 2016., T. B.

Ime albuma: EP
Glazbenik: Seine
Autorica naslovnice: Tena Rak
 2014., Zagreb
Tehnika: kolaž, digitalna obrada

<http://seine.bandcamp.com/>

Bend Seine nastao je u srednjoškolskim danima kao kantautorski odraz Ivana Ščapeca, a kasnije mu se pridružuje i Tena Rak koja na sebe preuzima pjevanje bek-vokala, sviranje harmonike i udaraljki. Početkom 2011. godine izbacuju prvi album „2007-2009“. Tena je napustila bend 2015. godine i Seine se opet vraća originalnoj mono-postavi. Glazba im se najbolje može opisati kao „ekspresivni romantični *punk-folk*“.

Maštovitu naslovnicu EP-a iz 2014. godine dizajnirala je upravo članica benda Tena Rak. Dominantan motiv je divovska lignja koja se čini kao da izranja iz zloslutne tamnoplave pozadine mora. Jedan od krakova lignje formira naziv benda Seine. Poput mitološkog Krakena, lignja simbolizira destrukciju ili Teninim riječima: „Divovske lignje napadaju, spašavajmo se, kaže lvča i misli to ozbiljnije nego je mogao misliti samo nekoliko mjeseci prije završetka te zloglasne dveitrianaeste...“.⁴⁵ Osobna ljubavna priča ovog dua vizualno je predočena i nekolicinom drugih motiva: barkom obgrljenom lignjinim krakom, koja aludira na jabuku, muškarcem i ženom – portretom Ivana i Tene u arhetipskim ulogama Adama i Eve i specifičnom teksturom tijela lignje – teksturom palačinke. Upravo taj duhoviti prevrat, simbolički obilježen zlom slutnjom divovske lignje, Teninim je riječima: „...zadnja prilika za tužaljku prije potonuća ili možda spas na našem malom splavu zvanom Istina...“.⁴⁶ Element nade, stoga, ostaje kontinuirano prisutan jer ta sudbonosna lignja, tek je masna palačinka koju možemo pojesti za doručak.

Mar. P.

45. Iz razgovora s Tenom Rak, 15. svibnja 2016., Mar. P.

46. Isto

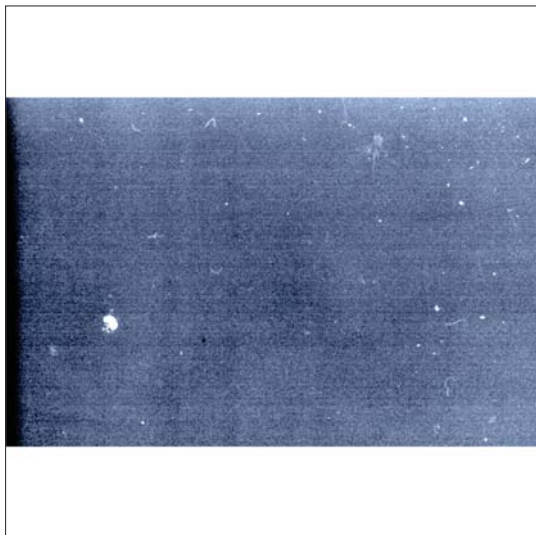
Ime albuma: Come Along Wind
Glazbenik: Stray Dogg
Autor naslovnice: Davor Gromilović
 2015., Beograd
Tehnika: akril na papiru

<https://straydogg.bandcamp.com/>

Beogradski *americana/indie folk* sastav Stray Dogg, predvođen kantautorom Dušanom Strajničevićem tj. Dukatom Strayem, aktivan je od 2011. godine, a njihov treći po redu album „Come Along Wind“ predstavio je promjene u zvuku, s obzirom na to da bend širi svoj postav. Prilikom posjeta samostalnoj izložbi Davora Gromilovića 2013. u Galeriji U10 u Beogradu, frontmen Dušan istoga se trenu oduševio Gromilovićevim radom te ga od tada aktivno počinje pratiti. Paralelno sa snimanjem novih materijala za posljednji album bend je razmišljao o novom vizualu koji bi primjereno popratio njihovu glazbu. Tada je Dušan odlučio kontaktirati Davora te se pokazalo da je vrednovanje rada obostrano: Gromilović je naime već neko vrijeme pratio glazbu Stray Dogga. U početku suradnje dogovorili su da se Davoru kao autoru omota da potpuno povjerenje i sloboda za samu izvedbu i interpretaciju kako ga kao umjetnika ne bi ograničili, a on je ekskluzivno prije objavljivanja u javnost dobio glazbeni materijal za cijeli album te ga je pažljivo preslušavao prije rada na vizualnom dijelu albuma. Nakon nekog vremena Davor počinje svoj subjektivni doživljaj glazbe Stray Dogga usmjeravati na vizual kroz mnogobrojne asocijacije. Nije se htio ograničiti na način doslovnog ilustriranja tekstova njihovih pjesama, nego se više usredotočio na sam doživljaj glazbe. Dodatno to pojašnjava prisutnošću narativa u svojim dotadašnjim radovima koji se u ovom slučaju direktno nadovezuje na tekst pjesama, što u konačnici rezultira pomicanjem osobnih granica i razine kvalitete vlastitog rada. Suradnju sa Stray Doggom ističe kao najbolju dosad, i u komunikacijskom pogledu, i u pogledu konačnog rezultata.⁴⁷ Sama slika, u svojem dominantnom narativu, prikazuje istovremeno djevojku koja izlazi iz kočije na čilim, bika u trku za kojeg se slučajno ispostavilo da odgovara astrološkom znaku frontmena, obiteljske mačke članova benda i psa autora omota. Raznim motivima, koji istovremeno podsjećaju na azijsku umjetnost, ali i na folklorne motive i mitove Srbije i istočne Europe kao uobičajene elemente Gromilovićeve umjetničkog izričaja, autor je uspio uključiti prizore koje se tiču njega samog kao autora vizuala, ali i one cjelokupnog benda kao nositelja zvučne slike ovog umjetničkog djela.

T. B.

47. Iz razgovora s Davorom Gromilovićem, 27. lipnja 2016., T. B.

Ime albuma: Unfinished movie
Glazbenik: Svetlana Maraš
Autorica naslovnice: Svetlana Maraš
 2015., Beograd
Tehnika: digitalna obrada fotografije

<http://www.svetlanamaras.com/>

Svetlana Maraš srpska je skladateljica i zvukovna umjetnica. U svojim auditivnim djelima i kompozicijama koherentnog stila i jasnog koncepta, Maraš se ne ograničava po pitanju medija, žanrova i reprezentativnosti.⁴⁸ Školovala se između ostalog na Sveučilištu Aalto u Helsinkiju gdje surađuje na mnogim projektima. U sklopu stvaranja filma finske redateljice Eeve Siivonen, Maraš surađuje kao skladateljica originalne filmske glazbe. Zbog poteškoća, projekt zastaje u postprodukcijskoj fazi, ali Maraš objavljuje glazbu pod znakovitim nazivom „Unfinished movie“. U filmu koji se bavi prikazom prostora u kojem je boravila Tove Jansson, preminula finska umjetnica i autorica legendarnog finskog serijala knjiga o Moominima, prema riječima Svetlane Maraš, uočljivi su plavo-sivi tonovi.⁴⁹ Film obiluje prizorima zapuštenih predmeta unutar stana preminule umjetnice što odaje određeni melankolični plavo intonirani prizvuk, ali i nadasve intiman uvid u ostavštinu umjetnice. Glazba sastavljena od elektronskog dijela i snimaka alterirane trube dočarava prostore kroz koje kamera prolazi. S naglaskom na nesavršenom i nedovršenom (kao što je i naglašeno u poetici i sudbini filma), Maraš preuzima pozadinu koja nalikuje na stari istrošeni film te na taj način aludira na atmosferičnost filmskog medija. Sukladno prvotnoj namjeni i projektu, naslovnica albuma namjerno nije dovršena i nije prilagođena konvencionalnom printanom izdanju CD-a ili ploče. Istovremeno sam oblik vizuala (položeni izduljeni pravokutnik) insinuira odmicanje od zakonitosti publiciranja glazbe čime se aludira na koncept nezavršenog projekta i naglašava se svrha zvučnog materijala koji se postavlja u prvi plan. Na taj način Maraš pokazuje da odstupanje od normi namjene i autorstva funkcionira kao zasebna tvorevina.

L. Č.

48. Usp. <http://www.svetlanamaras.com/>, datum pristupa 5. srpnja 2016..

49. Iz e- mail korespondencije sa Svetlanom Maraš, 8. srpnja 2016., L. Č.

Ime albuma: Na dobrom glasu
Glazbenik: Marinada
Autor naslovnice: Igor Eškinja
2014., Rijeka
Tehnika: fotografija instalacije

<https://marinada.bandcamp.com>

Sastav Marinada autorski je projekt Marina Alvira pokrenut 2003. godine, čiji se zvuk zasniva na spoju akustike i elektronike, a glazbeni izraz gradi kroz melodioznost, senzibilnost i jednostavnost. Izdali su dvadesetak albuma, a „Na dobrom glasu“ iz 2014. godine jedan je od recentnijih. Omot albuma rad je Igora Eškinje i Petre Gržinić, a prikazuje jednu od instalacija Igora Eškinje, čiji se radovi odlikuju jednostavnošću forme koja otvara mogućnost manipuliranja značenjem. Kako sam tvrdi, to proizlazi iz potrebe da jedna forma sadržava raznovrsna značenja i razine iščitavanja unutar sebe. Bitna komponenta njegovih radova je i sam prostor, koji postaje sastavnim dijelom instalacije. Praznina je postojan građivni element kao i materijal u kojem je izvedena instalacija. Tenzija praznine i materije omogućava mnogostruka čitanja umjetničkog djela, koja ovise o individualnoj percepciji promatrača.⁵⁰ Dugogodišnja suradnja sastava i Igora Eškinje rezultirala je, osim omotom albuma „Na dobrom glasu“, i multimedijalnim projektima, poput izložbe „Potapanje brodova“. Rad „Mikrofon“ samostalna je foto-instalacija nastala 2006. godine. Riječ je o produžnom električnom kablju koji je razvučen po prostoru galerije i formira oblik nalik mikrofonu. Rad je inspiriran rubnim događanjima u galerijskom svijetu koji ne čine nužno umjetnički rad, a bio je izlagan na brojnim izložbama zajedno sa sličnim radovima iz serije „You are here“. Indikativno ime albuma vizualno je prezentirano Eškinjinom instalacijom, poput dodatnog impulsa koji govori o širem kulturnom (i/ili umjetničkom) senzibilitetu glazbenika.⁵¹

P. R.

50. Preuzeto s <http://www.fgallery.com/igor-eskinja-home.html>, datum pristupa: 28. lipnja 2016.

51. Iz razgovora s Igorom Eškinjom, 6. lipnja 2016., P. R.

Ime albuma: Jasno, nečujno, a suviše glasno
Glazbenik: Felon
Autorica naslovnice: Tomislav Bogović
2011., Zagreb
Tehnika: fotografija, digitalna obrada

<https://felon.bandcamp.com/>

Felon je bend iz Zagreba čija se muzika može opisati kao mješavina *americane*, *pop-folka* i *indie rocka* s tekstovima na hrvatskom jeziku. Članovi benda su: Denis Katanec, Ivan Ščapec, Tena Rak i Dražen Hižak. Bend je nastao početkom 2011. godine, a u ožujku iste godine objavili su album „Jasno, nečujno, a suviše glasno“. „*Felon* naime sastavlja jedan vrlo otkaćen mozaik u kojem isprepliče patetiku s ironijom, realizam sa sanjarenjem, a frustracije sa egzibicionizmom što posebno dolazi do izražaja zahvaljujući njegovom vokalu kojim improvizira tegobni, poluplačljivi i gnjecavi *brit-pop* štih.“⁵²

Naslovnicu za spomenuti album dizajnirao je Tomislav Bogović, koji s *Felonom* suraduje otprije (napravio je naslovnicu i za „August EP“ iz 2010. godine). Nastala je kao kombinacija dviju Tomislavovih fotografija: staklo s kapljicama i Denis Katanec u profilu. Druga fotografija nastala je baš za potrebe nekih budućih Denisovih albuma ili EP-ova, na samim počecima njegova ozbiljnijeg bavljenja glazbom. „Ova kombinacija fotografija nastala je i prije samog početka dizajniranja naslovnice i uopće nije bila u planu za nju, već više neki eksperiment i moje igranje u Photoshopu.“⁵³ U početku je za naslovnicu albuma „Jasno, nečujno, a suviše glasno“ bilo planirano nešto posve drugo, ali spletom okolnosti krasi je upravo ova Tomislavova kreativna ideja. Ono što spaja naslovnicu s pjesmama na albumu upravo je ta ljepota i tuga povezana s iščekivanjem i tajanstvenošću u isto vrijeme. U prvom planu vidljive su kapljice vode na staklu kroz koje se pruža zamućen pogled na profil Denisa Katanca. Vidljiva je sjeta, zamišljenost i melankolija koje se prepoznaju i u pjesmama na albumu (npr. „August“, „Posljednji stih“, „Prijateljstvo“). U donjem dijelu naslovnice, na zelenoj prozirnoj pozadini, istaknuto je ime benda i bijelim slovima. Album ima, što se da naslutiti i po naslovnici, svojevrsnu mračnu notu koja ukazuje na društvene probleme kojima smo okruženi, poput bračne nevjere („Sunčev blues“), incesta („Tata kaže“) i „turobnih socijalnih kompromisa“ („Casablanca“).

Mar. P.

52. Recenzija (horvi, 7. 7. 2011), <http://www.terapija.net/mjuzik.asp?ID=11672>, posjećeno 2. srpnja 2016.

53. Iz razgovora s Tomislavom Bogovićem, 7. lipnja 2016., Mar. P.

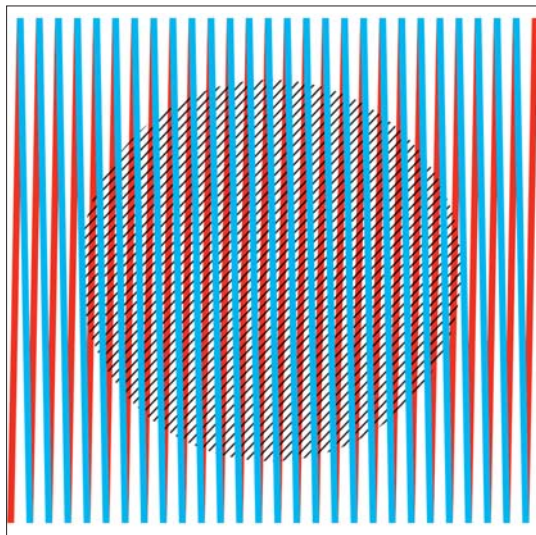
Ime albuma: Future Retro Spasm
Glazbenik: Seven that Spells
Autor naslovnice: Niko Potočnjak
 2010., Zagreb
Tehnika: digitalna obrada

<http://www.7thatspells.com/>

Seven that Spells bend je koji se bavi istraživanjima u domeni psihodeličnog *rocka*, koji zapravo iskušava njegove granice koristeći nepravilne mjere, poluritmove, polumetrije čime propituje drugačije tehnike izražavanja. Naslovnica je stoga sinteza svega onog što se zbiva u toj glazbi. „Future Retro Spasm“ izdan 2010. godine, svojevrsni je sukob budućnosti i prošlosti koja se na kraju krajeva zrcali u sadašnjosti. Riječima autora naslovnice albuma i gitarista benda, Nike Potočnjaka: „...zapravo mi iz sadašnjosti krademo da bi kreirali budućnost. I to je zapravo neka varijanta ouroborusa koji konstantno sam sebe proždire i stvara neke vibracije...“⁵⁴ „Future Retro Spasm“ posljednji je album Seven that Spells na kojem je prisutan saksofon što daje albumu notu neponovljivosti. Međuodnosi članova benda očituju se i u naslovnici – osobne tenzije koje su bile prisutne tijekom snimanja albuma vidljive su u šarolikom spektru kaotičnih motiva. Naslovnica je konstruirana od niza (više-manje) prepoznatljivih elemenata. U središtu naslovnice smješten je klečeći ženski akt s krilima iza kojeg su u slojevima poslagani različiti simboli često korišteni kao okultistički znakovi. Ameth u kojem se zrcali lubanja, dio pentagrama, zlatna ruka na kojoj žena kleči te drvo koje simbolički može predstavljati Yggdrasil. Na prvi pogled, naslovnica albuma, odabirom tipografije naslova i digitalnom montažom, evocira naslovnice američkih *rock*-bendova iz 60-ih godina 20. stoljeća, poput July i The Soft Machine. Sinteza sukoba prošlosti i budućnosti, odnosno sadašnjosti koja se reflektira u glazbi, vidljiva je i na naslovnici – fotografija nagog ženskog tijela koje sasvim odgovara suvremenom diktatu ljepote u kontradikciji je sa znakovima koji proistječu iz milenijskih tradicija i čija je upotreba kontinuirana iako im se značenje kroz vrijeme mijenjalo. Nagomilavanje motiva vizualna je dopuna glazbi albuma koji je nastao kao svojevrsni ironični komentar na sverastuću popularizaciju istočnjačke kulture na zapadu (kao i njeno često pogrešno interpretiranje).

M. P.

54. Iz razgovora s Nikom Potočnjakom, 27. travnja 2016., M. P.

Ime albuma: ... Pa srečno v prihodnosti!
Glazbenik: Srečna mladina
Autor naslovnice: Ivian Kan Mujezinović
 2010., Ljubljana
Tehnika: digitalna obrada, grafika

<http://www.srecnamladina.si/>

Srečna mladina slovenski je bend koji je od svojeg osnutka iz osnovnoškolskih dana promijenio putanju od *punka* do alternativnog *rocka*. Njihovu tradiciju bavljenja glazbom od 1993. godine prepoznala je i publika zbog čega se može reći da je riječ o kulturnom bendu. U impresivnoj kronologiji članovi benda izdali su sedam albuma. Šesti album po redu „...Pa srečno v prihodnosti“ izašao je 2010. godine, a naslovnicu albuma radi dizajner i glazbenik Ivian Kan Mujezinović. Suradnja između dizajnera i benda započela je spontano, a spontanost je obilježila i proces stvaranja naslovnice albuma. Bez ikakvih napatka, Mujezinović je počeo na radu slušajući probe benda tijekom stvaranja albuma. Prilikom proba Mujezinović je vizualno predočio zvuk benda koji on osjeća u obliku „audio-moarea“ te ih time pretvara u one vizualne.⁵⁵ Naglašavajući jačinu glazbe, poigrava se s oblicima: u formatu kvadrata postavlja igru linija tvoreći manji kvadrat i ispod položen krug načinjen od paralelnih, po centralnoj osi ukošenih linija. Kombinirajući plavu i crvenu u odnosu sijecanja postiže se dinamika vizuala prilikom čega je moguće predočiti auditivno iz vizualnog. Presjeci plave i crvene vizualna su prezentacija prizora pretapanja i preplitanja pripitomljene gitare s čistom ritam-sekcijom.⁵⁶ Matematičkom predodžbom zvuka proširuju se mogućnosti interpretacije. Dok Mujezinović u tome vidi glazbene optičke varke, za basista benda Gašpera Gantara riječ je o skakutanju parametra na računalo.⁵⁷ Unatoč tome što uzori nisu strogo definirani, može se do neke razine povući paralela s *op-artom*. Ipak, funkcija je različita jer Mujezinovićeva „audio-moara“ predstavlja konkretan prikaz, a ne varku.

L. Č.

55. Usp. **moare** (franc. *moiré*). 1. Pojava svijetlih i tamnih pruga nalik na godove drva, koja nastaje preklapanjem dvaju prugastih ili drugih geometrijski pravilnih uzoraka. Do takve pojave primjerice dolazi preklapanjem dvaju slojeva tkanine za zastore, kada se izgled pruga mijenja ovisno o međusobnom položaju slojeva, odn. o kutu između smjerova njihovih vlakana. U tehnici, moare je osnova nekim postupcima za točno određivanje oblika ispitivanih predmeta, njihovih deformacija pod opterećenjem i sl. U tiskarstvu, moare je neželjeni efekt na otisku zbog preklapanja rasterijskih elemenata. Pojavljuje se kada se rasteri pojedinih boja nalaze pod neodgovarajućim kutom ili kada se za tisak rasterizira slika koja je već jedanput bila rasterizirana, te je moare čest pokazatelj mogućega nepridržavanja autorskih prava. Može se pojaviti i u digitalnoj fotografiji kada se raspored senzorskih elemenata fotoaparata preklopi s pravilno teksturiranim motivom snimanja (npr. tkaninom).“
 v. enciklopedija.hr/

56. Iz e-mail korespondencije s Ivianom Mujezinovićem, 30. lipnja 2016. L. Č.

57. Iz razgovora s Gašperom Gantarom preko Skypea, 23. svibnja 2015., L. Č.

Ime albuma: Pridjevi
Glazbenik: Pridjevi
Autor naslovnice: Dino Santaleza
2015., Zagreb
Tehnika: digitalni kolaž

<https://pridjevi.bandcamp.com/>

Omot za album „Pridjevi“ istoimenog benda rad je njihova frontmena i člana Dine Santaleze. Riječ je o prvom i jedinom albumu koji su do sada izdali, iako se polako skuplja materijal i za neko novo izdanje. Dino je omot albuma zamislio kao skup spontano nabacanih asocijacija, koje kao cjelina ne pričaju neku konkretnu priču već rezultiraju jednim vizualno zanimljivim kreativnim neredom, barem u sadržajnom smislu. Formalno gledano, kompozicija na omotu, bez obzira na spoj nespojivih elemenata, daje dojam ravnoteže i estetske promišljenosti. Žena u središtu dominira prizorom, a nebo i žarulje oko nje padaju u pravilnom ritmu prema tlu na dnu omota. Može se tek iščitati autorova posveta Renéu Magritteu s obzirom na to da uvelike podsjeća na njegovu poznatu sliku „Golconda“. Zanimljiv je podatak da je predložak za omot nastao još 2014., prije nego je započet rad na glazbenom materijalu, te je Dino postupno dodavao određene elemente prema pojavljivanju u tekstu pjesama (npr. žarulje). Tehnika samog omota je digitalni kolaž i otkriva nam autorovu ljubav prema tehnici kolaža koja je počela mnogo godina prije nastanka Pridjeva. Priča je počela u trenutku kada je Dino ugledao omot benda East-ra koji mu se veoma svidio i inspiriran njime krenuo je eksperimentirati – isprva s izdancima iz časopisa, a potom i u Photoshopu. Poigravanje kolažem prisutno je stoga i u njihovim spotovima, kao i na plakatima, te u bilo kojem obliku vizualne promocije.⁵⁸

I. C

Video “Ako je”
Dino Santaleza, 2015.
Trajanje: 3 min 26 sec

Dino Santaleza, autor omota za album „Pridjevi“, također je autor i njihovih videa (kao i ostatka njihovog vizualnog identiteta). Kao glazbenik glazbu promišlja vizualno; larpurlartistički i sinestetički. Njegovi video radovi zato djeluju kao nizanja asocijacija na temu pjesme, a motivi koje niže odabrani su u skladu s njihovom vizualnom dojmljivošću. Tako primjerice u spotu za pjesmu „Svijet na dlanu“ u kadru vidimo ruke kroz koje prolaze predmeti poput žarulje, lutke ili komada slagalice. Pozadinu pri tom čini šal njegove bake. Predmeti su to iz njegove intimne svakodnevice, a koji bez obzira na njihovu usputnost u spotu djeluju monumentalno i odaju dojam životne simbolike. Životnom simbolikom bavi se konkretnije spot za pjesmu „Ako je“. U njemu vidimo motive u kolažu koje je Santaleza slagao, rezao te naknadno kompjuterski animirao. Birao je motive koji se vrte i daju nam različite perspektive i poglede na život. U oba videa prisutna je tehnika kolaža kao lajtmotiv Santalezina stvaralaštva, a koji u kombinaciji s drugim medijima rezultira jednim jedinstvenim stvaralačkim rukopisom.

I. C

Ime albuma: Bliss
Glazbenik: Jonathan
Autorica naslovnice: Maja Vodanović
2014., Rijeka
Tehnika: ulje na platnu, digitalna obrada

<https://jonathan3.bandcamp.com/>

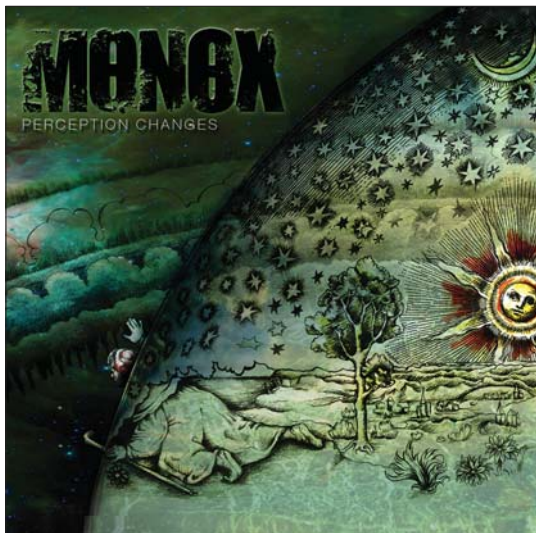
Grupa petorice prijatelja iz Rijeke pod imenom Jonathan okupila se 2011. godine s ciljem stvaranja posebne i svečane glazbe te se u takvom tonu prezentiraju i u vizualnom aspektu. Album „Bliss“ izdali su 2014. godine, a simbolika njegove naslovnice jasno je uočljiva na prvi pogled. Sliku koja se nalazi na naslovnici naslikala je Maja Vodanović, a za print ju je uredio Marko Butorac. Jednostavan prizor ovoga ulja na platnu daje veoma jasne reference na sveprisutnu Windows XP platformu i njezin najpoznatiji prikaz idealiziranih zelenih brdašaca pod plavim nebom prožetim razigranim oblacima.⁵⁹ Ubrzan, digitalizirani život današnjice ispunjen vizualnim bombardiranjem sa svih strana dokida se umetanjem crvenoga križića u gornjem desnom kutu naslovnice koji se javlja kao opcija izlaska, zatvaranja tog „prozora“, prekidanja veze s digitalnim svijetom kako bi se moglo uživati u onom stvarnom koji se odvija na ulici, u prirodi. Jasna veza auditivnoga i vizualnoga očituje se u preslušavanju pjesama koje sačinjavaju ovaj album jer one tekstualno i glazbeno prodiru duboko u problematiku međuljudskih odnosa uživo, koji u današnjem svijetu gube na snazi u korist virtualnog svijeta. Glazba inspirirana trenutnim stanjem u društvu okarakterizirana je kao „optimizam gledan kroz tamnu leću“.⁶⁰ Iako virtualni svijet nudi siguran bijeg od stvarnog života, ništa ne može zamijeniti sigurnost čvrstog zagrljaja, uzbuđenost oko poljupca ili jednostavnost, a opet beskrajnu kompliciranost prirode. Upravo nas takve male odluke čine svjesnijim ljudima, male odluke s kojima doprinosimo osobnom, ali i društvenom boljitku. Glazba, kao i vizualna komponenta naslovnice ovoga albuma stoga nudi svojevrsan povratak realnome kroz prizmu optimizma.⁶¹

I. K.

59. Originalna slika korištena za Windows XP također se naziva „Bliss“, a snimio ju je fotograf Charles „Chuck“ O’Rear 1998 godine u dolini Napa u Kaliforniji. Usp. <http://www.pcworld.com/article/2140802/the-story-behind-the-windows-xp-bliss-photo-and-what-it-looks-like-today.html>, datum pristupa 15. lipnja 2016.

60. Usp. <https://jonathan3.bandcamp.com/album/bliss>, datum pristupa 15. lipnja 2016.

61. Iz korespondencije s bendom, 15. lipnja 2016., I. K.

Ime albuma: Perception changes
Glazbenik: Monox
Autori naslovnice: Igor Malečić, Marija Anušić
2015., Rijeka
Tehnika: olovka, akvarel, digitalna obrada

<https://monox.bandcamp.com/>

Ime grupe Monox nastalo je kao igra riječi i, kako Dorian Pavlović, jedan od pokretača benda navodi: „...jednostavno je zvučalo dobro“.⁶² Idejni autori naslovnice albuma „Perception changes“ članovi su benda te Igor Malečić iz produkcijske kuće Meisterwerk Production i Marija Anušić. Naslovnica je izrađena u više stupnjeva: Marija Anušić je olovkom i akvarelom te drvenim bojicama precrtala i pomalo izmijenila originalni drvorez te mu dodala boje kojih u originalu nije bilo. Zatim su Igor i Marija u Photoshopu obradili naslovnicu te dodali ostatak ilustracija i fotografiju Orionove nebule. Ideja iza naslovnice originalni je drvorez, „Universum“, Camillea Flammariona nastao 1888. godine u Parizu u kojem je prikazan pastir koji, vireći kroz nebeski svod, promatra zupčanike kako pokreću svemir, što je svojevrsno viđenje svemira iz perspektive čovjeka tog doba. S obzirom na to da je ime albuma „Perception Changes“, članovi benda odlučili su uzeti taj drvorez koji je Marija precrtala na način da je izmijenjen u detaljima kako bi u njega sakrili dublje značenje.⁶³ Član benda, Dorian, to objašnjava time da su u naslovnicu ubacivali elemente srodne idejama albuma i benda. Tako u pozadini više nije samo livada nego se nazire zaljev s morem i dizalicama što asocira na luku i brodogradilište, s obzirom na to da je bend iz Rijeke. Također, iza nebeskog svoda više se ne nalaze zupčanici nego slika Orionove nebule koju je napravio Hubbleov teleskop, što opet simbolizira naziv albuma, odnosno, promjenu percepcije. Tako je postignuta ideja naslovnice koja korespondira s pjesmama albuma, odnosno kako bend objašnjava: „...promjena percepcije – pastir s drvoreza naspram slike s prvog teleskopa kojim smo zaista pogledali u svemir. Ljudska mašta nasuprot civilizacijskih dostignuća. Cijeli omot je takav da se sve može spojiti. Dakle, naslovnica se spaja s ostatkom vizuala i preslagivanjem *bookleta* se ponovno dobije nova slika Orionove nebule.“⁶⁴ Za izradu naslovnice trebalo je oko tri mjeseca, a samom idejom i izvedbom je u potpunosti podupirala glazbu i pratila vizualni identitet te nastupe koje bend razvija. U konačnici naslovnica objedinjuje tadašnje ideje i inspiracije članova Monoxa, odnosno uz sve navedeno i suprotstavljanje maštanja Camillea Flammariona naspram jedne od prvih slika dalekog svemira koje je napravio Hubbleov teleskop, kao jednu od važnih inspiracija i čovjekovih dostignuća.

F. P.

62. Iz razgovora s Dorianom Pavlovićem (Monox), 15. lipnja 2016., F. P.

63. Isto

64. Isto

Ime albuma: More
Glazbenik: Vvhile
Autor naslovnice: Emir Šehanović Esh
2014., Beograd
Tehnika: kolaž, digitalna obrada

<https://vvhile.bandcamp.com/>

Krajem 2014. godine izlazi prvi album beogradskog *noise pop/shoegaze* dua Vvhile, koji odmah privlači pažnju na regionalnoj nezavisnoj glazbenoj sceni. Album je izdan u formi vinila uz pomoć čak pet nezavisnih izdavačkih etiketa: *Dirt Cult Records* iz Amerike, *Twintoe Records* iz Njemačke, *Numavi Records* iz Austrije, te *POP Depresije* i bendovske izdavačke kuće *Jazz Chairs*. Već sam naziv albuma govori da njegovi autori pružaju i teže za nečim više, što se primarno odnosi na njihovu glazbu koja je u tom pogledu vrlo slojevita i voluminozna, te se ne percipira isključivo jednim osjetilom. Isto je vidljivo i u realizaciji omota, koji se također može definirati kao višedimenzionalan i „opipljiv“. Tome pridonosi činjenica da su članovi benda, Andrija i Stevan, po struci arhitekt i dizajner, te tim više pridaju veliku važnost vizualnom u glazbi i smatraju da je ploča puno više od samog nosača zvuka. Sličnost glazbe ovog benda i estetike rada budućeg autora omota ono je što je i potaknulo Andriju da kontaktira vizualnog umjetnika iz Tuzle, Emira Šehanovića Esha, nakon što se spontano susreo s njegovim radom „Take three deep breaths“ na internetu.⁶⁵ Psihodelični i nadnaravni digitalni kolaži njegovi su uobičajeni motivi, kao i eksperimentiranje sa tekstilima koje je sam dizajnirao. Rezultat su pomalo opskurni trodimenzionalni radovi koje često nije moguće definirati unutar jednog medija. Emir balansira između primijenjene i vizualne umjetnosti te često crpi inspiraciju iz neposrednog okruženja i tradicionalnih bosanskih folklornih motiva kao što su zidne tapiserije i čilimi.⁶⁶ Tome suprotstavlja svoj moderan grafički izričaj u obliku repetitivnog motiva životinjskog uzorka tigra, što nalikuje *glitch artu*. Motiv za omot albuma „More“ nastao je pomnim slušanjem glazbe s albuma i razgovorom s Andrijom i Stevanom. Emir ističe kako se sličnost glazbe Vvhile i njegovog rada najbolje ogleda u slojevitosti i repetitiji, a glazbu generalno smatra velikim utjecajem u svojem stvaralaštvu, tako da je ovaj projekt za njega predstavljao veliki izazov i užitak.⁶⁷

T. B.

65. Iz razgovora s Andrijom Špičanovićem, 11. lipnja 2016., T. B.

66. Preuzeto s <http://tuzlanski.ba/carsija/izloba-tuzlaka-emira-ehanovia-take-three-deep-breaths/>, posjećeno 10. lipnja 2016..

67. Iz razgovora s Emirom Šehanovićem, 6. srpnja 2016., T. B.

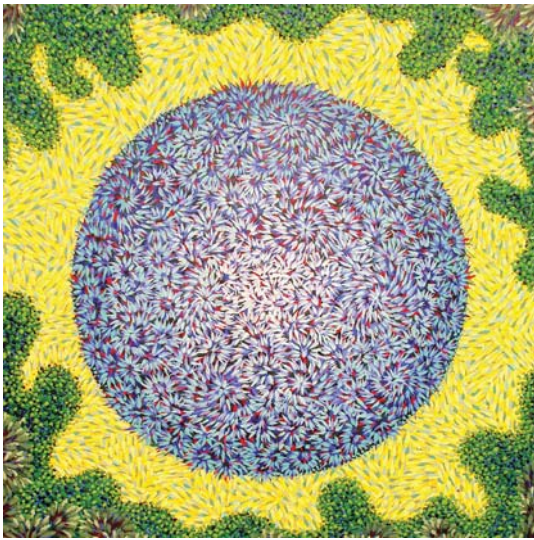
Ime albuma: Čovjek svjetla
Glazbenik: Marinada
Autorica naslovnice: Jasna Bajlo
2011., Rijeka
Tehnika: kolaž, digitalna obrada fotografije

<https://marinada.bandcamp.com>

Album „Čovjek svjetla“ sastava Marinada izdan je 2011. godine. Sastav je autorski projekt Marina Alvira pokrenut 2003. godine, čiji se zvuk zasniva na spoju akustike i elektronike, a glazbeni izraz gradi kroz melodioznost, senzibilnost i jednostavnost. Autorica omota albuma je arhitektica i kostimografkinja Jasna Bajlo, a omot je nastao za vrijeme njene suradnje s frontmenom benda Marinom Alvirom na dječjoj predstavi „Sjencišta“, projektu riječkog Muzeja moderne i suvremene umjetnosti (MMSU) i Osnovne škole za klasični balet i suvremeni ples, za koju je Jasna radila kostime. Tekstil je bojala koristeći fluorescentne sprejeve i akrilne boje. Napravila je niz fotografija detalja kostima, a jedna od njih poslužila je kao osnova za omot albuma. Detalj bijele i fluorescentno žute boje s vidljivom teksturom tekstila dodatno je digitalno obrađen i pretočen u omot albuma. Album je nastao kao odgovor na pitanje kako izgleda čovjek svjetla. Prikazan je njegov gornji dio tijela, odnosno obrisne linije te stilizirani unutarnji organi (srce), a umjesto glave prikazana je žarulja. Jasnina interpretacija opisuje čovjeka svjetla kao čovjeka fokusiranog na nematerijalno i kakvog je Marinada opjevala u pjesmi „Graditelj“. Iako je na prvi pogled prikaz banaliziran zamjenom ljudske glave jednostavnom žaruljom, ona ovdje ne prikazuje samo trošilo koje isijava svjetlost i toplinu, već i utjelovljenu ideju. Poput „Principa ugođe (Portret Edwarda Jamesa)“ Renée Magrittea (1937.), Marinada i Jasna transformiraju nešto inače neopipljivo – ideju, koncept, proces učenja ili kreativnog izražavanja koji donosi zadovoljstvo – u vizualni, alegorijski prikaz. Anatomske crtež srca, neposredno ispod žarulje, simbolično predstavlja emocionalni aspekt življenja – potrebu za bliskosti, ljubavlju i slobodom koja je ponekad nedostupna u užurbanoj svakodnevnici. Omot „Čovjeka svjetla“ stoga je vizualna interpretacija glazbe; njezin vizualni identitet koji dodatno informira (potencijalnog) slušatelja o glazbi i putem drugog medija nadopunjuje glazbeni izraz sastava.⁶⁸

P. R.

68. Iz razgovora s Jasnom Bajlo, 1. srpnja 2016., P. R.

Ime albuma: Fantazija
Glazbenik: Janko Novoselić
Autor naslovnice: Johnathan Roberts
 2015., Zagreb
Tehnika: ulje na platnu

<http://www.jankonovoselic.com/>

Janko Novoselić aktivan je član nekoliko zagrebačkih bendova, poput Kozmodroma, međutim s albumom „Fantazija“ otisnuo se u samostalne vode. „Fantazija“ je rezultat procesa odvajanja od stilskih ograničenja koja je rezultirala serijom odvojenih crtica, gotovo glazbenih skica koje su pretočene u album.⁶⁹ Stoga je naslovnica, koja u svojoj suštini vizualno utjelovljuje jednostavnu premisu nizanja manjih elemenata koji se akumuliraju u jedinstvenu sliku, savršen pandan glazbi albuma.

Slika Johnathana Roberta koja je iskoristena kao osnova za naslovnicu albuma nastala je puno prije, štoviše, sasvim nevezano uz „Fantaziju“. Riječ je o jednom dijelu triptiha serije slika inspirirane prirodom i glazbom, posebice ranim minimalizmom Phillipa Morrisa Glassa i Johna Cagea.⁷⁰ Kontinuirana repeticija malih jedinica koje se povezuju u veće konstrukcije vizualni je odgovor na Novoselićevu glazbu. Boja je, međutim, element koji se prvi uočava pri pogledu na naslovnicu albuma. Žive boje pojedinih elemenata pretapaju se u tonskoj skali jedna u drugu i stvaraju svojevrsnu optičku iluziju titranja, sličnu onoj koja nastaje pri isparavanju asfalta za vrućeg ljetnog dana daleko na horizontu. Naoko apstraktna slika protkana je asocijativnim simbolima koje gotovo poništavaju kulturno-antropološki stečena znanja i ostavljaju čistu sliku. Sliku koja ne zahtijeva priču već pobuđuje emotivnu reakciju. Sličan koncept može se primijeniti i na Novoselićevu glazbu koja aktivira druga osjetila i postaje okidač sličnom (ponekad i istom) odgovoru.

M. P.

69. Iz korespondencije s Jankom Novoselićem, 21. lipnja 2016., M. P.

70. Iz razgovora s Johnathanom Robertsom, 18. lipnja 2016., M. P.

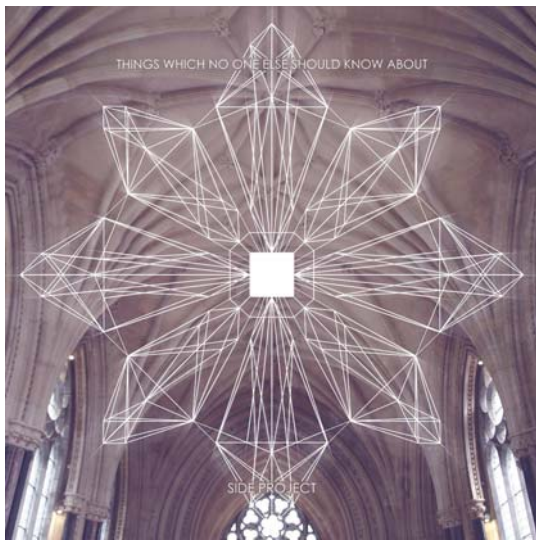
Ime albuma: Nedovršena priča
Glazbenik: Pičke vrište
Autori naslovnice: Ivica Purgar, Toni Plutoni
 2013., Zagreb
Tehnika: akvarel, digitalna obrada

<https://pickevriste.bandcamp.com/>

Debitantski album benda Pičke Vrište nosi naziv „Nedovršena priča“ i nastao je 2013. godine. Mladi bend iz Zagreba angažirao je likovnjaka Ivicu Purgara da izrazi specifičan koncept koji stoji iza njihovog glazbenog sadržaja. Njegov je trud rezultirao zanimljivim akvarelom koji prikazuje mladu ženu koja ozbiljnim, pomalo snenim pogledom sučeljava promatrača, točnije publiku njihova albuma. Ono što je važno naglasiti jest da je ona u boji dok je njezina pozadina siva i izblijeđena. U pozadini vidimo tek hladni gradski pejzaž, ljude u žurbi koji su od djevojke okrenuti leđima kako odlaze niz ulicu i postaju jedno sa betonskim zgradama pored kojih prolaze. Kako i sam naziv albuma kaže, pogled na omot odaje dojam nedovršenosti, nečega što traje, što daje nadu da ipak nije sve tako sivo. Djevojka u prvom planu je posebna iako nije riječ o portretu neke konkretne osobe, već predstavlja arhetip „One“ koja nekom simbolizira boje unutar sivila svakodnevice, dinamiku usred jednoličnosti, nadu u beznađu. Prema riječima frontmena benda Ivana, sama glazba govori većinom o muško-ženskim odnosima, o nečemu što su on i kolege iz benda prolazili i za što vjeruje da je zajedničko svim ljudima. Bilo im je od velike važnosti da crtež u pravom smislu reprezentira sentiment njihovog zvuka i kada su vidjeli Purgarov rad, znali su da je to to. Rečeni akvarel isprva je bio plakat formata A3 koji je naknadno digitalnom obradom prilagođen formatu glazbenog albuma. Završni dodir samom vizualu dao je Toni Plutoni.⁷¹

I. C.

71. Iz razgovora s bendom, 22. travnja 2016., I. C.

Ime albuma: Things Which No One Else Should Know About
Glazbenik: Side Project
Autor naslovnice: Luka Vidović
 2015., Ljubljana
Tehnika: digitalno obrađeni crtež, fotografija

<https://sideprojecthr.bandcamp.com>

Duo Side Project nastao je krajem 2012. godine, kad su Luka i Anja na srednjoškolskom izletu u Zadru prvi puta skupa zapjevali i shvatili kako im glasovi dobro zvuče zajedno. Brzo nakon toga počeli su snimati obrade, a nešto kasnije počeli su stvarati autorske pjesme u žanru koji nazivaju *graveyard pop*. Album prvijenac, „Things Which No One Else Should Know About“ izdali su 2015. godine. Autor omota albuma član je dua, Luka Vidović. U prednjem planu nalazi se digitalno obrađeni crtež kojeg je Luka, kao i mnoge druge, nacrtao još u srednjoj školi pod satovima etike. Koristeći se šestarom i trokutima, počeo je crtati zrakasto simetrične crteže i napravio nekoliko varijanti. Crtanje nebrojenih tankih linija dugotrajan je proces koji zahtjeva mnogo strpljenja, no ujedno je za Luku i način opuštanja, baš kao i stvaranje glazbe, pa im nije dugo trebalo da odluče koristiti te crteže na omotima albuma.⁷² Pozadinu omota albuma čini fotografija svoda male crkve iz Kylemore Abbeya, koju je Luka snimio tijekom posjeta Irskoj. Kaže kako se zaljubio u tu neogotičku arhitekturu, a dijelovi svoda s fotografije odgovarali su linijama crteža. Vizualni identitet od samog im je početka izrazito važan. Kako sami kažu, glazba koju stvaraju odraz je njihovog identiteta naoružana kreativnim izrazom i raznolikom inspiracijom te željom za stvaranjem nečeg neponovljivog.⁷³ Cijene vizualno lijepe stvari te se trude što odjećom na nastupima, što videom i fotografijom te na kraju grafičkim dizajnom razvijati vlastiti oblik estetike. Smatraju da je prvi kontakt koji ljudi ostvaruju s njihovom glazbom upravo taj vizualni, te da on mora biti ono što će ljudima pokazati, što će otprilike čuti ako kliknu na *link* koji će ih odvesti do pjesme ili spota. Dakle, kvalitetan omot albuma relevantan je aspekt privlačenja publike.

P. R.

72. Iz razgovora s Lukom Vidovićem, 2. lipnja 2016., P. R.

73. Usp. <http://www.muzika.hr/clanak/48669/akustika/side-project-akusticno-u-rockmarku.aspx>, datum pristupa: 26. lipnja 2016.

Ime albuma: I onda je sve počelo
Glazbenik: Žen
Autor naslovnice: Eva Badanjak
 2013., Zagreb
Tehnika: flomaster na papiru, digitalna obrada

<https://www.facebook.com/xzenzen>

Biti na granicama sistema, a opet slagati iz njega nešto svoje po *Do it yourself* principu, obilježje je četveročlanog audiovizualnog benda Žen, oformljenog u Zagrebu 2009. godine. Od minimalističkih *lyricsa* provučenih glazbom s bezbroj asocijacija na cijeli spektar glazbenih prethodnika u neki sasvim novi kolaž zvukova, do samoga imena kao izlaza iz rodnih binarnih kategorija u potpuno nov prostor izvanokategorijalnog bivanja i samodostatnosti, pristup je koji se pokazuje i na ovitku albuma *I onda je sve počelo*. Debi album objavljen je 2013. godine pod bečkom *queer* feminističkom etiketom Unrecords, a autorica ovitka Eva inspiraciju vizualnim rješenjem pronašla je u konkretnoj situaciji: „U periodu snimanja albuma bile smo u gradnji našeg prostora za sviranje, tako da likovi simboliziraju naš fizički rad.“⁷⁴ I zaista, vidimo dva antropomorfizirana lika u kućnom interijeru, s alatima umjesto glava – simboli „uradi sam“ pristupa, koji nas vode do stražnjih vrata na kojima piše Žen – vrata kroz koja, kako Eva kaže, „treba proći da bi se ušlo u album“. Cijeli prikaz nastao je kombinacijom oldskul papir + flomaster metodom i potom su obradom u vizualnim programima dodane boje i neki geometrijski likovi. Boje pritom nose svoju simboliku – komplementarni odnos ljubičaste i žute kontrast je, prema Evi, svjetlijih i tamnijih momenata albuma. Ljubičasta ujedno simbolizira mističnost i atmosferu, a žuta energiju i zdravlje, dok elementi narančaste predstavljaju učenje i saznavanje.

M. F.

74. Svi su navodi iz korespondencije s Evom Badanjak (ŽEN), 3. lipnja 2016., M. F.

Tanja Minarik
video od *sampleova* korištenih za live VJ-ing za pjesmu Ton i broj
6 min 21 sec
2016

VJ-ing termin je koji, analogno „DJ-ingu“, označava miksanje vizualnog sadržaja (videa, *sampleova*) uživo, a na glazbenu podlogu. Žen su podjednako vizualni sastav koliko i glazbeni, budući da su njihovi nastupi gotovo uvijek praćeni vizualima. Tanja Minarik, nedavno diplomirana studentica novih medija zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti, do nedavno četvrta članica benda, zaslužna je za vizualnu atmosferu koncerata. Tanja pritom pretapa video snimke, fotografije, animacije, vektorske grafike u ritmu glazbe. Napominje kako niti jedan nastup nije isti; iako postoji određen nacrt, pa čak i narativni element. Većinom se oslanja na improvizaciju i vlastiti osjećaj za dodavanje ili oduzimanje elemenata.⁷⁵ Kako je VJ-ing svojevrsan neponovljiv i spontan događaj koji se odvija uživo, Tanja je za ovu prigodu napravila video u kojemu je spojila *sampleove* korištene tijekom live VJ-inga za jedan nastup, za pjesmu „Ton i broj“. Apstraktni geometrijski *sampleovi* od prvoga kadra vizualno prenose glazbeni osjećaj i prate razvoj glazbenih dionica i dinamiku: nakon kraja jedne teme mijenja se i vizualna motivika – pretaču se, kao i glazba, iz jednog oblika u drugi pružajući promatraču kompletni osjetilni doživljaj.

M. F.

75. Iz korespondencije s Tanjom Minarik, kolovoz 2016., M. F.

Ime albuma: La Drogue
Glazbenik: Baden-Baden
Autor naslovnice: NJI3
2016., Zagreb
Tehnika: digitalna ilustracija

<https://baden-badenmusic.bandcamp.com/>

Kada se nađu kreativni dečki i kreativne cure sve se može! Naslovnica albuma „La Drogue“ grupe lako pamtljivog i zvučnog imena Baden-Baden, iskače iz gomile veoma reduciranim, a opet simbolikom prožetim vizualom. Samo ime grupe nastalo je sasvim spontano: „bilo je ritmično i blesavo i pamtljivo“.⁷⁶ Glazbeni žanr nije definiran, već se očituje izrazita eklektičnost, od *industriala* i *rocka* do *electropopa*. Naziv albuma poziva na sasvim poseban vizualni spektakl u potpunosti u skladu s onim glazbenim. Sukladno tome, izrada naslovnice nije bila jednostavna. Digitalnu ilustraciju izradile su Franka Tretinjak, Tessa Bachrach Krištofić i Dina Milovčić iz studija NJI3, vodeći se prethodno korištenim vizualom tablete s Bayer logotipom pretvorenim u Baden, za koji je zaslužan Iggy Ćurić. Nadogradnja prvotnog vizuala bila je motivirana idejom opsesije – opsesije glazbom. Ideja, svojevrsna nit-vodilja, bila je potaknuti Baden-Baden fanove da osjete poriv za konzumiranjem glazbe i atmosfere koju ova grupa nudi, a koja je sve samo ne tradicionalno ograničena na prostor za izvođače i prostor za publiku. U svijet Baden-Badena svi dobronamjerni ljudi željni jedinstvenog provoda su i više no dobrodošli, što mnogostruko simbolička ruka na naslovnici i oglašava. U limitiranoj seriji albuma kolorit se mijenja od naslovnice do naslovnice te različite boje s naslovnica doprinose pulsirajućem efektu i primamljivosti albuma i glazbe. Od mnoštva detalja koji su vidljivi na naslovnici, ponajviše se ističu tetovaže, preuzete iz knjiga o ruskim zatvorenicima, koje daju dublju i ozbiljniju notu samoj naslovnici albuma, osvrćući se na kriminal i zloporabu droga te na posljedice koje takva konzumacija za sobom povlači. Nudjenje tablete u konačnici je osmišljeno kao svojevrsno nudjenje zabranjenog voća, korištenjem publici poznate ideje ruke koja odobrava i ohrabruje u iskušenju. Prvenstveno se pozivaju na reklamne kampanje poznatih proizvođača, ali ovoga puta s drugačijim akterima i sličnim, a ujedno veoma različitim motom: „Odlično je - od Badena je!“⁷⁷

I. K.

40. Iz razgovora s Hrvojem Malićem (Baden-Baden), 10. svibnja 2016., I. K.

41. Iz razgovora s Frankom Tretinjak (NJI3), 10. svibnja 2016., I. K.

Ime albuma: Pastirske pesmi
Glazbenik: Pink Panker
Autor naslovnice: Borut Ivanišević
 2016., Ljubljana
Tehnika: digitalna obrada

<http://www.pinkpanker.si/>

Slovenski *punk* sastav Pink Panker iz malenog slovenskog grada Litije 2016. godine izbacuje svoj prvi cjelokupni nosač zvuka pod nazivom „Pastirske pesmi“. Naziv benda inspiriran je poznatim mačkom koji igrom slučaja (i riječi) krije pankerski alter ego. U naslovnici za album „Pastirske pesmi“ koju kreira Borut Ivanišević mogu se iščitati svjetonazor i značajke benda. Simptomatično pojavljuje se ružičasta boja koja je uočljiva iz samog imena benda što ujedno povezuje njihov identitet, ali se istovremeno protivi iskonskoj ideji *punka* kao žanra. Humoristični moment postiže se kontrastiranjem ružičaste boje, koja nerijetko predstavlja izostanak ukusa i kič (pa tako i boju kose), s pankom koji se unatoč svojim promjenama imidža obično poistovjećuje s tamnijim koloritom. Međutim, upravo u centralno postavljenom amblematičnom *uprizorenju* uočljive su manifestne karakteristike benda. U formi crkvenog vitraja prikazan je panker u martama, tartan vrećastim hlačama, majici *hardcore punk* benda The Casualties i s nedvojbenim simbolom pank pokreta – irokezom žarke crvene boje. Humorističnim prizvukom gradi se priča benda i formiraju se stajališta – odabir vitraja predstavlja metaforu borbe protiv crkve kao institucije dok nezaobilazne ovce insinuiraju ruralno okruženje u kojem bend i sam nastaje, te predstavljaju ljude, ali i slušatelje koji vjerno prate *pastira pankera*. Istovremeno izrugujući se ikonologijom svetog, Pink Panker koristi ustaljene motive kako bi i sami odaslali poruku. Postavljaju stereotipnog pankera u ulogu Pastira i poručuju da bi ljudi trebali pratiti upravo njega, a ne vjerske institucije. Njihova protestna nota osjeti se i u pjesmama u kojima se provlače motivi revolucije i borbe protiv modernog uređenja i medijske manipulacije.⁷⁸

L. Č.

78. Intervju s Edinom Biščićem 5. svibnja 2016., Leggiero bar Avenue Mall, Zagreb, L. Č.

Ime albuma: Vidimo se
Glazbenik: Ti
Autori naslovnice: Ilija Duni, Trajče Nikolovski
 2014., Beograd
Tehnika: fotografija

<https://grupati.bandcamp.com/>

Grupa Ti psihodelični je elektro pop duo iz Beograda kojeg čine Ilija Duni i Trajče Nikolovski. Obojica rodom iz Makedonije, upoznali su se u Beogradu, u zgradi Beogradskog izdavačko-grafičkog zavoda (BIGZ), i u ljeto 2012. osnivaju grupu Ti. Njihov album „Vidimo se!“ objavljen je 21. ožujka 2014., na prvi dan proljeća, a autor fotografije i naslovnice član je benda, Ilija Duni. Fotografija koja je iskorištena za naslovnicu nastala je tijekom boravka benda u Banja Luci 2013. godine, kada su nastupali na Demo festu. Članovi benda šetali su gradom i naišli na reklamni plakat na kome je pisalo „Vidimo se!“. Budući da imaju pjesmu istog naziva, koja je objavljena na prvom EP-u „Koliko dana“, napravili su *selfie* mobitelom i kasnije ga iskoristili za omot. Grupa Ti vjeruje u DIY, odnosno „uradi sam“ principe, te budući da sami snimaju albume i organiziraju koncerte, bilo je očekivano da sami naprave i naslovnicu. Kreativni duo, koji probe ima u dnevnoj sobi Ilijina stana gdje Trajče svira elektronski bubanj, a Ilija gitaru i bas sintesajzer dok obojica pjevaju, kreativnost i originalnost izražava kako u glazbi tako i u vizualnom identitetu. Kako i sami glazbenici kažu, glazba grupe Ti puna je pamtljivih i često sanjivih melodija Dunijeve gitare, punih i ugodnih dionica basa na sintesajzeru, sjajnog dvoglasa i jednostavnih hipnotičkih tekstova i Trajčetovih ritmova koji obuzimaju i stvaraju ugodnu atmosferu lijenog kišnog popodneva provedenog sa suhe strane prozora ili kasnog buđenja u danu bez mnogo obaveza.⁷⁹ Ta ugoda i intimizam svakako se prenose i na naslovnicu koja predstavlja same glazbenike, odnosno srž kreativnosti i njihove glazbe.

F. P.

79. Iz razgovora s grupom Ti, 6. svibnja 2016., F. P.

Ime albuma: Tango Revolucioner
Glazbenik: XAXAXA
Autor naslovnice: Vasko Atanasoski
2011., Skoplje
Tehnika: digitalna obrada

<https://xaxaxa.bandcamp.com/>

Bend Xaxaxa /translit. hahaha/ nastao je inicijativom Vaska Atanasoskog 2009. godine s ciljem stvaranja albuma od dotada stvorenih pjesama. Unatoč prvobitnoj zamisli o samostalnoj karijeri, ipak je formirao bend koji je imao tri X-a u imenu, kao i prošli bend FxPxOx koji se raspao 2008. godine. Međutim, u kreiranju imena veći je utjecaj imala pjesma „Hahaha“ benda Fliper koju, kako osnivač Vasko kaže, nikako nije mogao izbaciti iz glave. Izrada naslovnice albuma „Tango revolucioner“ trajala je oko sat vremena, pod utjecajem glazbe i *diy hc/punk* scene. Ideju za naslovnicu Vasko je preuzeo od jedne scene iz filma „Oklopnjača Potemkin“ Sergeja Ejzenštajna. Bol majke koja u svojim rukama drži mrtvo tijelo svojeg djeteta, ubijenog od strane carske vojske, svojom estetikom savršeno je odgovarala atmosferi koja je tada vladala u Skopju i Makedoniji. Kako su i pjesme nastale pod utjecajem takve atmosfere i okruženja u kojem je glazbenik boravio, ta filmska scena utjelovljivala je i ugodaj samog albuma. Naslovnicu albuma izradili su Vasko kao autor ideje te njegov prijatelj Fitz koji ju je računalno dizajnirao. Zajedno su našli scenu na internetu, izrezali je, igrali se malo s bojama i filtrima, te makedonskom ćirilicom ispisali ime benda i albuma. Osim što je odgovarala ugodaju pjesama s albuma, naslovnica je oslikavala postojanje i poziciju malog čovjeka, što je jedna od neiscrpnih inspiracija benda. Tom je naslovnicom razvijen vizualni identitet benda koji oslikava vremensku mašinu i utjecaje cjelokupne ljudske umjetnosti kako bi, kako Vasko navodi, bio „Up to date“ sa sestrama i braćom širom svijeta s tendencijom da postane povijesni artefakt „Malog čovjeka“.⁸⁰ Naslovnica tako u potpunosti ne samo da oslikava ugodaj pjesama i situacije u Makedoniji u to vrijeme nego i utjelovljuje ideje i načela benda te njihovu komunikaciju s publikom jer Vaskovim riječima: „...kada imamo nastupe, na *stage* izlazimo odjeveni u svakodnevnu odjeću i nemamo nikakav show. Samo mi, publika i pjesme između nas. Mi gledamo njih, oni gledaju nas... baš kao i žena koja je na našem *coveru*.“⁸¹

F. P.

80. Iz korespondencije s Vaskom Anatasoskim (Xaxaxa), 13. lipnja 2016., F. P.

81. Isto.

Ime albuma: LA Food
Glazbenik: JMZM
Autor naslovnice: Josip Maršić
2011., Rijeka
Tehnika: uljna pastela na kartonu, digitalna obrada

<https://jmzm.bandcamp.com/>

„LA Food“ album je dua JMZM iz Rijeke čije je ime nastalo spajanjem inicijala članova Josipa Maršića i Zorana Medveda. Album je nastao u sklopu projekta Public Archeology (trenutno neaktivnog) umjetničkog kolektiva Language Anonymous. Kolektiv su sačinjavali umjetnici različitih disciplina koji su se igrom slučaja i pod određenim okolnostima našli u isto vrijeme u Rijeci i započeli zajednički, multidisciplinarni projekt. Ime kolektiva proizašlo je iz jezične kakofonije jer su se sudionici sporazumijevali na četiri europska jezika. Jednom mjesečno bi se nalazili na večerama i druženjima te raspravljali o idejama – na čemu i što bi radili. „LA Food“ zapravo je svojevrsni *soundtrack* tih večera. Štoviše, duhovita imena skladbi inspirirana su hranom koja se konzumirala tijekom tih druženja.⁸² Vizual omota izradio je u tehnici pastela na kartonu Josip Maršić, a potom je crtež digitalno obrađen. Jednostavna bijela podloga oživljena je apstraktnim motivom koji se poput mrlje prostire sredinom pozadine, a protutežu joj čini minimalistički naslov albuma i ime izvođača u gornjem lijevom kutu. Spektar toplih boja u nježnim prijelazima gradiranih od tamno crvene u sredini do svijetle žute na rubovima motiva unosi asocijativni element reda. Iako sasvim apstraktan, ovaj motiv može podsjetiti na organske forme koralja, otiska dlana, baze lista. Važno je, međutim, uzeti u obzir kako je vizualni identitet dua JMZM izravni produkt njihove glazbe i upravo zato se svaka naslovnica albuma značajno razlikuje – tehnikom, stilom i prikazom. Stoga bi ova naslovnica mogla biti inspirirana sastavnim dijelom svake večere i procesom kuhanja – ostacima hrane, razlivenim i prosutim sastojcima. JMZM primarno se bavi stvaranjem filmske i kazališne glazbe te glazbe za vizualne umjetnike i performere. Jedini kontinuirano prisutan element, kako u skladbama tako i na naslovnicama albuma, određena je doza duhovitosti, kao svojevrsna protuteža svijetu. Vizualni im je identitet iznimno relevantan jer, riječima Zorana Medveda: „...naša glazba kod slušatelja izaziva neki vizualni doživljaj te kažu da ih podsjeća na neke slike, filmove i odvede ih u svijet mašte, gdje asocijativnim putem kroz glazbu stvaraju osobne vizualne prikaze...“⁸³

M. P.

82. Iz razgovora sa Zoranom Medvedom, 18. svibnja 2016., M. P.

83. Isto.

Ime albuma: The Swirling Thoughts of...
Glazbenik: Sleepyheads
Autori naslovnice: Stipan Tadić, Dominik Vuković
 2015., Zagreb
Tehnika: akvarel, digitalna obrada

<https://slipihedz.bandcamp.com/>

Prethodne ilustracije za omot albuma (9 verzija)
 Sleepyheads, *The Swirling Thoughts of...*, 2015.
Autori naslovnice: Stipan Tadić, Dominik Vuković
Tehnika: akvarel, digitalna obrada

Četveročlani indie rock-bend iz Zagreba Sleepyheads nakon PET godina postojanja objavljuje 2015. godine album prvijenac naziva „The Swirling Thoughts of...“. Početak rada na omotu albuma označava susret benda i zagrebačkog slikara Stipana Tadića kao sudionika na *Indirekt festivalu* u Umagu 2015. godine. Nakon ugodnog druženja frontmen Vedran pri povratku u Zagreb dobio je ideju da bi idealno rješenje za omot bilo angažirati nekog od *street artista*, sudionika s festivala, pri čemu mu je prvi izbor bio Stipan, bez obzira na to što se Stipanov slikarski stil nije odmah uklapao u koncept njihove glazbe.⁸⁴ Kao zeleno svjetlo za suradnju i konačan „znak“ uzeli su susret u Krivom putu istu večer nakon povratka s festivala. Nakon spontanog skiciranja na licu mjesta i *brainstormanja* nastale su prve ideje za omot u obliku crteža jastuka. Stipan je u međuvremenu, s ciljem novih iskustava i izazova u umjetničkoj suradnji, uključio i zagrebačkog slikara Dominika Vukovića, te zamislilo to kao eksperiment u kojem postavlja sebe kao autora vizije, a Dominika kao realizatora ilustracije. Tijekom izrade skica za omot albuma referirali su se na ključne stvari poput naziva benda, naziva albuma i ljubavnih tekstova pjesama, te su postupno uključili elemente poput praznog kreveta kao simbola skrivenih ljubavnih priča čije se plahte i pokrivači gužvaju i stvaraju spirale, te jastuke s otiscima glava. Stipan je za inspiraciju tijekom stvaranja imao u vidu jedan od njemu najdražih omota albuma benda „Colour Haze“ s motivom spirale,⁸⁵ a Dominik se referirao na Dürerov crtež jastuka.⁸⁶ Nakon nekoliko mjeseci nizanja prijedloga i rješenja, projekt je poprimio smjer i karakteristike koje kasnijim mail prepiskama odlučuju nazvati „dječja psihodelija“. Nekoliko je verzija odmah zapelo za oko članovima benda: bila je riječ o crvenoj spirali i crno-bijelom krevetu. Na kraju većina odabire spiralu kao samostalan motiv na prednjoj strani omota; krevet odlučuju smjestiti na stražnju stranu, a jastuk ispod dijela gdje dolazi CD tako da ljudi nakon što poslušaju album, CD vrate u kutiju i stave ga na jastuk. S vremenskim odmakom, frontmen Vedran zaključuje da je super zadovoljan suradnjom i rezultatom, a Stipan Tadić naglašava da omot ima funkciju privlačenja publike da zavire i urone u glazbu Sleepyheads.

T. B

84. Iz razgovora s Vedranom Šuvakom, 25. svibnja 2016., T. B.

85. Iz razgovora sa Stipanom Tadićem, 4. svibnja 2015., T. B.

86. Iz razgovora s Dominikom Vukovićem, 26. svibnja 2016., T. B.

Ime albuma: Time of Great Depression
Glazbenik: Bebe Na Volè
Autor naslovnice: Mislav Lešić
2015., Rijeka
Tehnika: digitalno obrađena fotografija

<https://bebenavole.bandcamp.com/>

Autor omota Mislav Lešić sreo je sasvim slučajno Adama Semijalca, mozak koji stoji iza benda Bebe na Volè, jedno ljeto kada je trajala eko-akcija čišćenja otoka Unije. Omot albuma „Time of Great Depression“ izgledao bi danas potpuno drugačije da Mislav tada nije prišao Adamu i izrazio želju za kreativnom suradnjom. Semijalac je imao sreću da je taj mladi entuzijast za njegovo stvaralaštvo ne samo ljubitelj dobre glazbe (i kvalitetnih omota) nego i student slikarstva na Akademiji likovnih umjetnosti u Rijeci. Tako je počela priča o omotu jednog od najuspješnijih albuma u 2015. godini.⁸⁷ Mislav Lešić isprva je htio da na omotu albuma bude mračna interpretacija poznate Brassaiove fotografije prostitutke u naručju dvojice mornara, no u ključnom je trenutku ugledao fotografiju u nekim starim novinama koje su se slučajno našle na njegovu stolu, te je odlučio upotrijebiti nju. Riječ je o fotografiji iz nekog starog filma koja ga je privukla zbog svoje zanimljive kompozicije. Izrezao je tu fotografiju, te ju položio na crveno obojani papir i zalijepio. Iako se crvena boja u ovom kontekstu na prvi pogled može povezati sa sovjetskim retro-futurizmom, Lešić ističe kako i inače voli zemljane tonove, kao primjerice žutilo starih novina ili patinu na starim stvarima. Vrlo mu je važan kvalitetni omot, jer smatra kako je u mnogo slučajeva to ljudima prvi kontakt s albumom i posebno ga veseli što je uz ovaj imao prilike raditi i albume za Salty Tails, Vinyl Slang, Deltu i druge bendove, te što na taj način može spojiti svoju ljubav za vizualnom umjetnošću i glazbom.⁸⁸

I. C.

87. Usp. <http://www.ravnododna.com/najbolji-domaci-i-regionalni-albumi-2015-godine/3/>, datum pristupa 21. lipnja 2016.

88. Iz razgovora s Mislavom Lešićem, 20. lipnja 2016., I. C.

Ime albuma: The Bahanacius
Glazbenik: Emily Rose
Autori naslovnice: Nataša Petejčuk, Aleksandar Radević
2016., Podgorica
Tehnika: Tehnika: ulje na platnu, digitalna obrada

<https://emilyrosepg.bandcamp.com/>

Crnogorski stoner sastav iz Podgorice Emily Rose (gitarist Ivan Vuksanović, basist Luka Bjelica, bubnjar Filip Radević), koji, unatoč imenu s poveznicom popkulturnog prikaza egzorcizma (film „Egzorcizam Emily Rose“, 2005.), nisu pripadnici okultnog. Bend nastao 2014. godine sa željom za stvaranjem kvalitetne glazbe i svirke, 2016. godine izdaje svoj album prvijenac pod nazivom „The Bahanacius“. Naziv potječe iz razdoblja stvaranja albuma pri čemu su članovi benda tijekom jammanja imali uzrečicu da se oni *bahate* u studiju (igra riječi s latinskim oblikom).⁸⁹ Njihova *bahatost* proizvela je sedam pjesama na albumu, a potpuna suprotnost *drskom* stoneru je naslovnica albuma. Autorica naslovnice je majka gitarista benda Ivana Vuksanovića, slikarica Nataša Petejčuk. Ivan Vuksanović je tijekom godina gledanja majčinih slika u stilu apstraktne impresije i sam zavolio slikarstvo što ga je ponukalo da stvara glazbu koja će podudarati njenom stilu. Dok Petejčuk slika duboko osobne apstrakcije koje nerijetko predstavljaju portret duše, dečki iz Emily Rose rade psihodelične zvukove s elementima *bluesa* za koji tvrde da su jednako apstraktni. Slika na naslovnici rađena je u tehnici ulja na platnu, a članovi benda je interpretiraju kao tajni arhiv duše i smatraju da svako biće posjeduje čitav svemir u sebi. Kao likovne uzore Petejčuk navodi Cezannea, Moneta, Počeka, Đurića i Pollocka čiji je utjecaj izražen u naslovnici albuma. Petejčuk svojim pastoznim slikarstvom i kombinacijom elementarnih boja dobiva apstrahiranu kompoziciju i stvara mali unutarnji univerzum.

L. Č.

89. Iz korespondencije s Ivanom Vuksanovićem, 2. lipnja 2016., L. Č.

Ime albuma: Resonate
Glazbenik: Cojones
Autori naslovnice: Stipan Tadić, Andro Giunio
 2016., Zagreb
Tehnika: ilustracija, digitalna obrada

<http://music.cojonesband.com/>

Cojones su četveročlani bend iz Zagreba osnovan 2006. koji svira rock sa njegovim ostalim primjesama (*desert, stoner, alternative, psychedelic*), odnosno, stvaraju glazbu koja (neovisno o spolu), *nomen est omen*, ima muda (španj. *cojones* – muda). Dosadašnja izdanja dokazuju tog zvuka, ali i vizualne opredijeljenosti za alternativnu rock scenu, psihodelični dizajn i ilustracije svojim kristaličnim, optički primamljivim formama i, prema riječima Andra Giunija, „dizajnerskijim“ pristupom. Andro s bendom surađuje od samih početaka radeći na njihovu vizualu. No okretom ka ambijentalnijem zvuku na ovom albumu (svejedno ostajući vjernima postojećem tvrdom i energičnom zvuku) promijenila se i vizualna estetika: ilustratorski, analogni, organski pristup se tako logično nametnuo. Stipan Tadić, autor ilustracija, vodio se psihodeličnom introspektivnom filozofijom: asocijacijama iz glazbe i iz vlastita unutrašnjeg svijeta stvoren je imaginarij koji vidimo. Nalik je ilustracijama nastalih pod utjecajem *ayahuasce*, napitka korištenog u obredne svrhe južnoameričkih plemena i kasnije, osobito 70-ih u zapadnoj (*rock*) kulturi. I dalje asociirajući cijelu likovnu povijest i ulogu ornamenta u ljudskoj kulturnoj i religijskoj praksi: od srednjovjekovnih skulpturalnih fantazmagoričnih *horror vacuija*, stilskih vježbi manirističkih Arcimboldovih ljudskih „herbarija“, ili suvremenih *fantasy* motiva. Prednja i stražnja strana albuma pritom korespondiraju kao pozitiv i negativ: na objema se razaznaje ljudska silueta. Naslovnica simbolički prikazuje unutrašnji svemir dok je stražnja strana, „izlaz iz albuma“, inverzija: svemir koji je oko nas. Vanjski i unutarnji svijet u konstantnom su prožimanju, kao što i učinak slušanja glazbe relativizira njihove granice.

Stipanove ručno napravljene ilustracije Andro potom digitalno obrađuje: dodaje boju, osmišljava *layout* i tipografiju, masivnu i baziranu na geometriji kao suprotnost ilustraciji, s planom otiska tehnikom sitotiska u jednoj boji. Dok se dovršavaju posljednje pripreme albuma i čekajući njegovo finalno, fizičko izdanje – vizual i naravno, glazbu, tekst ovog puta ostaje nijem za muzičku komponentu te posreduje samo vizual koji kao *doors of perception* najavljuje ono što nas čeka ispod covera.⁹⁰

M. F.

90. Iz korespondencije i razgovora s Gordanom Tomićem (Cojones, <http://music.cojonesband.com/>), vizualnim umjetnikom Stipanom Tadićem (<http://stipantadic32.blogspot.hr/>) i dizajnerom i asistentom na Odsjeku medijskog dizajna Sveučilišta Sjever u Koprivnici, Androm Giunijem (www.androgiunio.net), kolovoz / rujan 2016.

Ime albuma: Bolik's Cosmodrome
Glazbenik: The Degr
Autori naslovnice: Vjekoslav Artić, Filip Pračić, Mihovil Saganić Novaković
 2016., Zagreb
Tehnika: digitalna fotografija

<http://thedegr.com/>

Četveročlani *garage rock* sastav The Degr nastaje kao glazbeni projekt za istraživanje glazbe. S primjesama progresivnog rokenrola, novog vala, psihodelije i panka, mladi Zagrepčani tek iščekuju izlazak prvog albuma pod nazivom „Bolik's Cosmodrome“. Naziv benda svoje izvorište nalazi u izvrsnom korijenu riječi za psa (*deg*, izvorno eng. *dog*) kojeg koriste engleski Romi (English Travellers). Koristeći motiv mješanaca i pasa litalice na koje se također referiraju u imenu, članovi benda svojim djelovanjem pokušavaju ponovno probuditi potrebu za buntom. Kako i sami kažu, među mladima je primjetan izostanak bunta koji je bio prisutan u starijim generacijama, što iznenađuje uzevši u obzir činjenicu da su današnji svijet i uređenje puni problema, dok su ljudi sve pasivniji.⁹¹ Upravo svojom glazbom, članovi grupe The Degr pokušavaju zazvati stari duh mladenačke buntovne energije. Tematski album se temelji na trima elementima – buntu, svemiru i estetici ruskog modernizma. Referirajući se na jedinog psa koji uspijeva pobjeći iz svemirskog programa – Bolika, članovi benda ga postavljaju kao simbol ultimativnog bunta i pobune. Istovremeno se pozivaju na činjenicu da je Bolik kao mješanac bio po svojoj prirodi (kao i ostali mješanci i litalice) buntovniji i drugačiji od drugih čistokrvnih pasmina. Urođenost alternativnijem izrazu nije im strana budući da njeguju DIY princip rada benda. Njihova naslovnica za već spomenuti album je isključivo rad članova benda u fotografskom mediju. U kadru su prikazana dvojica članova u donjem rublju (jedan posjednut na apsurdno malu stolicu, drugi u blagom raskoraku koji odiše karikaturnošću) bez vidljivih naznaka njihovih lica tj. identiteta. Skrivanjem lica izlaskom iz okvira kadra i prekrivanjem staklenim objektom dobiva se na dramatičnosti prizora dok se estetski dojam nivelira uz pomoć mornarskih majici. Prizor, poput njihovih karaktera i razmišljanja, pršti od pritajenog humora i osjećaja za buntom čime se članovi grupe The Degr diče. Iako otvoren za interpretaciju, član benda Vjekoslav Artić tvrdi da nije riječ o specifičnom prikazu, već o svojevrsnoj igri i improvizaciji koja je proizašla iz trenutka boravka u studiju (u kojem je nastao) uz predmete čija je funkcija zanemarena ili zaboravljena. Odmičući se od kontekstualizacije vizuala i poistovjećivanja s glazbenim medijem, članovi benda The Degr pokazuju početne znakove prijeko potrebnog bunta.

L. Č.

91 Iz razgovora s Vjekoslavom Artićem, 6. listopada 2016., KSET, Zagreb, L. Č.

Ime albuma: The Marshmallow Notebooks
Glazbenik: The Marshmallow Notebooks
Autori naslovnice: Matija Habijanec, Tomislav Vranić
 2014., Zagreb
Tehnika: digitalno obrađena fotografija

<https://themarshmallownotebooks.bandcamp.com/>

Album *The Marshmallow Notebooks* nastao je 2014. godine kao ideja *indie* glazbenika Matije Habijaneca. Slika na omotu prikazuje jednostavnu ljudsku figuru koja sjedi na stolici i čita dok u pozadini vidimo vrata kroz koja prodire vatra.

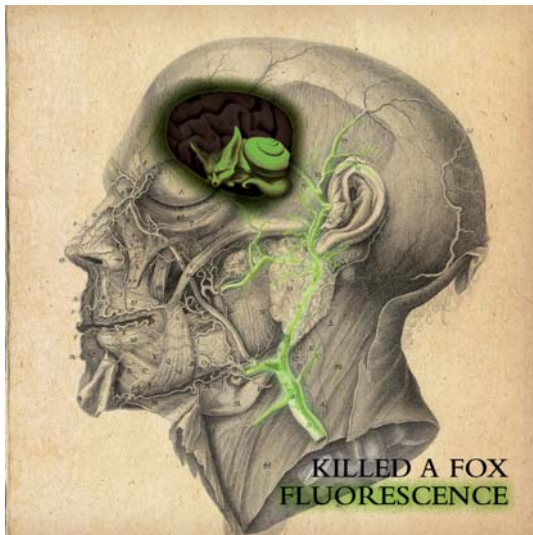
Materijal na albumu inspirirala je njegova bivša djevojka, koja je ujedno i fotografirala prizor koji je poslužio kao baza za omot tijekom njihova ljetovanja na otoku Cresu. Ispostavilo se kako je to bilo njihovo posljednje zajedničko ljetovanje, a Matija se slike sjetio tek pet – šest godina kasnije kada je snimao materijal za album. Istodobno ju je zamolio i da mu ustupi dvije fotografije na kojima u ruci drži kamenje u obliku srca, a koje se nalaze na samoj ploči. Oblik kamenja bitan je jer se Matija na njega referira u svojoj pjesmi „Summer“ („heart-shaped stones“). Fotografija za omot bila mu je zanimljiva jer je prikazivala znak upozorenja na koji je naišao u hotelu, a na kojem je pisalo „Stay calm in case of danger“. Rečeni prizor preradio je tijekom nastanka omota u programu Irfan, a slova je dodao kroz Paint. Time je nastalo izdanje ploče koje je moguće vidjeti na stranici Bandcampa.⁹² Finalna verzija nastala je intervencijom Tomislava Vranića koji je uklonio efekte zamučivanja i promijenio font u nazivu albuma.⁹³

Jednostavna estetika omota savršeno korespondira s jednostavnim glazbenim izričajem kojim Habijanec svojim minimalističkim pristupom priča priču o jednoj bivšoj vezi, o usponima i padovima, te suočavanju sa životom i njegovim izazovima. Crno-bijeli prizor naglašen je tek crvenim akcentom vatre koja prodire kroz vrata. Svojim minimalizmom omot ipak uspijeva iskominicirati određenu količinu napetosti i tenzije, no ona se brzo rješava pogledom na ono na što se nailazi unutar samog omota, a to je fotografija s kamenom u obliku srca. Ona djeluje kao određena toplija protuteža pomalo hladnom znaku upozorenja i kao utjeha svima koji u takvom znaku možda vide određenu ozbiljniju životnu pouku.

I. C.

92. Usp. <http://themarshmallownotebooks.bandcamp.com/>, datum pristupa 6. lipnja 2016.

93. Informacije iz korespondencije s Matijom Habijanecom, 6. lipnja 2016., I. C.

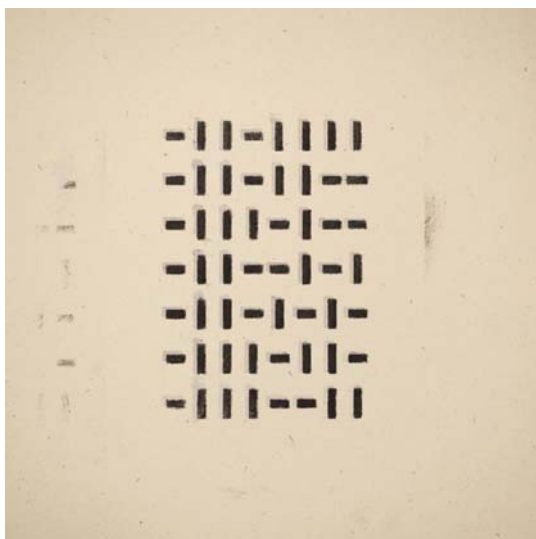
Ime albuma: Fluorescence
Glazbenik: Killed A Fox
Autor naslovnice: Igor Banović
 2009., Zagreb
Tehnika: ilustracija, digitalna obrada

<https://killedafox.bandcamp.com/>

Godine poznanstva predodredile su da se prijateljstvo i suradnja grupe, osnovane 2008. godine pod imenom Killed A Fox i arhitekta-dizajnera Igora Banovića dodatno učvrsti i poprimi formu redefiniranog albuma „Fluorescence“. Naime, inicijalni dizajn albuma napravio je Tomislav Lončarić „Lonac“, poznati zagrebački grafiter, uključujući i ilustraciju lisice u puževoj kućici, koja se kao motiv javlja i u drugoj verziji albuma. No, iako ima jasne reference na samo ime grupe, prikaz lisice ne prožima u potpunosti njihov opus u vizualnom smislu te se javlja samo na njihovom prvom izdanom albumu. Već na prvi pogled jasno je da se radi o svojevrsnom *homageu* mnogobrojnim knjigama o anatomiji te se secirani ljudski lik javlja kao spremnik fluorescentne tvari koja teče žilama. Ta fluorescentna tvar se dakako odnosi na njihovu glazbu, koja prožima tijelo svojim dubokim tonovima i uvlači organizam u beskonačan svijet mašte. Sam prikaz uspavane lisice javlja se kao jeka neke (možda i ne tako davne) prošlosti, a stari papir, ilustracije preuzete iz starih knjiga te stara tipografija u kontrastu s intenzivnom fluorescentnom tvari samo pridodaju sveukupnome dojmu izvanstvarnog iskustva. Iako često prikazivana kao izrazito lukavo stvorenje, lisica se također može povezati s mudrošću i imaginacijom te na neki način poziva članove grupe, ali i njihove slušatelje da razmišljaju izvan okvira kako bi došli do željenih rezultata u životu. Jednako kako lisica označava nekonvencionalnost, puževa kućica u koju je ona smještena također označava individualizam, a svojom formom potiče nas na razmišljanje o beskonačnosti. Poruka koju ova grupa talentiranih glazbenika želi prenijeti kako svojom glazbom tako i vizualnim odabirima jest da je sve promjenjivo i da se treba prilagoditi nadolazećim valovima, a pritom se mijenjati i modificirati poput žive.⁹⁴

I. K.

94. Iz razgovora s bendom, 16. svibnja 2016., I. K.

Ime albuma: Svjetlo
Glazbenik: ###
Autor naslovnice: This Town Needs Posters
 2015., Zagreb
Tehnika: štancanje

<https://d-d-d.bandcamp.com/>

Iako se na prvi pogled možda tako i ne čini, poveznica auditivnoga i vizualnoga iznimno je naglašena kod grupe ###. Neobičajan naziv grupe javlja se iz njihovog pristupa glazbi; s obzirom na to da niti jedan od tri člana nije vičan vokalnim izričajima, isključivo su usmjereni prema instrumentalnoj glazbi. U skladu s time, naziv benda nema leksičku notu nego se zapisuje znakovima ###, a „izgovara“ se lupanjem tri puta o najbližu površinu. Naslovnica albuma nije ništa manje poseban doživljaj. Dizajnerski dvojac iz *This Town Needs Posters*, čiju polovicu čini gitarist ###, zaslužan je za dizajn. Naziv albuma „Svjetlo“ ispisan je 8-bitnim binarnim kodom, gdje su nule i jedinice binarnog koda zapisane kao vertikale i horizontale. Korištenje vertikala i horizontala u zapisima binarnoga koda nije nepoznanica grupi. Ističu da je upravo takav zapis binarnoga koda upotrijebljen i na svemirskoj sondi *Voyager* koja je na sebi nosila zlatnu „gramofonsku“ ploču s uputama o čitanju podataka s nje. Tehnika izrade vanjskog omota ploče je tzv. štancanje,⁹⁵ izvedeno na nekoliko različitih vrsta papira. Digitalni format varijante naslovnice dobiven je nanošenjem uljane i *ink jet* boje na papir, uz korištenje šablone. Slojevitost naslovnice otežava čak i iščitavanje naslova albuma kao i imena grupe, pa uobičajeno jednostavan zadatak i upečatljiv element svake naslovnice postaje kompliciran. Zakukičanost naslovnice odražava lajtmotiv djelovanja grupe, a to je, zašto bi bilo jednostavno ako može biti komplicirano. No, jedna nit-vodilja prožima njihov opus: činjenica da se sami angažiraju oko svoje glazbe i vizualnog aspekta; od naslovnica albuma i plakata do video uradaka sami stvaraju svoju priču, što ih zbilja ističe kao pravi „do it yourself“ tim koji stremi razvijanju kontinuiteta u pričanju svoje priče na svoj način.⁹⁶

I. K.

95. Izrezivanje forme iz papira.

96. Iz razgovora s bendom, 4. svibnja 2016., I. K.

Ime albuma: No Room For Us
Glazbenik: Lovely Quinces
Autor naslovnice: Mišo Komenda
 2013., Zagreb
Tehnika: digitalno obrađeni rapidograf

<https://lovelyquinces.bandcamp.com>

„No room for us“ EP je izdan 2013. godine. i ujedno je prvi EP Dunje Ercegović, splitske pjevačice i kantautorice, poznatije pod pseudonimom Lovely Quinces. „No Room for Us“ sadrži ukupno pet pjesama, odabranih i snimljenih tako da sadrže esenciju njezinih live nastupa na kojima osvaja glasom, spontanošću i pomirujućom atmosferom prepuštanja sudbini uz naznaku borbe koja je nekoć bila aktualna, ali je snaga okopnjela. Upravo u takvu atmosferu uklapa se i žanr u kojem stvara – mješavina akustike, melankoličnog *folka* i *americane*. „Perjanica hrvatskog kantautorskog izričaja“ i „jedna od globalno najrazumljivijih glazbenica stasalih u proteklih deset godina“, samo su neki od hvalospjeva upućenih Dunji.⁹⁷ Osim u Hrvatskoj, nastupala je i diljem Europe i Amerike, samostalno i uz mnoge utjecajne bendove poput Skunk Anansie i Tame Impala. Mišo Komenda, autor naslovnice albuma, inspirirao se glazbom s albuma kojoj je ekskluzivno imao pristup i prije samog snimanja. Skice plesača prikazane iz mnoštva različitih perspektiva izronile su poput mentalnih slika potaknutih glazbom s albuma. Motiv plesača naknadno je pretočen u seriju ilustracija, a za naslovnicu albuma izabrana je ptičja perspektiva. Ilustracija izražava tenziju, emociju koja nije tek auditivno prisutna, već i verbalno – u samom naslovu albuma. Dijagonalna kompozicija definirana je položajem plesača, sjenama, smještajem naslova albuma i imena glazbenice, ne ostavljajući mnogo praznog prostora. Ipak, sredina naslovnice ostavljena je, u maniri manirizma 17. stoljeća, prazna čime se naglašava nedefiniranost prostora i beskonačnost trenutka. Trenutka u kojem se protagonisti gotovo dodiruju, a da se nikad doista ne dodirnu. Napetost je, duljim promatranjem, pretočena u sjetu jednog minulog momenta u kojem otvorenim pitanjem ostaje što bi bilo kad bi bilo. Ilustracija je izvedena kombiniranom tehnikom rapidografa koji je naknadno digitalno obrađen.⁹⁸

P. R.

97. Usp. <https://www.facebook.com/events/247893208696123/>, datum pristupa: 7. srpnja 2016.

98. Iz razgovora s Mišom Komendom, 13. lipnja 2016., P. R.

Ime albuma: Na tragu satelita
Glazbenik: Kozmodrum
Autor naslovnice: Ivan Čadež
 2016., Zagreb
Tehnika: digitalna obrada

<http://www.kozmodrum.com/>

Album prvijenac glazbene skupine Kozmodrum nastao je u siječnju ove godine. Riječ je o autorskom materijalu Janka Novoselića, a autor omota je Ivan Čadež, koji se inače i sam bavi glazbom. Na vizual samog albuma mnogo je utjecala činjenica da je izašao pod etiketom „Zona muzika“ koji inače stavlja naglasak na vizualni identitet svojih glazbenih proizvoda te teži određenoj ujednačenosti kako bi dotični proizvodi ostali prepoznatljiviji. Tako je primjerice razmještaj elemenata ili font već unaprijed bio određen. Ipak, odabir vizualnog motiva ostaje autoru omota. On je, kako je objasnio Čadež, bio gotovo pa slučajan. Najvažnije mu je bilo da sam sadržaj omota ne bude previše nametljiv, a da bude povezan s glazbom koju predstavlja. Kao glazbenik razmišlja sinestetski, a evidentan je i osjećaj za raspored i estetiku koji je pomogao da jednostavnim izražajnim sredstvima vrlo kreativno dočara glazbeni sadržaj. Naslov „Na tragu satelita“ logično mu je nametnuo elemente stiliziranog nebeskog tijela i njegovog satelita (mjeseca) koji se po putanji kreće oko njega.⁹⁹ Važno je napomenuti kako su i članovi benda fanovi znanstvene fantastike, te su se njihove dvije strasti zajedno susrele u naslovu albuma, kao i u naslovu samog benda (a i benda koji je prethodio Kozmodrumu, a koji simbolično nosi naziv – „Satellite“). Kozmodrum je postaja za ruske svemirske letjelice i taj retro-futuristički štih vidljiv je u nekoj mjeri i u samom vizualu. Janko Novoselić spomenuo je i stara književna izdanja nakladničke kuće Penguin kao jedan od izvora inspiracije.¹⁰⁰ Takva nenamjerna fuzija retro-elemenata, filozofije „less is more“ i već unaprijed određenih smjernica Zona muzike zaslužna je za finalnu verziju omota koja plijeni pažnju svojom jednostavnošću i nadasve konstruktivnim vizualnim rješenjem.

I. C.

99. Iz razgovora s Ivanom Čadežom, 30. svibnja 2016., I. C.

100. Iz razgovora s Jankom Novoselićem, 16. svibnja 2016., I. C.

Ime albuma: Paravan
Glazbenik: Letarg
Autor naslovnice: Dinko Šimac (Theikobraz Productions)
 2014., Koprivnica
Tehnika: digitalno obrađena fotografija

<https://letarg.bandcamp.com/>

Simbioza teksta, glazbe i vizualne umjetnosti stvorila je vizualno rješenje Letargovih dvaju objavljenih albuma – posljednjeg, „Faze budnih sanjara“ (2016.) i ovdje prezentiranog „Paravana“ (2014.). Suradnja koprivničkog indie benda i dizajnera Dinka Šimca (Theikobraz Productions) rezultirala je otvaranjem još jednog kreativnog prostora, pored onog glazbenog. Kantautor Bruno (Letarg) pritom smatra kako je „...bitno vizualni identitet povjeriti nekome tko ima kapaciteta procesuirati tvoju glazbu koja će ga inspirirati za nešto čarobno“.¹⁰¹ Iz dijaloga glazbe, tekstova pjesama te objedinjujućeg koncepta albuma nastala je, prema Dinkovim riječima, ideja o nizu klonova koji nestaju u magli čekajući na svoj red bez odgovora na pitanje što uopće čekaju.¹⁰² Umnožene slike, svi oblici našega ja, svi „paravani“ koje ovisno o zahtjevu kulturne situacije navlačimo poput odijela konformistički su ustrojani u niz bez početka i kraja. Kompozicijsko rješenje Dinko je vidio upravo u zahvalnom kvadratnom formatu vinila podijeljenom na zonu ispućanog tla i jednako tako ispućanog nadobzornog prostora ništavila. Dinamiku unosi trokutna kompozicija sastavljena od 13 umnoženih Bruninih fotografija s leđa, u različitim tjelesnim pomacima, koji nestaju u dubinu. Oštrinu kompozicijskog prodora Dinko je riješio dodavanjem maglice i dima te toplu-hladnim prijelazom boja: s lijeve je strane toplija boja čime se vizualno približi ono što je zapravo daleko. Dinkovo vizualno rješenje korespondira Brunovim sažetim i jasnim tekstovima: popucali, opipljivi prostor koji to nije, niz identičnih a opet, međusobnih stranaca čujemo u Belli, Suncu i drugim Bruninim pjesmama o nizu paradoksa aktualne egzistencije, otuđenosti, izgubljenosti. „U tišini, mi smo stranci“ – dodajem – stranci Dinkova vizuala, okrenuti leđima, koji „ganjaju“ napuknute „iluzije, skriveni iza navike“, „prihvaćajući otuđene stavove“. Besmislenost takva bivanja koje je istodobno čekanje u redu i kretanje bez poznata cilja, odnosno, u maglicu, zatomičuje igranje uloga, koje postaje svrha sama za sebe, činjenje za činjenje, ili, kako bi Bruno rekao, „sve za paravan“.

M. F.

101. Iz razgovora s Brunom Antolićem (Letarg), 14. travnja 2016., M. F.

102. Iz razgovora s Dinkom Šimcem, 21. svibnja 2016., M. F.

Ime albuma: Bombs Away
Glazbenik: Lolita
Autor naslovnice: Zvonimir Haramija Hans
2014., Zagreb
Tehnika: kolaž, digitalna obrada

<http://lolitakc.bandcamp.com/>

Lolita je tročlani *indie/pop/rock/power-pop* bend osnovan 2010. godine u Koprivnici. Čine ga Ivan Grobenski, Karlo Cmrk i Antonio Hanžek. Prvi album (EP) s osam pjesama snimili su 2011. godine. Stvaraju na engleskom jeziku, jer im se na njemu lakše izraziti (iako je, zanimljivo, frontmen benda i autor tekstova pjesama, Ivan Grobenski, studirao kroatistiku). Upravo je spomenuti Grobenski kontaktirao koprivničkog umjetnika Zvonimira Haramiju – Hansa u vezi svog benda Lolita, nakon što je ranije bio upoznat s njegovim radom putem naslovnica albuma, EP-a i animiranog videospota za bend u kojem je ranije bio član, Suho Grlo Nos.

Naslovnica za Lolitin EP „Bombs Away“ (2014.) rađena je u tehnici digitalnog kolaža. Kako navodi autor naslovnice, Zvonimir Haramija, kolaž je jedno od područja njegovog likovnog izražavanja i istraživanja, kao i izrada naslovnica i drugih „materijala“ za razne bendove (*Erotic Biljan & His Heretics*, *Overflow*, *Welcommin' Committee in Flames*, *Latex Willer*, ukrajinski bend *The Poison Bar*). Haramija se bavi izradom tradicionalnog, ali i digitalnog kolaža, gdje se koristi uglavnom Photoshopom.

„U kolažu se kroz vedre boje (koje podsjećaju na sladoled ili lizaljke) povlači paralela s bendovim 'slatkastim' imenom i pop melodijama njihovih pjesama, dok su bombarderi ovdje prikazani kako bi dali notu nečeg malo težeg i opasnijeg (poput grubljeg zvuka gitare u nekim pjesmama). Ideja da bombarderi umjesto bombi bacaju bombone nametnula se sama od sebe.“¹⁰³ Upravo je taj spoj šarenih, veselih i vedrih bombona koje sve podsjetje na djetinjstvo i zaigranost te aviona bombardera u hladnim, zagasitim tonovima koji asociiraju na rat i surovu realnost prepoznatljiva odrednica ove naslovnice. Sličan kontrast uočavamo i u samom nazivu benda, kao i u tekstu i glazbi pjesama EP-a (razigrane „Joy“ i „Why do you talk?“ te čvršća „Bombs away“).

Mar. P.

103. Iz razgovora s Zvonimirom Haramijom Hansom, 3. lipnja 2016., Mar. P.

Ime albuma: Muzika za djecu i penzionere
Glazbenik: Miki Solus
Autor naslovnice: Miki Solus
2015., Zagreb
Tehnika: drvene bojice

<https://mikisolus.bandcamp.com/>

Miki Solus je zagrebački kantautor koji je rekao „NE“ gitari i sjeo za klavijature, a po novom uzeo i harmoniku u ruke. Kasnije su se Mikiju pridružili i Frane Visković (bas gitara, usna harmonika) te Andrej Tačigin (perkusije). Prvi album objavljen je 2011. godine („Muzika sumnjive kvalitete“). Njihov glazbeni izričaj teško je okarakterizirati, no možda je *jazz/punk/rap* najtočnije. Dečki uspješno prkose monotoniji svojim tekstovima i glazbom te se izdvajaju kao „posebna scena“, među publikom, kao i među kolegama glazbenicima. „Miki Solus se na kantautorskoj sceni, između ozbiljnih i artistski nastrojenih kolega s gitarama, pojavio kao pravo osvježjenje – baš poput ledenog sladoleda na vruće ljetno popodne, ili mentol kaugume u ustima okorjelih pušača.“¹⁰⁴

Naslovnica albuma „Muzika za djecu i penzionere“ (2015.) bojicama je nacrtao upravo Miki Solus, „glava“ benda. „Ideja je bila napraviti jednostavnu i efektanu naslovnicu koja odgovara pjesmama. Nešto veselo i šareno s malo dječjeg šarma.“¹⁰⁵ To je postignuto kombiniranjem žute i plave boje te smještanjem uočljivog crvenog srca u središnju poziciju. Plava slova na žutoj pozadini u kontrastu sa su žutim slovima na plavoj pozadini, dok srce spaja ta dva dijela naslovnice. Sve je izvedeno na opušteni, jednostavni i neopterećeni način, što je i glavna karakteristika Miki Solusa kao benda, a i njegovih pjesama. „Naslovnica nema nikakvog dubljeg značenja, riječ je o čistom estetskom užitku za promatrača.“¹⁰⁶

Kao što i sam album kaže, Mikija vole i djeca i penzioneri, na njegovim koncertima u publici su gotovo jednako zastupljeni klinci, tinejdžeri, mladići i djevojke, te stari. Vjerojatno je tome razlog upravo ta njihova vesela, pozitivna i duhovita „crta“ putem koje nerijetko i kritiziraju tradiciju i ustaljenost, često na ironičan način. Zabavne i duhovite dosjetke ovog zanimljivog trija vidljive su, osim u glazbi i tekstovima pjesama, i na nastupima uživo te intervjuima.¹⁰⁷

Mar. P.

104. Recenzija, Nikolina Lončar/Tvorničar (22. ožujka 2015.), <http://www.ziher.hr/ciji-je-decko-hipster-pizdamaterizam-po-mikiju-solusu/>, posjećeno 2. srpnja 2016.

105. Iz razgovora s Mikijem Solusom, 2. lipnja 2016., Mar. P.

106. Isto.

107. Npr. <http://www.forum.tm/vijesti/miki-solus-gangster-za-klavirom-2411>, posjećeno 2. srpnja 2016.

Ime albuma: My personal holiday
Glazbenik: Bernays Propaganda
Autor naslovnice: Kristina Gorovska (BP)
 2010., Skoplje
Tehnika: digitalni dizajn

<https://bernayspropaganda.bandcamp.com/>

„Društvom upravlja nevidljiva vlada čiji pojedinci čine pravu moć našeg društva; naši su umovi izmodelirani, ukusi oblikovani, ideje predložene. Svjesna manipulacija masom važan je element demokratskoga društva. To je ujedno i logičan ishod organizacije našeg demokratsko ustrojenog društva“, piše otac PR-a, Edward Bernays davne 1928. godine u svojoj *Propagandi*.¹⁰⁸ Nekoć teorijska teza o neizbježnosti manipulacije propagandom danas je temelj suvremenog „homo consumera“. No čak je i E. Bernays znao da propaganda djeluje obostrano, što današnji kulturalni studiji afirmiraju isticanjem subverzivnih elemenata popularne kulture.

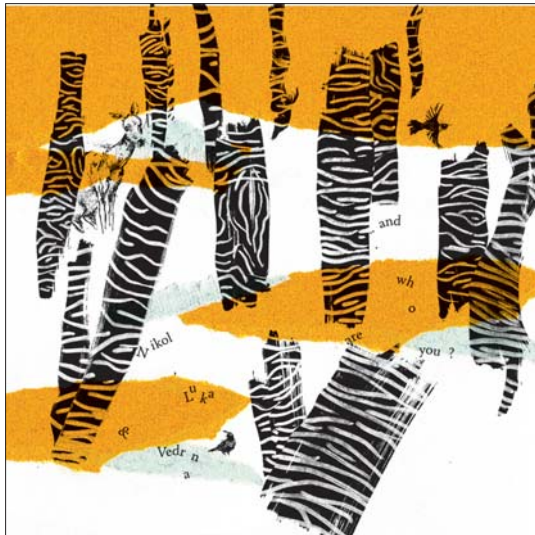
Makendonski sastav Bernays Propaganda, osnovan 2007. godine, upravo jest jedna subverzivna linija popularnog nastavljen na punk tradiciju zahtjeva za društveno-političkom promjenom. Kako kaže pjevačica benda Kristina, samo ime benda dekonstrukcija je propagande, a s obzirom na to da ona primarno počiva na osjetilu vida, naslovnici albuma stoga se pristupilo s kritičkom sviješću.¹⁰⁹ Privlačno žensko lice pri telefonskoj slušalici na kontrastno žarkoj žutoj podlozi Kristina, ujedno autorica naslovnice, iz osobnog interesa za *vintage* fotomaterijal preuzima iz starih reklamnih plakata pionira propagandne industrije. Pritom se pri gradnji prikaza, komponiranju teksta i slike, služi digitalnom manipulacijom postojeće slike, kao i reklamna industrija, no s velikom razlikom: bez težnje ka „savršenstvu tog cijelog kapitalističkog dizajna“, Kristina namjerno ostavlja neku pogrešku kao distancu od „matematičko točnog, ispoliranog, preciznog i čistog“ dizajna reklama i *billboarda*. Pritom u prikaz unosi alogične motive poput dvaju nagih ženskih likova koje se istežu na telefonskoj žici, i tri apstraktna, slobodno postavljena kružna lika kao reminiscenciju na dadaiste, na svojevrsni onodobni *punk* u području heterogenog avangardnog umjetničkoga djelovanja.

Ženski lik za telefonom i dva naga lika kao na pokretnoj traci reprezentiraju neodvojivu svezu kapitalizma i propagande koja ne prodaje samo proizvod nego i cijeli sistem ideja. Nikada ne kupujemo samo proizvod koji ima svoju funkciju, npr. automobil, kako prisposobljuje Kristina: s njim istodobno kupujemo simboličku funkciju – „obećanje za bolji život“. Kapitalizmu pritom nije bitan spol, rod, godište, navodi Kristina, svi smo mi „jednospolni“ konzumenti, pritom stalno u vječnoj percepcijskoj shizi oka između proizvoda koji nam nudi savršeni izgled, savršeni svijet, i realnosti, naših nesavršenosti, anomalija, odnosno, vlastite nagosti, poput tijela žena na naslovnici. Stoga, kao što Bernays Propaganda poručuje: umjesto ironičnog „namesti frizura i gladaču“, uzmi *personal holiday* (glazbeno i doslovno) i pritom ne zaboravi kritičnu svijest.

M. F.

108. Citat je slobodan prijevod (M. F.) iz knjige *Propaganda* Edwarda Bernaysa, izvorno objavljene 1928. godine u New Yorku. Citat preuzet s <https://www.goodreads.com/work/quotes/481391-propaganda>, datum pristupa 21. srpnja 2016.

109. Svi navodi dobiveni su iz korespondencije s Bernays Propagandom, 15. srpnja 2016., M. F.

Ime albuma: ... and who are you?
Glazbenik: Nikol, Luka i Vedran
Autori naslovnice: Oleg Morović, Oleg Šuran
 2014., Pula
Tehnika: kombinirana tehnika kolaža, flomastera i bjelila

<https://nlvofficial.bandcamp.com>

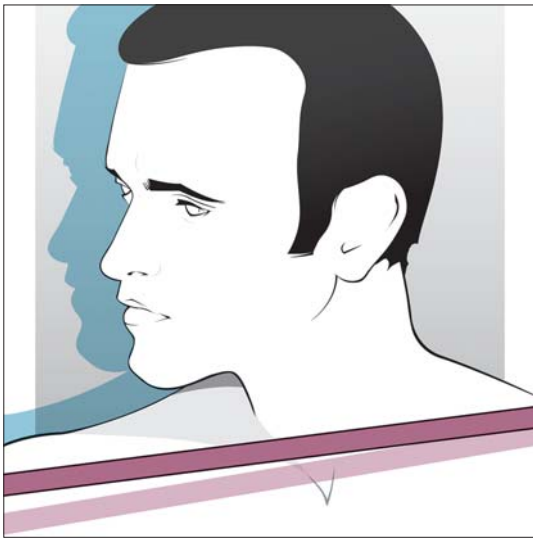
NLV pulski je bend koji već tri godine aktivno djeluje na hrvatskoj glazbenoj sceni. Nikol Čačić, Luka Šipetić i Vedran Grubić srž su benda, pa je stoga i njegovo ime nastalo spajanjem prvih slova njihovih imena. NLV s radom je započeo sasvim slučajno, kada je 2013. godine Nikol dobila priliku nastupati na Terraneo festivalu te su joj se na tom pothvatu pridružili Luka i Vedran. Uspješan nastup rezultirao je formiranjem benda okarakteriziranog specifičnim vokalom i nježnom glazbom.

Njihova se glazba vizualno pretače i u omotima albuma. Prvi EP „...and who are you?“ (2014.) kombinacija je nježnog ritma glazbe i putenih vokala pjevačice. Izrađen kombiniranom tehnikom kolaža, flomastera i bjelila, savršeno dočarava harmoniju tonova i zvukova. Apstraktna kompozicija na prvi je pogled definirana vertikalnim crnim linijama, međutim stroga elegancija crnih vertikala ublažena je nepravilnim bijelim horizontalama. Prostorna koncepcija naznačena je žutom linijom uz sami gornji rub omota, a asocijativna komponenta omota vidljiva je u nepravilnoj širini crnih linija koje podsjećaju na debela stabala. Zgusnuta debela u nedefiniranom prostoru odražavaju jednostavnost, ali i specifičan ritam glazbe s albuma – tu pročišćenu melodičnost iza koje se kriju, iako uvijek savršeno izvedeni, ipak glazbeni izazovi.

Vizualni identitet benda NLV-u je važan jednako koliko i glazba s obzirom na to da se recipijentima prenosi cijeli produkt koji uključuje vizualni dio jednako kao i glazbeni, a kako vizualni proizlazi iz njihove glazbe, vrlo ga je lako, tek drugačijim osjetilom, povezati s pjesmama.¹¹⁰

P. R.

110. Iz razgovora s članovima benda, 22. lipnja 2016., P. R.

Ime albuma: EP
Glazbenik: Zarkoff
Autor naslovnice: Nieuw NDG (Ivan Antunović)
2014., Sisak
Tehnika: digitalni crtež

<http://www.zarkoff.com.hr/>

Saša Rajković, poznatiji kao Zarkoff, jedan je od glavnih aktera hrvatske nezavisne elektronske scene. U dugogodišnjoj glazbenoj karijeri može se pohvaliti da je bio član dvije grupe (Florence Foster Fan Club i Summerian Fleet) te je surađivao s mnogim imenima alternativne scene kao što su Popsimonova i ###.¹¹¹ Ime Sašinog solo projekta potječe iz djetinjstva i njegove fascinacije stripovima, preuzevši iz kultnog *Flash Gordon* serijala ime junaka Hansa Zarkova. Zarkoff kontinuirano radi i izbacuje novi materijal većinom u obliku *extended playja* pa tako 2014. uz pomoć 0,5 etikete objavljuje neimenovani EP čije vizualno rješenje potpisuje Nieuw NDG ili pravim imenom Ivan Antunović. Ivan, kao grafički dizajner i glazbeni entuzijast, pokreće etiketu 0,5 kao potencijalnu platformu za alternativniji zvuk, u sklopu koje stvara mnoge naslovnice izdanja. Omot EP-a prikazuje Zarkoffov portret nastao kao preslika fotografije koju Saša daje Ivanu kao predložak. Neprikosnoven uzor za vizual estetika je Patricka Nagela, američkog umjetnika koji definira stil 80-ih. Nagel pod utjecajem japanskog drvoreza istančanih obrisnih linija i neutralnih pozadina utječe na Ivana Antunovića koji kreira pročišćen Zarkoffov portret upotpunjujući doživljaj nijansiranjem plave, ljubičaste i sive koje se kreću od gustih koncentracija boje do pastelno mekih tonova. Konceptno pojednostavljen vizual prodire u intimni prostor glazbenika koji svojim nosačem zvuka suprotstavlja dva medija – čistu bijelu formu portreta i crnu atmosferu elektronike. Nedostatak artikulacije i detalja zanemariv je jer pogled (prividno prazan) odaje pokrete lica i u konačnici nosi psihološku snagu prikaza. Ivan Antunović citirajući i pozivajući se na Nagela obilježava značajnu figuru pop ikonike te mu posvećuje vizual u samom naslovu – *Hommage à Patrick Nagel*.¹¹²

L. Č.

111. Zarkoff – samozatajna hrvatska zvijezda elektronske glazbe, usp. Nacional.hr <http://www.nacional.hr/zarkoff-samozatajna-hrvatska-zvijezda-elektronske-glazbe/>, datum pristupa 4. kolovoza 2016.

112. Iz razgovora s Ivanom Antunovićem, 6. svibnja 2016., Vinyl bar, Zagreb, L. Č.

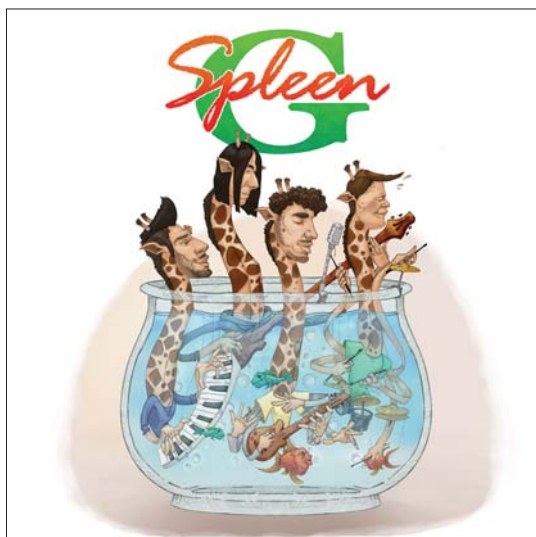
Ime albuma: Try Mandarin
Glazbenik: She Loves Pablo
Autor naslovnice: Marko Rudeš
2016., Zagreb
Tehnika: digitalni crtež

<http://www.shelovespablo.com/>

Četveročlani groove rock sastav sa zagrebačke Kustošije She Loves Pablo 2016. godine izdaje svoj treći studijski album pod nazivom „Try Mandarin“. Riječ je o pravom primjeru DIY benda; u sklopu oformljenog glazbenog sastava House of Pablo (naziv dobilo po Pablari – zajedničkom studiju na Kustošiji) koji okuplja šest bendova, rade sve: od produkcije, snimanja, miksanja do marketinga. Kroz glazbeno djelovanje koje traje već 10 godina Pablovci su se uspjeli etablirati kao jedan od vodećih imena *underground* scene u Zagrebu, ali i Hrvatskoj. Njihovu glazbu često označavaju kao *groove rock* ili *stoner rock*, međutim oni sami ne vole se žanrovski ograničavati. Njihov treći po redu album „Try Mandarin“ zbir je mnogih žanrova, prilikom čega su, uz njima već poznati *groove* i *stoner rock*, eksperimentirali s *dark cabaretom*, metalom i prizvucima američkog juga. Međutim, sama naslovnica već navedenog albuma u potpunosti je suprotnosti s žestokim zvukom *groove rocka*. Autor naslovnice Marko Rudeš, ekonomist po struci i poznati *street artist*, po uputama frontmena Domagoja Šimeka stvara kružno komponirani prikaz koji podsjeća na kinesko ukrašavanje keramike. Tradicionalno tamnoplavom bojom intonirana kompozicija prikazuje idiličan život u fiktivnom gradu dalekog istoka dok nam istovremeno izlazeće sunce i pjevajuće ptice govore o harmoniji i skladu koji ne možemo pronaći na nosaču zvuka. Suprotstavljanjem tematskih cjelina, vizualne i glazbene, postiže se određeni šok efekt koji pridonosi dojmivosti same glazbe. Sukladno tome, naslovnica orijentalne ornamentike ne otkriva potpuni sadržaj albuma, koji obiluje različitim temama, žanrovima i pristupima, već samo dočarava iluziju prividne krhkosti (motiv iz kineskog oslikavanja keramike) koja se suprotstavlja destruktivnom zvuku albuma.¹¹³

L. Č.

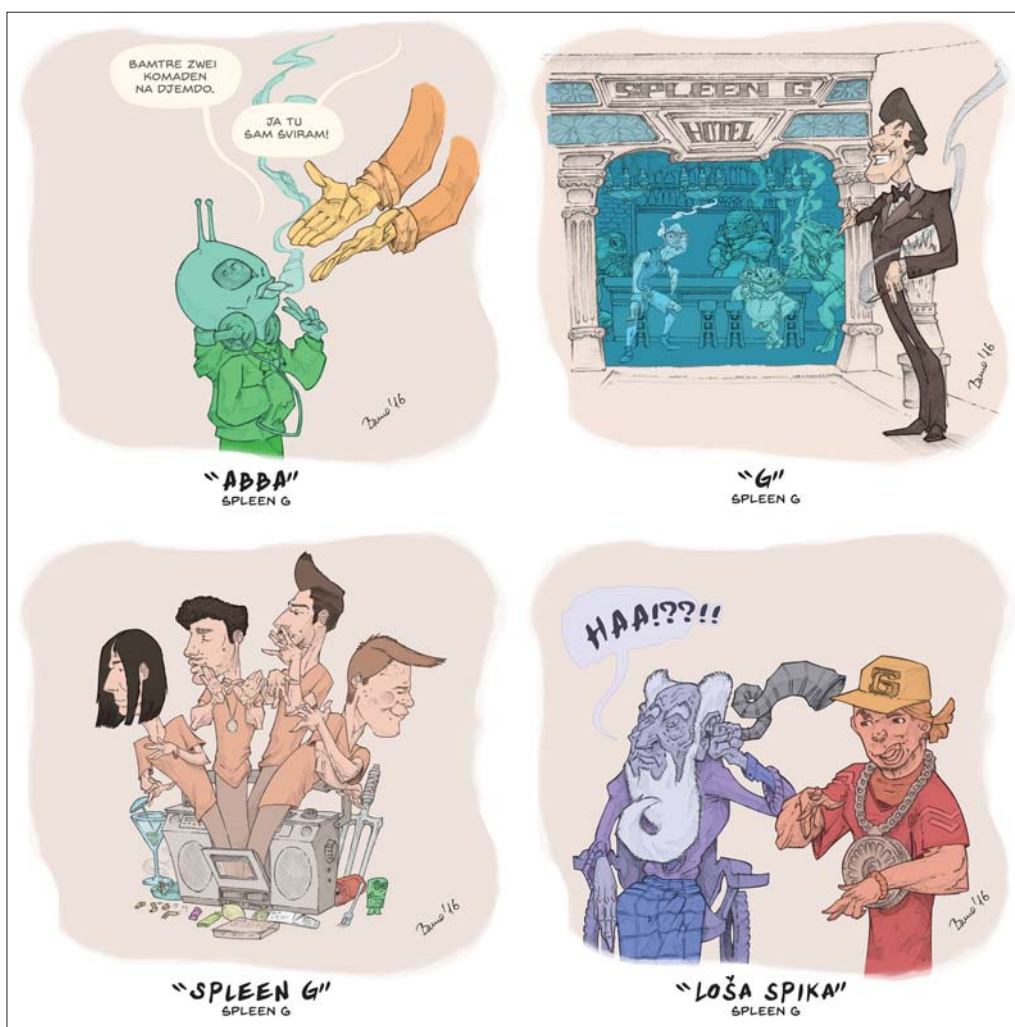
113. Intervju s Domagojem Šimekom i Markom Rudešom, 7. lipnja 2016., Pablara, Zagreb, L. Č.

Ime albuma: Aquarium Giraffe
Glazbenik: Spleen G
Autor naslovnice: Bruno Rođak
 2016., Zagreb
Tehnika: olovka na papiru, digitalna obrada

<https://www.facebook.com/SpleenGz/>

Ilustracije za knjižicu tekstova
 Spleen G, LP, 2016.
Autor naslovnice: Bruno Rođak
Tehnika: olovka na papiru, digitalna obrada

Baudelaireov *spleen*, odnosno melankolija izazvana nikakvim posebnim uzrokom, dosada velegrada i sumorna atmosfera, utkan je u tekstove i glazbu istoimenog vokalno-instrumentalnog sastava. Ipak, doza humora i pogled prema *spleenu* kroz prizmu satire naglašen je već u imenu benda, slovom G čije je značenje mnogostruko, ali uobičajeno se tumači kao skraćena riječi *gangsta*. Upečatljiv stav prema svijetu vidljiv je u ispreplitanju mnoštva glazbenih žanrova, s primarnim naglaskom na *jazz* i *hip hop*, ali i u vizualnom identitetu benda. Naslovnica albuma nastala je kao karikatura članova benda. Bruno Rođak, multimedijски umjetnik i ilustrator, inspiraciju za nastanak naslovnice pronašao je u jednoj od pjesama benda koja spominje žirafe u akvariju te u nadimku članova sastava koji su poznati i kao kung fu žirafe.¹¹⁴ U tehnici olovke na papiru koja je naknadno digitalno obrađena, ilustrator se, u tipično svom stilu, poigrao humoresknim elementima i stvorio hibride žirafa i glazbenika. Istovremeno, vizualno je prenio i osnovne značajke glazbenog izričaja benda: improvizaciju i spontanost karakterističnu za *jazz* i zgusnut, brz ritam *hip hopa*. Apsurd naslovnice albuma proizlazi iz tekstova pjesama koji komentiraju stanje uma pojedinca, ali i kolektivno stanje društva. Naglasak je ipak na duhovitom aspektu naslovnice, a time i glazbe, s ciljem animiranja i zabavljanja publike.¹¹⁵ Uz naslovnice, album je popraćen i knjižicom s tekstovima pjesama, a svaka pjesma vizualno je prezentirana svojom pripadajućom ilustracijom. Međuodnos vizualnog identiteta i glazbe stopljen je u jedinstvenu ideju kontinuiranog spajanja više različitih umjetnosti što je vidljivo i iz njihovih scenskih nastupa. Vizual poput magneta privlači publiku i prezentira glazbu kojom je inspiriran čime se stvara kružna kompozicija višestrukog prožimanja različitih umjetničkih vrsta.

M. P.

114. Iz razgovora s Brunom Rođakom, 7. lipnja 2016., M. P.

115. Iz razgovora s članovima Spleen G, 1. lipnja 2016., M. P.

Ime albuma: Miss Sloboda
Glazbenik: Telemama
Autor naslovnice: Dragana Zarevska
2015., Skoplje
Tehnika: digitalni crtež

<https://telemama.bandcamp.com/>

Telemama, pravim imenom Dragana Zarevska, makedonska je multimedijaska umjetnica. Dosada je djelovala kao performerica, plesačica i odnedavno glazbenica. Zarevska svoje glazbeno iskustvo započinje tijekom trudnoće kada bez ikakvog glazbenog obrazovanja sama uči svirati nekoliko instrumenata, što smatra svojim najvećim samostalnim uspjehom.¹¹⁶ Telemama je, kako i sama kaže, alter ego koji je nastao tijekom dvaju ključnih događaja – kada postaje majkom i kada gubi majku. Njen album prvijenac „Miss Sloboda“ objavljen je 2015. godine. Specifičnost zvuka Zarevska opisuje kao *lo-fi ukulele noir* (iako su neke pjesme svirane na gitari) dok istovremeno koristi zvukove iz svakodnevnog života, primjerice buku perilice rublja koja imitira zvuk aviona u pjesmi Srce.¹¹⁷ Miss Sloboda, poput Bowiejevih Aladdina Sanea i Ziggyja, predstavlja lik koji se pojavljuje u nekim pjesmama s njenog albuma. Naslovna junakinja bori se protiv aktualnog makedonskog režima i pokušava se izboriti za svoja prava. U duhu „uradi sam“ Zarevska stvara naslovnicu za album koji predstavlja portret svake snažne i hrabre žene. Ženski lik naknadno je dodan u prazan prozor; prilikom prve promocije albuma Zarevska je zabilježila i nacrtala portrete djevojaka koje su došle kupiti CD. Tako se lik Miss Slobode dodatno profilira kao univerzalni simbol borbe za *slobodu* – ženski lik praznog lica s mecima na prsima spreman za akciju, dok nosi krunu koja simbolizira eleganciju.¹¹⁸ Svojim digitalnim crtežom Zarevska omogućuje široj publici da bude dijelom koncepta kako bi se poruka i ideja potrebe za promjenom i borbom za prava lakše proširila.

L. Č.

^{116.} Iz korespondencije s Draganom Zarevskom, 10. lipnja 2016., L. Č.

^{117.} Isto.

^{118.} Isto.

DOKUMENTACIJA

POPIS GLAZBENIKA I IZLOŽENIH ALBUMA

(prema likovnom postavu)

- 01 Punčke - Ništa nije kako se čini
- 02 Moskau - Gospel Machine
- 03 Artan Lili - Artan Lili
- 04 Cosmo Daivat - I Am CO.DA
- 05 Šlagvort na kraju - Dobar povod za repliku
- 06 Mr Albino - Fluvial Disposal
- 07 Dubravko Lepaine - Vibrapuls
- 09 Jastreb - Orient and Occident
- 08 Repetitor - Dobrodošli na okean
- 10 Vlasta Popić - Kvadrat
- 11 Seine - EP
- 12 Stray Dogg - Come Along Wind
- 13 Svetlana Maraš - Unfinished movie
- 14 Marinada - Na dobrom glasu
- 15 Felon - Jasno, nečujno, a suviše glasno
- 16 Seven That Spells - Future Retro Spasm
- 17 Srečna mladina - Pa srečno v prihodnosti ...
- 18 Pridjevi - Pridjevi
- 19 Jonathan - Bliss
- 20 Monox - Perception Changes
- 21 VVhile - More
- 22 Marinada - Čovjek svjetla
- 23 Janko Novoselić - Fantazija
- 24 Pičke Vrište - Nedovršena priča
- 25 Side Project - Things Which No One Else Should Know About
- 26 Žen - I onda je sve počelo
- 27 Baden Baden - La Drogue
- 28 Pink Panker - Pastirske Pesmi
- 29 Ti - Vidimo se!
- 30 XAXAXA - Tango Revolucioner
- 31 JMZM - LA food
- 32 Sleepyheads - The Swirling Thoughts of...
- 33 Bebè Na Volè - Time of Great Depression
- 34 Emily Rose - The Bahanacius
- 35 Cojones - Resonate
- 36 The Degs - Bolik's Cosmodrome
- 37 The Marshmallow Notebooks - The Marshmallow Notebooks
- 38 Killed A Fox - Flourescence
- 39 ####- Svjetlo
- 40 Lovely Quinces - No Room For Us
- 41 Kozmodrum - Na tragu satelita
- 42 Letarg - Paravan
- 43 Lolita - Bombs Away
- 44 Miki Solus - Muzika za djecu i penzionere
- 45 Bernays Propaganda - My Personal Holiday
- 46 NLV - ... and who are you?
- 47 Zarkoff - EP
- 48 She Loves Pablo - Try Mandarin
- 49 Spleen G - Aquarium giraffe
- 50 Telemama - Miss Sloboda

BIOGRAFIJA

Kolektiv emge sastavljen je od mladih entuzijasta, ponajviše absolventata i bivših studenata povijesti umjetnosti kojima je cilj aktivno djelovati u različitim područjima kulture u svrhu mapiranja aktualnih pluralnih kretanja, njihova prezentiranja i poticanje promišljanja o njima. Svaki član kolektiva, uz svima zajedničku, povijesnoumjetničku struku, kvalificiran je za određeno područje koje doprinosi pluralnom pogledu određenoj problematici: od etnologije i kulturne antropologije, književnosti, jezika (engleski, francuski, njemački, hrvatski), dramskih sekcija, Centra za ženske studije i dr. Raznovrsnost interesa članova organizacije čini ovaj kolektiv aktualnim i suvremenim – svojevrsnom platformom za međusobnu razmjenu znanja i iskustava. Ono što kolektiv čini jedinstvenim jest to što je uz matične članove, otvoren za suradnju i povezivanje sa što više drugih pojedinaca i grupa nezavisne scene.

OSNIVAČI I ČLANOVI KOLEKTIVA:

Tena Bakšaj
Irena Curić
Luka Čubrić
Mateja Fabijanić
Ivana Kurjaković
Marija Papa
Maja Pavlinić
Fanny Popara
Petra Rukelj

KONTAKT:

kolektivemge@gmail.com

<https://www.facebook.com/kolektivemge/>

IZLOŽBA

Under Cover

Izložba naslovnica albuma nezavisnih glazbenika iz Hrvatske i regije

U sklopu ciklusa: „Samo jednom prvi put“

AUTOR IZLOŽBE

Kolektiv EMGE

IZBOR EKSPONATA I LIKOVNI POSTAV

Kolektiv EMGE

ODNOSI S JAVNOŠĆU

Galerija Pikto i Kolektiv EMGE

TEHNIČKA REALIZACIJA

Galerija Pikto

VODITELJICA PIKTO GALERIJE

Nela Simić

KOORDINATORICA PROJEKTA

Nela Simić

TEKSTOVI

Kolektiv EMGE:

Tena Bakšaj

Irena Curić

Luka Čubrić

Mateja Fabijanić

Ivana Kurjaković

Marija Papa

Maja Pavlinić

Fanny Popara

Petra Rukelj

LEKTURA, KOREKTURA

Mateja Fabijanić

PRIJEVOD

Irena Curić

VIZUALNI IDENTITET IZLOŽBE

Davor Curić

OBLIKOVANJE KATALOGA

Davor Curić

VIZUALNI IDENTITET KOLEKTIVA EMGE

Marko Hrastovec

SURADNICI

Eva Kovač

Mislav Miličević

TISAK IZLOŽENIH MATERIJALA

ITG d.o.o

Zinam d.o.o.

Izložba ne bi bila moguća bez svesrdne suradnje glazbenika, glazbenih poznavatelja, brojnih preporuka i ponajviše vizualnih umjetnika čiji su radovi izloženi.

Zahvaljujemo

Zagreb, 2016.
(prema likovnom postavu)

Ostvarenje ove izložbe financijskom i tehničkom potporom omogućili su Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Galerija Pikto.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

kustoski
kolektiv

em
ge
kustoski
kolektiv